

**De majestate Domini nostri Jesu Christi ad dextram Dei Patris,
et de vera præsentia Corporis & sanguinis ejus in Cœna. : In
hoc scripto respondetur Petro Martyri, & Henrico Bullingero,
Cingliani dogmatis de Cœna Dominica propugnatoribus.**

<https://hdl.handle.net/1874/423835>

De maiestate Domini

NOSTRI IESV CHRISTI AD DEX-
TRAM DEI PATRIS, ET DE VERA PRÆSEN-
tia Corporis & Sanguinis eius in
Cœna.

In hoc scripto respondetur Petro Martyri,
& Henrico Bullingero, Cingliani dogma-
tis de Cœna Dominica propugna-
toribus.

AVTORE IOANNE
Brentio.

Francoforti apud Petrum Bruba-
chium, Anno Domini 1562.
mense Septembri.

D. N. I. H. I. E. S. U. S. C. H. R. I. S. T. I. R. E. G. N. I.

N. O. S. T. R. I. I. E. S. U. S. C. H. R. I. S. T. I. A. D. D. E. X.

T. R. A. N. S. I. D. E. I. P. A. T. R. I. S. E. T. I. A. D. V. I. R. G. I. N. I. A. M.

E. T. C. O. N. S. P. I. R. I. T. U. S. S. A. N. C. T. U. M.

A. M. E. N.

A. N. T. I. Q. U. A. M. S. E. C. U. N. D. A. M. S. E. C. U. N. D. A. M.

E. T. C. O. N. S. P. I. R. I. T. U. S. S. A. N. C. T. U. M.

A. M. E. N.

A. M. E. N.

A. T. T. O. R. I. B. U. S.

A. M. E. N.

A. M. E. N.

A. N. T. I. Q. U. A. M. S. E. C. U. N. D. A. M.

E. T. C. O. N. S. P. I. R. I. T. U. S. S. A. N. C. T. U. M.

A. M. E. N.

PIO LECTORI IOAN.

NES BRENTIUS

S. D.

Egari, amicis. mi Lector, nec potest, nec debet, quin Sacramentarium hoc dissidium de cœna Domini, quod initiò his quidē temporibus à Carolo stadio excitatū, & à Cinglio propagatum est, magnam & perniciosam afferat offensionem. Hostes enim piæ doctrinæ non tam in sinu suo gaudent, quàm publicis uociferationibus sibi applaudunt, sperantes fore, ut doctrina diuinitus patefacta, mutuis doctorum uulneribus concidat. Amici autem & alumni ueræ Ecclesiæ ita perturbantur, ut alij quidem paulo imbecilliores incipiāt de ipsa doctrinæ ueritate dubitare: alij autem in tanto imbecillum offendiculo uehementer urantur. Quid ergo faciamus? Num idcirco officium deserendū est, quod non omnia pro nostris uotis succedant? aut transfugiendum est in castra hostium, quòd inter amicos sit bellum intestinum? Nihil certè minus: Sed tanto fortius contra externos & domesticos aduersarios pugnandū est, quanto maius exitium utriq; minantur. Neq; enim nouum neq; mirum est, quod in eo agro, in quo optimum

A ij semen

semen spargitur, inimicus sua etiam, eaq; uenena-
 ta zizania inter triticum seminet. Habemus au-
 tem eum patrem familias, qui tanta est & pruden-
 tia & bonitate, ut nec coniueret ad inimici mali-
 ciam, nec fineret zizania unà cum tritico cresce-
 re, nisi & antea præuidisset tempus messis, & ad
 suum quoq; cōmodum zizanijs uti sciret ac uel-
 let. Simus igitur inter tot & tanta offendicula
 tranquillo animo, nec existimemus ruituram cœ-
 lestem doctrinam, quòd qui eam profitentur,
 uariè afficiantur: sed potius cogitemus, hanc esse
 solennem rationem, qua Deus pater Domini
 nostri Iesu Christi doctrinam Spiritus sancti pur-
 gatiorem & illustriorem reddat. In Arriano dissi-
 dio, in quo uidebatur uera & æterna filij Dei di-
 uinitas periclitari, quid aliud expectabatur, nisi
 uniuersi Christianismi interitus? Sed bene ha-
 bet, Deus hanc rem pro sua clementia ita guber-
 nauit, ut uera & æterna diuinitate Christi nihil fe-
 rè explicatius in Ecclesia extet. Itaq; non dubita-
 mus, quin & hoc Sacramentarium bellum, eti-
 amsi uideatur Ecclesiæ filij Dei magnam cladem
 inferre, singularem tamen & insignem quandam
 utilitatem, diuino beneficio sit allaturum. Inte-
 rea autem Deus, dum iudicium suum in hac con-
 trouersia pro sua maiestate pronunciauerit, eius-
 modi

modi dat euentum, ut qui sunt uerè pij, has tentationes perferre, & ueritatem cognoscere queant. Excitantur enim diuinitus, qui sese magno animo aduersus gigantes illos & Goliathas, pro domo Israelis opponunt, & qui, cùm superioribus annis Lutherus fœlicis memoriæ, hoc certamen maxima animi fortitudine & pietate sustinuerit, optimam nauant operam, ut uera Ecclesia Christi in tanta tenebrarum potestate, lucem habeat, quam sequatur. Ac profecto plurimum gratulor Ecclesiæ filij Dei, quòd tot ac tantos ueritatis propugnatores diuino beneficio habeat, ut præ ijs opera mea planè superuacanea uideatur. Et cùm mea sententia de cœna Domini iam multis annis in Ecclesia publicè & perspicuè extiterit, putauit me meo munere satis defunctum: Sed cùm uiderem hoc bellum periculosè recrudescere, & aduersarios nostros in uarias artes mirificè intentos esse, nec uolui, nec debui, quid sentirem, dissimulare. Itaq; initio exposui paucis quidem, sed apertè ac disertè, in Apologia aduersus Sotum, quæ mea esset de uera præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna eius, sententia. Quòd si nullum aliud officium me impulisset, illud tamen mihi cauendum erat, ne dum in hac ciuili dissensione neutri parti accedere uiderer,

ab utraq; hostis, quod ueteres iudicauerunt, haberer. Sed postquam copiosior eius scripti explicatio ab amicis expeteretur, scripsi libellum, cui titulum feci, De personali Vnione duarum naturarum in Christo, &c. Mox æditur à Bullingero in lucem tractatio uerborum Domini, in domo Patris mei mansiones multæ sunt &c. Qui libellus cùm & mihi legendus, ac pro mea tenuitate iudicandus traderetur, scripsi meam de eo sententiam, & speraui futurum, ut aduersarij de erroribus suis, non admodum duriter admoniti, paulatim mitescere, & oculos aperire inciperent. Ecce autem tibi quàm longè diuersum accidit? Initiò enim Petrus Martyr aggreditur me dialogo, in quo meum scriptum, De personali unione duarum naturarum in Christo, ita refutandum suscipit, ut interea animi sui impotentiam magis prodat, quàm ueritatem expugnet. Deinde Henricus Bullingerus in me tanta uehementia cooritur, ut eum etiam caniciem meam uellicare non pudeat. Visum igitur est, causam ipsam hoc scripto iterum, pro mea medio critate, tractandam suscipere, ut & Ecclesiæ Filij Dei meum officium probem, & palàm diuino fauore adiutus demonstrarem, Martyrem & Bullingerum decreuisse quidem sibi triumphos, & iam cecinisse

cēcinisse p̄æna, sed sua ipsorum temeritate & persuasione, nullo autem legitimo Senatus decreto. Cæterum, ut integram causam, quoad eius breuiter fieri potest, complectar, diuidam hoc scriptum in tres partes. In prima, exponam, Deo propicio, diuinam maiestatem Christi, ex qua etiam uera præsentia corporis & sanguinis eius in Cœna statuitur. In altera parte dicam de dispensatione corporis & sanguinis Christi in Cœna. Non enim ubicunq; est Christus, ibi etiam corpus & sanguis eius dispensantur. Postrema pars, non nihil de usu Cœnæ Domini-
 cæ Deo uolente commemo-
 rabit.

De diuina maiestate

CHRISTI.

LII quidem, qui haecenus post Lutherum inierunt certamē cum Cinglianis de Cœna Domini, probant ueram & substantialē præsentiam corporis & sanguinis Christi in cœna, ex uoluntate Christi, quam ipse exposuit claris & manifestis uerbis, cum accepto pane dixit: Accipite, edite, hoc est corpus meum: Et calice, Bibite, Hic est sanguis meus. Ac rectè & piè dicunt, Velle Dei, esse posse eius, iuxta illud Psalmi: Omnia quæcumq; uoluit, fecit, in cœlo & in terra. Cingliani autem, & in primis Martyr ac Bullingerus, negant hanc esse Christi uoluntatem, propterea quòd non habeat potestatem, ut efficiat, quo corpus ipsius simul sit uerè & substantialiter in cœlo & in cœna. Sentiant enim, ne diuina quidem potentia fieri posse, ut uerum corpus simul sit in duobus aut pluribus locis. Cum igitur alij collegæ nostri non solum piè & eruditè, uerum etiam copiose in scriptis suis uoluntatem Christi explicent, uolui ego potestatem eius, non dico, explicare: Quis enim ego sum, qui uel extremam particulam tantæ potestatis & maiestatis cogitatione saltem mea, pro dignitate sua comprehendere queam: sed uerbis utcumq;, quantum ad præsens institutum pertinere uidetur, adumbrare. Ac profectò optimè nunc nobiscum, in hac quidem causa, agitur, quòd Cingliani haecenus nostrorum scriptis excitati, ita suam opinionem prodiderint, ut nec simplicioribus

cloribus amplius imponere, nec uerè pios seducere queant. De Alexandro Magno scribunt, quòd initurus extremum prælium cum Dario Rege Persarum, omnibus suis copijs instructo, profundum somnum, præter consuetudinem suam, coeperit. Cùm autem iam ad pugnam solus Alexander deesset, excitatur tandem ab amico, admirante ac etiam interrogante, ecquæ illa esset dormiendi libido inter tanta pericula? respondit se maxima cura liberatum, & tranquillo esse animo, quòd Darius omnes suas copias adduxisset, & liceret nunc uel tandem bellum tam periculosum & diuturnum conficere. Non minus & nos in præsentī certamine securos reddunt Cingliani, & magna nos molestia liberant, quòd cùm hactenus multa dissimulauerint, & falsam suam sententiam honestis uerbis pinxerint, nunc incipiant errorem suum manifestè profiteri, ut simpliciores nõ amplius seduci queant, sed uniuersa uerè pia Ecclesia aperte cognoscat, qui sint fugiendi, & à quorum doctrina sit cauendum.

Primum enim illa eorum uox publicè extat: Corpus Christi tantum abesse à cœna eius, quantum distat supremum cœlum à terra.

Deinde Martyr, cuius scripto Bullingerus se adscribit, non ueretur publicè uociferari: Nulla uī fieri posse, ut Corpus Christi, salua substantia eius, uel non sit in loco, uel sit ubiq;. Hoc certè si uerum est, periclitabitur & omnipotentia Dei, & maiestas Christi ad dextram Dei collocati, id quod recipio me diuina clementia adiutum, in hoc scripto, tam planum facturum, ut omnes pñ intelligant, quàm perniciosum errorem, Satan in Ecclesiam filij Dei per Cinglianum dogma inducere meditatus fuerit.

Postremò dexteram Dei, ad quam spiritus sanctus in uniuersa sacra scriptura collocat Christū, interpretantur p̄ certo & circūscripto loco, in quo Christus stet, sedeat, aut ambulet, prout ei uisum fuerit. Hoc est Christū de summa sua maiestate, qua omnia liberrimè coràm tuè & conseruat, detrahere, & in angūstias corporaliū locorum includere. Etsi enim uolunt uideri, se tribuere Christo amplissimum habitaculū, in quo stet aut sedeat, aut ambulet; tamen humanitatem eius in illud ita includūt, ut necesse habeat in eo perdurare usq; ad nouissimum diem, quo tandem tempore licebit ei ad nubes descēdere, & sese orbi terrarum ostentare. Interea autem, nulla ne omnipotentia quidem eius fieri queat, ut corpus eius in cœlo manens, sit etiā præsens in Cœna Domini. Sed de his posterioribus duobus membrīs, suo loco. Nunc paucis de priori illo dicemus. Etsi enim auditu horrendum est, quòd in Christianismo, in quo docetur, Christum accepisse in Cœna sua panem, & dixisse hoc esse corpus suum, uox illa publicè sonet, corpus Christi tantum abesse à Cœna, quantum supremum cœlum distat à terra, tamen suam affert Ecclesiæ Filij Dei utilitatem. Cùm enim nostri obiecerint hactenus Circūglianis, quòd statuant in Cœna Christi nuda signa, hīc tum plurimum uociferabantur de iniuria & calumniā: quippe quòd nihil minus uideri uelint, quàm quòd sentiant se in sua Cœna habere nuda signa. Et solent de uirtute & efficacia eorum ita concionari, ut qui sententiam ipsorum non exactius perpenderit, existimet eos ueram corporis & sanguinis Christi præsentiā in Cœna multò certius, quàm nos ipsos affirmare. Vide ergo mihi ueteratorium astum. Non possunt ignorare, eos, qui accusant ipsos nudorum signorum, intelligere

& loqui de signis præsentia Corporis & sanguinis Christi nudis. Ipsi autem intelligunt de signis significatione & uirtute nudis. Sed hac ratione ne quidē petra, aut uitis, aut etiā agnus, essent nuda signa: quippe quòd Christum ipsum significant, & spectatorem ad considerationem beneficiorum Christi excitent. Nunc autē, postquam illa eorum uox de distantia corporis Christi à Coena, publicè extat, non possunt amplius cuiquā sua excusatione imponere: sed manifestū est, eos in sua Coena statuere signa tam nuda, ut quantum supremum cœlum distat à terra, tantum absint à pane & uino Coenæ corpus & sanguis Christi. An putas tu exiguam esse utilitatem, sapientes in astutia sua comprehendere?

Deinde cū de uera & substantiali præsentia & dispensatione corporis & sanguinis Christi in Coena, sermo est, solent palā profiteri, se credere, quòd in Coena distribuatur uera Corporis & sanguinis Christi substantia. Et Martyr in suo Dialogo: Apparet (inquit) nostros affici magna iniuria, qui Coenam sacram infamētur absq; corpore & sanguine Dñi celebrare, &c. Hic paulò simplicior quispiam, cū audit hæc uerba, existimat eos nobiscū sentire, quòd corpus & sanguis Christi nō sint tantū in cœlo, quod à terra maximo locorum spacio distet, sed etiā in Coena, uerè præsentia: cū tamē de presenti distributione substantiæ corporis & sanguinis Christi ita sentiant, ut quē admodū Princeps quispiā, si confert in suum uasallum, ius feudi (ut nunc loqui solent) dicitur in eum omnem feudi substantiam, etiam si ea longo interuallo à curia Principis distet, conferre: sic Christus conferat in Coena uescentibus pane & uino substantiam, hoc est, omne ius, & omne beneficium corporis & sanguinis Christi, etiam si hæc maximo locorum spacio à Coena absint. Itaq;

dum presentem dispensationem substantiæ corporis & sanguinis Christi in Cœna affirmant, aliud ipsi loquuntur, aliud populus intelligit. Postquam autem nunc nõ uerentur publicè iactare, corpus Christi tantum abesse à pane Cœnæ Dominicæ, quãtum supremum cœlum distat à terra, non potest amplius, etiam simplicioribus, esse obscurum, quo astu, & qua uafricie dicant, In Cœna substantiam corporis & sanguinis Christi dispensari. Sumus igitur beneficio huius uocis, illo labore leuati, quòd deinceps non sit nobis sollicitè curandum, ut cognoscamus certam sententiam Cinglianorum de præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna, Sed siue dixerint, suum sacramentum in Cœna non esse nudum signum, siue affirmauerint, se credere, quòd in Cœna distribuatur uera substantia corporis & sanguinis Christi: siue scripserint, se in Cœna accipere præsens corpus & sanguinem Christi, per fidem, manifestum tamen est, quòd corpus Christi, in supremo, quod fingūt, cœlo localiter ita colloent, ut re ipsa non possit esse in Cœna. Sed de his hætenus. Accedamus ad caput negocij. Nolo in præsentia singulas *φλυαρίας*, & calumnias Martyris ac Bullingeri perstringere. Utilius putò, rem ipsam, cuius explicationem ecclesia filij Dei expectat & exigit, tractare. Non est autem sentiendum, quòd his temporibus controuersia de Cœna Domini in hoc præcipuè constituatur, utrum corpus & sanguis Christi uerè sint præsentia & dispensentur in Cœna. Etsi enim initio, hoc fuit controuersia caput, tamen Cinglianorum intemperie factum est, ut nunc aliud *κρινόμενον* sit propositum. Itaq; non hoc tantum quæritur, utrum corpus & sanguis Christi sint in Cœna eius uerè præsentia, Sed illud etiam quærit, utrum Deus sit uerè omnipotens, & utrum

utrum Christus non sit tantum homo, sed etiam uerus Deus. Vera omnipotentia Dei, uera diuinitas & maiestas Christi (quod quidem est in Cinglianis) periclitantur, adeoque uerè pia sententia horum præcipuorum articuloꝝ nostræ religionis, Verbum caro factum est, Ascendit in cœlum, Sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis, in dubium uocatur. Affirmant, ne Deum quidem ipsum uniuersa sua potentia efficere posse, ut corpus, non aliorum tantum hominum, uerum etiam Christi Seruatoris nostri, sine loco saluum consistat. Affirmant in Vnione personali, seu incarnatione Christi, Deum non omnia cōtulisse in hominem, quem assumpsit, Sed ea tantum, quorum homo sua natura capax est. Hoc certè est affirmare nec Deum esse uerè omnipotentem, nec Christum esse uerum Deum. Nō dubito, quin futurum sit, ut nullis non uerbis, clamoribus & uociferationibus tantam molem mali à ceruicibus suis depellere studeant. Non autem uerba tantum & clamores audiendi sunt, sed potius sententia eorum expēdenda est, ut de ueritate certius iudicare possis. Antequam autem hæc explicanda suscipiam, uisum est commonefacere Cinglianos maximi sui periculi, recitatione uaticiniꝝ, quod de dogmate ipsorum in scriptis D. Martini Lutheri, foelicis memoriæ, publicè extat. Etsi enim fortasse nonnullis eorum ridiculum uidebitur, obtrudere ipsis nomen eius uiri, cuius auctoritatem non admodum magni faciant, tamen quemadmodum nobis plurimum, diuino beneficio, ad cognoscendum in Romano Pontificio Antichristianismum profuit, ita iudicium tanti herois, in discernendo dogmatum spiritu, non est temerè aspernandum. Si nihil aliud, certè tale uaticiniꝝ genus, uel saltem securitatem horum dogmatistarum ex-

cutere debet, ne imprudentes in illud exitium, quod in
tione in mentem quidem uenerat, præcipitentur. Au-
diamus igitur uaticinium Lutheri.

Lutherus in secunda parte contra fanaticos, quos uo-
cat cœlestes Prophetas.

Postq̄ (fanatici) eò cõtendunt, ut nō uelint uerbū Dei
fide honorare, aut iuxta simplicitatē phraeos agnosce-
re, sed sophistica ratiōe & acuta subtilitate metiri, ac gu-
bernare: re ipsa cōperies, ipsos eò delapsuros, ut negēt es-
tiā Christū esse Deū. Nā corā humana ratiōe tam stultē
sonat, Homo est Deus, q̄ illud, Panis est corpus. Et cum
alter negēt, mox etiā alter negabūt. Ac profectò eò tē-
dit Satan, ut cū ipsos ē Sacra scriptura ad suā ipsorū ratio-
nē seduxerit, oēs ueteres hæreses in lucē reuocet. Vide-
bis, n. admiranda, quantā uidelicet industriā humana ra-
tio ostētabit, presertim in uulgo, & caput mouebit, ac di-
cet: Quid? Deitas & humanitas sunt diuersa, immēso di-
scrimine à se inuicē distincta, sicut sempiternū à caduco,
quomodo igit̄ alter potest esse alter? aut quomodo qs
dicere potest: Homo est Deus? Eodē certē modo dicen-
dū esset, Caducū seu tēporale est perpetuū, Mortale est
immortale, & id genus alia. Cuius rei nunc exhibet no-
bis in capite Carolostadij exemplū, aduersus Cœnæ Do-
minicę sacramentū. Ibi tum rē probē scilicet cōficiet etc.

Et iterum.

Quascunq; sannas et irrisiones euomuit Carolostadi-
us, de corpore Christi in sacramento, eas etiā de Deitate
Christi euomat necesse est, id qd̄ etiam suo tempore fiet.

In scripto $\pi \epsilon \rho \iota \tau \omicron \upsilon \rho \theta \omicron \upsilon$ uerborum Christi,

Hoc est corpus meum, &c.

Mei fanatici faciūt hac sua nausea $\omega \rho \rho \omicron \sigma \kappa \epsilon \nu \eta \nu$ ad negan-
dū Christū, Deū, & oīa simul, quemadmodū iam aliqua
ex parte incipiūt prorsus nihil credere. Cōparant, n. se ad
humanæ

humane rationis arbitriū: qd egregiè ipsis imponet &c.

Et iterum.

Sed obijciūt, Credimus quidē, q̄ potētia Dei sit ubiq̄. Hinc aut̄ nō sequit̄, quòd diuina eius essentia, aut dextera eius sit ubiq̄. Respōdeo: Credo & ego quòd in recessu & latebris cordiū uestroꝝ nihil quicq̄ nec de Deo, nec de potētia eius credatis. De qua re etiam certus sum &c.

Et in postrema breui Confessione.

Et si (Cingliani) plurimū gloriant̄ quòd hūc articulū de persona Christi credāt, & multa de hac re garriāt, tñ noli uerbis eorū fidē adhibere. Reuera. n. oīa mentiunt̄, quæ cūq̄ de his reb. effutiūt. Ore quidē confitent̄ (sicut & Satā in Euāgelio uocat Dñm, filiū Dei) cor aut̄ eorū longē est ab eo. Mat. 15. Hoc certū est etc. Hactenus Lutherus. Nos quidē libēter amplectimur qd Cingliani, autoritate sacre scripturę, de æterna diuinitate filij Dei cōfitent̄, & speramus eos Arianismū, & q̄cqd est id genus heresin, ex aīo detestari. Sed cū Luth. fuerit acutissimus spiritū discretor, & Cingliani nō uereant̄ oīpotentiam Dei physicis suis rationib. metiri, ac suā filio Dei maiestātē detrahē, mettuendū est, ne, cū Satā inueniat domū scopis mundatam, adducat secū septē alios spūs nequiores. Primū ergo oīm, postq̄ institūimus diuina clemētia adiuti iterū explicare ueram sententiam incarnationis (sic enim libuit maioribus nostris loqui) Christi filij Dei, ascēsus eius in cœlum, & sessionis eius ad dextram Dei patris sui omnipotentis, qua sententia rectē explicata, uera & substantialis corporis ac sanguinis Christi præsentia in cœna perspicuē statuitur; non est uisum, in præsentia farraginem eorū dictorum scripturæ, quæ incarnationē Christi seu assumptionem, sicut Athanasius loquitur, humanitatis in Deum testificant̄, cōmemorare.

Contenti

Contenti in præsentia erimus unius ac præcipui dictæ re-
 citatione & explicatione. Verbum (inquit Ioannes A-
 postolus & Euangelista) Caro factum est. Nec dubium
 est, quin in hoc dicto nomine VERBI, seu ut Græcè
 dicitur, τοῦ λόγου, intelligatur secunda persona in una
 Deitate, unigenitus videlicet Filius Dei, uerus ab æter-
 no Deus, ineffabiliter à Deo Patre suo genitus. Nom-
 ine autem carnis intelligatur non una tantum pars ho-
 minis, sed totus homo, corpore & anima rationali con-
 stans. Quod igitur Euangelista dicit, Verbum caro fa-
 ctum est, significat filium Dei factum esse hominem.
 Hinc sunt locutiones illæ, Deus est homo, & homo est
 Deus. Ac iterum: Totus Deus est homo, Et totus ho-
 mo est Deus. Quid autem hoc? Num illud dicitur, diui-
 nitatē filij Dei mutatam esse in humanitatem? aut hu-
 manitatem conuersam esse in diuinitatē? Nihil minus.
 In incarnatione enim Christi, sicut essentia diuinitatis,
 quæ est simplicissima & nulli mutationi obnoxia, man-
 sit inuiolata, ita etiam essentia humanitatis, quæ constat
 anima rationali & corpore mansit immutata. An illud
 dicitur, diuinitas & humanitas in Christo sunt ita con-
 fusa & commixta, ut sicut aqua & uinum commisceri
 solent, ita illa inter se confundantur? Ne hæc quidem est
 sententia, Ex diuinitate enim & humanitate non fit u-
 na natura, sed sunt & manent duæ diuersissimæ nature.
 An fortassis illud intelligitur, diuinitatem Christi, hu-
 manitatem ita sibi adiunxisse, ut tamen singulæ substan-
 tiæ seu naturæ, sint singulæ personæ? Hoc Nestorianum
 est, & abominandum. Quid ergo est, Verbum factum
 est caro, seu, Deus factus est homo, aut Deus est homo?
 Certè si Aristotelis, hoc est, humanæ rationi, sua axioma-
 ta huc conferenti, & expendenti, hoc proposueris, mul-
 to absurd-

to absurdius uidebitur, quàm si dixeris, Homo est asinus, aut Leo est ceruus. Longius enim inter se distant Deus & homo, quàm homo & asinus, aut Leo & ceruus. At si intuearis oracula Spiritus sancti, quæ in Prophetis & Apostolicis scriptis extant, nihil uerius, nihil certius esse credendum est. Ne quis autem cæco impetu feratur, non tantum uerba huius oraculi numeranda sunt: sed etiam uera eius sententia, quatenus quidem eam Spiritus ipse sanctus in suis scriptis exposuit, ponderanda est & cognoscenda. Itaque uisum est hîc in initio recitare Canonem concilij Chalcedonensis, quem & in priore libello, de Personali unione duarum naturarum in Christo, recitaueram, & quem omnes pij & orthodoxi fatentur clarè & disertè sententiam illius dicti, Verbum caro factum est, exponere.

Concilium Chalcedonense circiter
annum Christi 430.

Confitemur Dominum nostrum Iesum Christum ante secula quidem, de Patre genitum secundum deitatem, in nouissimis autem diebus, eundem propter salutem nostram ex Maria uirgine Θεοτόκω, secundum humanitatem, unum & eundem Christum Dominum filium unigenitum, in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, indiuise, inseparabiliter, agnoscendum, nusquam sublata essentia naturarum propter unionem, magisque salua proprietate utriusque nature, & in unam personam, atque existentiam, concurrente, non in duas personas partitum atque diuisum, neque disiunctum, sed unum eundemque filium unigenitum.

Hactenus Concilium Chalcedonense.

Quod igitur Euangelista dicit, Verbum caro factum est, & quod alia loca scripturæ de incarnatione

C

Christi

Christi loquuntur, hoc synodus Chalcedonenſis exponit, quòd in Chriſto duæ naturæ ſeu ſubſtantię, Diuinitas uidelicet & humanitas, ita cõueniant & inſeparabiliter uniantur, ut non ſint duo filij, ſed unus, nec duo Chriſti, ſed unus, nec duæ perſonæ, ſed una tantũ perſona. Cũ autem hæc ſynodus tribuerit Chriſto nomen perſonæ, nec id temerẽ, abſq; ſcripturæ autoritate fecerit, uidentũ eſt unde id ſumpſerit. Ac manifeſtum eſt, quòd in ſcriptura ſæpe fiat mentio *πρωτων* ſeu perſonę, præſertim in ijs locis, in quibus prædicatur. In iudicio non eſſe perſonam hominis reſpiciendam, unde & *πρωτολογια*, hoc eſt, perſonæ acceptio ſeu reſpectus dicitur. Sed ſi nullo aliud huius uocabuli exemplum in ſacris literis extaret, uix uideri poſſet, quòd ex illis locis attributum fuiffet Chriſto. Sunt igitur alia loca perquirenda. Et ecce apud Paulum, in poſteriori Epiftoſa ad Corinthios cap. 1. dicitur. *Ὡς πολλῶν πρωτων*, hoc eſt, ex multis PERSONIS, pro dono in nos collato, per multos gratiæ agantur pro nobis. Hic nomen perſonę, pro homine per ſe ſubſiſtente ſumitur. Et de Chriſto ipſo, capite 2. in eadem Epiftoſa dicitur: Si quid condonaui, cui condonaui, propter uos condonaui *ἐν πρωτω Χριστου*, hoc eſt, in perſona, ſeu nomine Chriſti. Et cap. 4. Deus eſt, qui iuſſit è tenebris lucem illuceſcere, qui luxit in cordibus noſtris, ad illuminationem cognitionis glorię Dei, *ἐν πρωτω*, hoc eſt, in perſona Ieſu Chriſti. Sed undecũq; hoc uocabulum ſit acceptum, & Chriſto attributum, certe ad explicãdam ueram rationem Chriſti aptiſſimum eſt. Sicut enim homo quiſpiam, perſona dicitur, quòd ſit una indiuidua, è duabus diuerſis naturis, corpore & anima rationali, conſtans, ſubſtantia, ita Chriſtus conſtans ex diuinitate et humanitate, diuerſiſſimis quidem naturis,

naturis, una autem subsistētia, rectè dicitur persona. So-
 ler & nomen ὑποστάσεως, quod subsistentiam signifi-
 cat, pro persona usurpari, idq; ex illo (nisi fallor) epistolæ
 ad Hebræos loco, quo filius Dei dicitur χαρακτήρ ἡ ὑπο-
 στάσεως αὐτοῦ, hoc est, expressa imago subsistentiæ eius,
 unde & in una deitate tres dicuntur ὑποστάσεις, hoc est,
 personæ per se subsistentes. Similiter coniunctio diuini-
 tatis & humanitatis in Christo uocari solet unio ὑπόστα-
 τική, hoc est, substantialis, seu personalis. Hæc idcirco
 uisum est recitare, ut cognoscatur, ueteres non pro suo
 arbitrio, sed autoritate sacræ scripturæ tribuisse Christo
 nomen personæ.

Deinde in expositione huius dicti: Verbum caro fa-
 ctum est, synodus Chalcedonēsis (quo nomine ueteres
 orthodoxos complector) diuinitatem & humanitatem
 in Christo ita coniungit, ut Christus sit ἀσυγχύτως, ἀρρί-
 πτως, ἀσχεπείτως, ἀχωριστως, hoc est, incōfusē, immutabili-
 ter, indiuisē, & inseparabiliter una persona. Quid aut hoc
 aliud est, q̄ si diceret, diuinitatē & humanitatē in Christo
 ita unitas esse, ut nec diuidi unq̄, nec separari à se inuicē
 queant? Tam firma, n. est hæc unio, ut eam iam inde ab
 incarnatione, nullum nec tempus, nec locus, nec mors,
 nec uita, nec angelī, nec principatus, nec potestates, nec
 instantia, nec futura, nec altitudo, nec profunditas, nec
 ulla alia creatura disiungere ac diuellere possit. Quæso
 igitur te, amice, mi lector, reputa mihi cū animo tuo,
 an non is, qui pio est & sano intellectu, ac ex animo con-
 fitetur diuinam & humanam naturā in Christo esse inse-
 parabiliter in una persona coniunctas, necesse habeat e-
 tiam sentire & confiteri, quòd ubicūq; est diuinitas Chri-
 sti, ibi etiam sit humanitas eius? Si enim hæc sunt sem-
 per inseparabiliter in Christo coniūcta & unita, quomo-

do alicubi potest esse diuinitas Christi absq; humanitate eius? Nec enim filius Dei sic assumpsit Filium hominis in unam personam, ut alicubi quidem esset Deus & homo, alicubi autem Deus tantū: sed potius ut ubicunque est, uerus esset & totus Christus, uerusq; Deus et homo. Quare qui Christum ita diuidunt ac separant, ut in uno tantum loco coniungant diuinitatem & humanitatem eius, in alijs autem omnibus locis collocent, duntaxat diuinitatem eius, adeoq; illam ab hac tanta locorum intercapedine seiungant, quantum supremum cœlum à terra distat, hi effugere profectò non possunt, quin in latebris cordium suorum, faciant, (quod in ipsis est) ex Christo duas personas, alicubi quidem Deum & hominem, alicubi autem Deum tantum. Sufficit (inquit Martyr) deitatem quamuis immensam & infinitam, sua hypostasi fulcire ac sustentare humanitatem, ubicunq; illa fuerit. Vnde licet corpus Christi sit in cœlis, nec amplius uersetur in terris, nihilominus tamen filius Dei cum est in Ecclesia, & tandem ubiq;, nunquam sic est expertus humanæ naturæ, quin eam in loco, ubi ipsa est, habeat insitam sibi, & in unitate personæ coniunctam. Hactenus Martyr. Hoc autem, si penitius inspexeris, quid, obsecro, aliud est, quam non solum ex Christo duas facere personas, uerum etiam Christum in ordinem sanctorum hominum redigere, adeoq; ipsum uerum esse Deum, aperte negare? An non enim filius Dei, qui est uerus Deus ab eterno à Patre suo ineffabiliter genitus, implet sua præsentia, essentia & potentia cœlum ac terram, & omnia quæ in eis sunt? Itaq; implet etiam homines pios & Sanctos, idq; non uulgarè tantum modo, quo reliquas creaturas, uerum etiam singulari in habitationis gratia. Quid igitur eximij habet homo Christus, (quod quidē

ad

ad diuinitatis præsentiam & potentiam attinet) ab unigenito filio Dei, præ reliquis Sanctis, Petro uidelicet aut Paulo? Sufficit (inquit Martyr de Christo) deitatem, quã uis immensam & infinitam, sua hypostasi fulcire ac sustentare humanitatem, ubicunq; illa fuerit. At sic etiam filius Dei, fulcit & sustentat sua hypostasi, (Est enim secunda in una Deitate hypostasis) humanitatem Pauli, ubicunq; ea fuerit. Humanitas enim Pauli non posset uel uno momento consistere, aut conseruari, nisi diuina Potentia & præsentia fulciretur ac sustentaretur. Et corpus Pauli, uersatur quidem apud Philippenses aut Romanos, nec interea est in alijs locis siue supra in cœlo, siue infra in terris, nihilominus tamen filius Dei, cum est in Ecclesia, adeoq; ubiq; , nunquam sic est expers humanæ naturæ Pauli, quin eam in loco, ubi ipsa est, siue apud Philippenses, siue apud Romanos habeat insitam sibi, & indissolubili uinculo cõiunctam. Siue enim Paulum intuearis adhuc uiuentem in his terris, siue mortuum in Christo, certè filius Dei diuinitate sua ita ei coniunctus & unitus est, ut & uiuentem uiuificet, & mortui tam animam cõseruet, quàm exuias, quamuis in puluerem redactas, usq; ad resurrectionem essentia & potentia sua præsentissimus custodiat. Paulus cum esset apud Philip 1. Corint. 5.
 penses scribit ad Corinthios: Ego quidem (inquiens) ut absens corpore, præsens autem spiritu, iam decreui &c. Et ex Roma ad Coloffenses, Quãuis (inquit) carne sum Colof. 2.
 absens, tamen spiritu uobiscum sum. Cum autem Cingliani non sublimius sentiãt de Christo, quàm quòd sit corpore suo in uno tantum loco cœli collocatus; Interim autem inuisat spiritu suo Ecclesias in his terris, an non redigunt eum in ordinem Pauli, aliorumq; hominum sanctorum, ut non alio modo Deus dicatur, quàm

Paulus dici possit? Non dubito, quin uerbis suis quam contētissima possunt uoce, sint reclamaturi. Sed si sentē-
tiam eorū, quam spiritus Dei, qui etiam profunda scru-
tatur, in cordibus ipsorum uidet, consideraueris, obscu-
rum non est, quòd aliud uerbis loquantur, aliud in re-
cessu animorum sentiant.

Filius Dei conceptus est homo in utero Virginis mi-
rabili Dei præsentiā & potentia. Sed & Paulus mirabili
Dei præsentiā & potentia in suæ matris utero conceptus
est. Et si enim filius Dei cōceptus est in sua matre absq̄
uirili semine, & sine peccato, tamen nunc non est sermo
de modo conceptionis, & concepti hominis qualitate,
sed de æterni filij Dei in conceptione præsentiā & po-
tentia, qua & homo Paulus cōceptus est. Dicit quidem
Dauid: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in pecca-
tis concepit me mater mea, quod de Christo dici non
potest: in alio autem Psalmo ille idem Dauid dicit, Quo
ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Et mox: Tu
possedisti renes meos, suscepisti me de utero matris
meæ. Gratias tibi ago, quoniam mirabiliter me fecisti.
Mirabilia sunt opera tua, id quod anima mea probè co-
gnoscit. Non est occultatum os meum à te, cum forma-
rer in abscondito, & in utero matris. Imperfectum me-
um uiderunt oculi tui &c. Audis igitur Dauidem, &
nomine Dauidis Petrum, Paulum, & alios homines, ac
præsertim sanctos, singulari Dei præsentiā & potentia
in utero matrum conceptos, sicut & de Hieremia dicitur:
Priusquam te formarem in utero, noui te, & anteq̄
exires de uulua sanctificauit te. Et apud Paulum: Elegit
nos in ipso antequam iacerentur fundamenta mundi.
Filius Dei homo factus, multa & magna, adeoq̄ miran-
da opera ædidiit. Dæmonia eiecit; Cæcis reddidit uisum;
Claudos

Claudos sanauit, Leprosos mundauit, & quod est admirabilius, mortuos excitauit. Sed & Paulus ædidit miracula, nec Dæmonia tantum eiecit, & mortuos excitauit, uerum etiam tanta fuit autoritate, ut & super infirmos deferrentur à corpore eius sudaria & semicincta, & recederent ab eis morbi, ac egrederentur spiritus mali. Similiter de Petro quoque dicitur, quod homines exportauerint infirmos in plateas, & posuerint in lectulis ac grabatis, ut uenientis Petri, uel umbra obumbraret aliquem illorum. Dices, quod Christus fecit, propria uirtute fecit. Quod autem Petrus & Paulus fecerunt, aliena uirtute fecerunt. Quin imò, quod fecerunt tam Christus, quam Petrus & Paulus, hoc fecerunt uirtute DIVINA, eaque non absenti, sed omnino presenti, & qua non mirus, si essentiam & potentiam eius respexeris, impleti erant Petrus & Paulus, quæ Christus ipse. Si enim Diuinitatem Christi consideraueris, simplicissima est, & ubicunque est, ibi tota est. Christus resurrexit à mortuis diuina uirtute. Hunc Iesum, inquit Petrus, suscitauit DEVS, Et, Dextera Dei exaltatus est. Sic resurgēt etiam Petrus & Paulus diuina uirtute, eaque non longè absenti, sed omnino presenti, qua & interea in morte ad resurrectionem conseruantur. Dico ergo mihi, quæso, quod est discrimen inter Christum, & Petrum ac Paulum? Respondes quidem filium Dei iunxisse sibi filium Mariæ uirginis in unitate personæ, non autem sic uniuisse sibi Petrum aut Paulum. Rectè. Sed quid est illud: In unitate personæ? An non filius Dei ab æterno à Patre suo genitus, uerè Secunda est, in una deitate, persona, qua & omnibus rebus ita præsto adest, ut absque præsentia & potentia eius nihil rerum consistere posset? Quid igitur prohiberet, quo minus dicatur Filius Dei cum omnibus rebus

Fol. 10.

rebus creatis personaliter unitus esse? Certè si sententiã Martyris, quam suprã cõmemorauimus, de unione personali, rectè introspexeris, talem facit unionem filij Dei, & filij Mariæ uirginis, qualis est filij Dei, & omnium creaturarum, aut saltem Petri, Pauli, & aliorum sanctorum. Sic enim collocat humanam naturam Christi in cœlo, ut filius Dei in eo tantum loco, ubi est ipsa, habeat sibi eam insitam, & in unitate personę coniunctam. At sic natura cuiusuis hominis nunc in cœlo existentis, ut Moyse (exempli gratia) & Eliæ, & omnium eorum, qui in die Paschæ cum Christo resurrexerunt, insita est filio Dei, & ipsi in unitate personę coniuncta. Quæ enim Diuinitas est in Christo personaliter, (sicut paulo antè exposuimus) presens, et omnia in terris gubernat, eadem etiam est in Mose, Eliã, & alijs sanctis in cœlo, ac interim uniuersa in terris gubernat. Quare, nisi Cingliani unionem personalem in Christo ita definiant, ut ubicunq; siue in cœlo siue in terra fuerit deitas Christi, ibi habeat sibi inseparabiliter coniunctam & unitam suam humanitatem, fieri non potest, quin non solum faciant ex Christo duas personas, aut duos Christos, uerum etiam redigant eum in ordinem aliorum sanctorum, & negent eum esse uerum Deum. Non ignoro Cinglianos in explicatione personalis unionis duarum naturarum in Christo mirifice sibi, in exemplo solis & radiorum, blandiri, quòd sicut corpus solis in uno tantum cœli loco est, & tamen spargit undiquaq; suos radios, ita et corpus Christi sit in uno tantum cœli loco, cum diuinitas eius in omnia loca diffundatur. Hæc certè aptissima esset similitudo, si prius probatum esset, quòd quemadmodum radij solares habent originem suam è corpore solis, ita & diuinitas Christi haberet originem suam ex humanitate. Quid autem
magis

magis impium dici posset? Posset quocumque uideri locum habere, si corpus solis & radij eius, una essent inseparabilis & indiuisibilis, ex duabus diuersis naturis constans, persona. Nunc autem, nec sunt una persona, nec sunt diuersae naturae. Quid igitur ad unionem illam duarum diuersarum naturarum in Christo? Sed accedo nunc ad colationem, qua Athanasius Christum cum homine confert. Nam quod Martyr de trunco arboris in radice, & de astris in orbibus suis, disputat, nihil ad nos. Similitudinem personae Christi, cum praesentia hominis inspicimus. Sicut anima rationalis (inquit Athanasius) & caro, unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus. Quemadmodum igitur fieri non potest, ut si alicubi fingatur substantia animae tantum absque corpore, alicubi autem substantia animae & corporis simul, maneat unitas personae hominis, ita non potest fieri, ut constet personae Christi unitas, si post incarnationem alicubi diuinitas eius cum humanitate, alicubi diuinitas tantum absque humanitate, idque tanto intervallo seiuncta, quantum est inter supremum caelum, & infimam terram, ponatur. Hic uero exultat Martyr, existimans se oportunam inuenisse rimam, qua elabatur. Contemplemur, inquit, humanum corpus, id certe unum est, nec eius partes diuersam hypostasin habent, nec tamen est necesse, ut ubi est caput, ibi sint pedes, nec ubi sunt pedes, ibi sit cor &c. Primum, si fingit corpus humanum esse personam, absque anima, insanit. Deinde, si fingit animam hominis & pedes eius, similiter animam hominis & manus aut caput eius esse personam, opus habet Elleboro. Tot enim fingit in uno homine personas, quot sunt in corpore eius membra. Nec Athanasius autem, nec nos fingimus animam hominis constituere singulas cum singulis mem-

bris personas. Sed animam hominis & corpus eius esse unam tantum & indiuiduam seu inseparabilem personam, qua fit, ut dum homo est homo, necessarium sit, ubi esse corpus, ubi est anima, & ibi esse animam, ubi est corpus. Potest quidē anima cogitatione sua uagari per uniuersum orbem, relicto interim corpore in uno loco: Substantia autem seu essentia animæ, in columi hominis persona, à corpore nunq̄ abest. Quare sicut personalis unio animæ & corporis in homine ferre non potest, ut alicubi ponas corpus et animam simul, alicubi autem animam tantum absq̄ corpore: ita personalis unio Dei & hominis in Christo non potest ferre, ut in uno rāturn loco ponas diuinitatem & humanitatem, in omnibus autem alijs locis solam diuinitatem. Ac profectò uerissimum est, quod Martyr hoc loco addit, Unio (inquiens) in eadem hypostati, diuersitate locorum nō tollitur. Vides, ueritatē excidisse ei, credo, imprudenti. Nulla enim locorum diuersitas tanta est, ut possit personalem diuinitatis & humanitatis unionem in Christo ita tollere, ut alicubi sit diuinitas, ubi non secum in eo ipso loco (& si ineffabili modo, sicut postea sequetur) habeat coniunctam & unitam suam humanitatem. Nam quod in definitione personæ, qua dicitur, personam esse indiuiduam rationalis naturæ substantiam, pro indiuiduo intelligit, quod non possit diuidi in singularia, quid hoc ad institutum? Si enim persona sic indiuidua substantia dicitur, quod non diducatur in singularia, quemadmodum genus & species, certē etiam sic indiuidua dicitur, quod nō possit, manente unitate eius, in uarias partes dissecari, & in uaria loca dispergi, ut alicubi duabus partibus, alicubi una tantum constet. Quid multis opus? ut sciamus q̄ probè sibi Cingliani consent, Martyr postea scribit: Frustra

Fol. 16.

stra, inquit, omnia hæc abs te interponuntur, quia nõ
 semel dedi, ubicunq; fuerit diuina hypostasis, eam habe
 re sibi coniunctam humanitatem. Si ergo das, Martyr,
 quod ubicunq; fuerit diuina filij Dei hypostasis, habeat
 sibi coniunctam humanitatem eius, certè necessariò se
 quitur, quod humanitas Christi sit ubiq;. Negari enim
 non potest, quin ea hypostasis, quæ sibi humanitatem
 in inseparabilem et indiuisibilem personæ unitatem co
 pulauit, sit ubiq; & omnia impleat. Sed quod Martyr u
 na manu porrexit, altera iterum auferre uidetur. Mox
 enim addit: Cùm tamen (inquit) humanitas ad tot lo
 ca non pertingat, quot diuina hypostasis implet, nec ta
 men propterea soluitur unio. Hactenus Martyris uer
 ba. An uerò non uides Martyrè sibi in hoc negotio non
 cõstare? Si diuina hypostasis (quo nomine intelligo hoc
 loco personam filij Dei) ubicunq; fuerit, habet sibi con
 iunctam humanitatem, quomodo, obsecro, humanitas
 Christi non erit, ubicunq; fuerit diuinitas eius? Hæc au
 tem implet cœlum & terram. Quomodo igitur non ha
 beret sibi cõiunctam humanitatem, tam in cœlo, quàm
 in terra? Cùm autem addit, quod humanitas non per
 tingat ad tot loca, quot diuina hypostasis implet, si in
 telligit humanitatem Christi non pertingere ad om
 nia loca corporali, mundano, & locali modo, qui cum
 pugnat? quid uociferatur? quid ista loquacitate opus?
 Quis enim est, qui humanitatem Christi corporali & lo
 cali modo in omnia loca extendit, aut cum diuinitate,
 ut ipsorum uerbo utar, coextendit? Ne diuinitatem qui
 dem ipsam extendimus in omnia loca crasso, carnali &
 locali modo, qua igitur ratione sic coextenderemus hu
 manitatẽ cū ipsa unitã? Non ignoro ueteres quosdã, cū
 de diuinitate omnia implẽte loquunt, uerbis extenden

di, coextendendi, ac etiam diffundendi usos, sed obscurum non est, quòd his uerbis, in hac quidem re, sint metaphoricòs seu figuratè abusi. Sicut enim diuinitas dicitur quidem omnia implere, non autem intelligendum est de crasso, & corporali modo implendi: ita etiam dicitur in omnia loca extendi, aut diffundi, non autem mundano, & locali modo. Diuinitas enim res est simplicissima, & ubicunq; est, ibi **TOTA** est, ut nequaquam crasse aut localiter extendatur & diffundatur. Quàm insignem igitur nobis faciunt iniuriam, ne quid durius dicam, Cingliani, quòd non uereatur publicè nos infamare, perinde ac si humanitatem Christi cum diuinitate eius coextēderemus? Non extendimus, quēadmodum paulo antè diximus, diuinitatem, quomodo igitur humanitatem cum ea **CO**extenderemus? Si autē Martyr intelligit humanitatem Christi, in uno tantum loco coniunctam cum diuinitate, in alijs uerò locis solam esse diuinitatem, qualis est iste Proteus? quæ uerborum ludibria? Si hoc sentit, ut certè sentit, (hoc ipso redigēs Christum in ordinem aliorum sanctorum, qui & ipsi habēt diuinitatem sibi in uno tantum loco coniunctam) quid est, q̄ non uereatur scribere, se dare, idq; non semel, **UBI** **CVNQVE** fuerit diuina hypostasis, eam habere sibi cōiunctam humanitatem? Nisi fortè in hoc dicto suo intelligat nomine diuinæ hypostaseos, non tantum secundam personam in diuinitate, uerum etiam diuinitatem cum humanitate in Christo, ut sentiāt, quòd ubi est totus Christus, ibi sit etiam humanitas eius. Si ergo hæc est sententia eius, Quis nescit, quòd ubicunq; est Christus Deus & homo, ibi etiam sit homo? Sed uideamus nunc, quæ obijcere soleant. Fatemur quidem (inquit) Christum esse unam personam, eamq; omni maiestate
Dei

Dei ornata, addimus autem correctionem, uidelicet, Fol. 16.
 quantum eius fert natura. In Christo enim sunt duæ di-
 uersissimæ naturæ, diuina & humana, quarum altera est
 infinita, altera finita, quæ si minimè fert ut spiritus diui-
 nus fiat, nec etiã patitur ut sit immensa, cum dari non
 possit immensum corpus. Nam oportet, uelís, nolís, ut
 longitudine, latitudine, & altitudine terminetur. Non
 enim re ipsa poterit aliter constare, &c. Hæc & id genus
 multa alia solent nobis magno fastu obijcere, inculcar-
 re, iterare, & nusquam non obtrudere. Etsi autem ea scri-
 ptis Lutheri aduersus Sacramentarios, & aliorum no-
 strorum ita sunt explicata, ut mirãdum sit, qua illi teme-
 ritate & incogitantia audeant ea tanquã noua, inaudita, &
 inexplicata, in publicum reuocare, tamen, cum ipsis li-
 bet ueteres suas nãnias repetere, non pigebit nos uete-
 res quoque refutationes in medium afferre, præsertim cum
 his temporibus addant horribilem uocem aduersus o-
 mnipotentiam Dei, & uociferentur: Nulla uí (hoc est) Fol. 6.
 ne omnipotentí quidem uirtute Dei fieri posse, ut cor-
 pus non sit in loco, aut ut sit simul in pluribus locis, seu Fol. 16.
 ubique, aut non terminet longitudo, latitudine, & altitu-
 dine. Cogita ergo mihi, quam malignè sentiãt illi de no-
 stro uel studio uel ingenio, quòd existimẽt primùm nos
 ignorare aut oblitos esse, quid Physica aut Mathemati-
 ca de natura corporum, iuxta huius seculi rationem, do-
 ceat. Deinde, nobis ignotum esse, quòd persona Christi
 constet duabus diuersissimis naturis. Quis rerum non
 omnino imperitus illud ignorat? Quis piorum hoc
 negat? In præsentia autem, non differitur de corpore hu-
 mano simpliciter, sed de corpore, quod filius Dei sibi
 personaliter uniuít. Etsi enim diuina & humana natura,
 sunt inter se diuersissimæ substantiæ, quippe quòd alte-

ra sit spiritus creator, & infinitus ac immensus, altera corporea creatura, finita & dimensa, tamen hæ duæ naturæ seu substantiæ in Christo ita conveniunt & uniantur, ut non duas personas, sed unam tantum constituent. Nec in uno tantum loco sint unitæ, sed ubicunq; est diuina, si filij Dei natura, ibi secum habeat humanam naturam inseparabiliter, & indiuisibiliter coniunctam. Si enim in uno tantum loco diuina natura Christi haberet sibi unitam humanitatem, & in omnibus alijs locis, sola diuina natura consisteret, quid rogo Christus, quemadmodum supra ostensum est, differret à reliquis Sanctis, imò etiam à quibusuis hominibus? Nam diuina natura filij Dei, sicut implet cælum & terram, præsentia, essentia, & potentia sua, ita etiam implet omnes homines, ac interea relinquit unumquemuis in suo certo ac circumscripto loco. Quare, nisi filius Dei copulauerit sibi hominem, quæ sibi uniuert, multò arctius & præsentius, quam alios homines, euitari non potest, quin aut sentias Christum non esse uerum Deum, aut necesse habeas alios quoq; homines dicere ueros esse Deos. In philosophica disciplina manifestum est, quòd finiti ad infinitum nulla sit proportio. Si autem hanc rationem sequaris, ne unquam quidem concedes filium Dei esse incarnatum, aut diuinam naturam uniuertisse sibi humanam personaliter. Quare, etsi maxima omnium est harum duarum naturarum inter se diuersitas, tamen in persona Christi sunt ita unitæ, ut altera ab altera nunquam in ullo loco separari queat. Et si aliquoties in hac persona, docendi gratia, separantur, non loco, sed solo intellectu separantur. Quid interea ad me, quod philosophi dicunt, Finiti ad infinitum nullam esse proportionem? Non iam ego in philosophia, sed in Theologia uersor, in qua Spiritus sanctus docet.

cet, Verbum esse carnem factum, hoc est, filium Dei ita sibi humanam naturam uniuisse, ut sit una tantum, eaq; perpetuo inseparabilis persona. Diuersissimæ quidem sunt inter se naturæ, Sed in Christo inseparabiliter unitæ. Quæ unio, ut pugnat cum uniuersa humana philosophia, ita est miraculum omnia reliqua admirabilitate sua excedens. Non est obscurum, quod nõ diuina, sed tantum humana natura sit obnoxia passioni & morti. Et tamen in passione & morte Christi diuina natura, quæ in se est impassibilis & immortalis, tam præsentem affuit humane nature patienti & morienti, ut ne tunc quidẽ personæ unitas sit separata. Nec affuit tantum sicut Stephano, aut Petro, aut Paulo morienti, sed ita personaliter affuit, ut uerè dicat, Deum ipsum esse passum ac mortuum. Videamus, inquit Cyrillus, ipsam hois animam, si quid corpus passum fuerit, extra passionem quidem manentem, quantum pertineat ad naturam, attamen **NON EXTRA PASSIONEM ESSE** intelligi, eo quod proprium sit corpus ipsius, quod patitur, & licet incotigua sit & simplex, tamen id quod patitur, non alienum est. Sic intelligas etiam de Christo omnium saluatore (utar autem exemplis, quæ quasi per anigmata nobis possunt ostendere) quod communicarit quidẽ passioni unigenitus, quantum pertinet ad familiaritatem corporis sui, manserit autem passionis expertus, ut Deus. Et iterum: Affirmamus propter familiaritatem quidẽ carnis eum infirmitates fuisse perpassum, seruasse uero suæ naturæ impassibilitatem. Hic recte & pie docet Cyrillus, quod Deus natura sua nihil patitur, & tamen propter familiaritatem carnis communicarit passioni, & perpassus sit infirmitates. Idem dicendum est de presentia humanitatis Christi in celo & in terra. Et si, n. solius diuinæ naturæ est implere cælum & terram, tamen quia hæc natura uniuisit sibi in Christo

Cyrrill. de
Incarnatio
ne unigeni
ti cap. 26.

Cap. 27.

Christo per incarnationem, humanam naturam personaliter, idcirco etiã humana natura uerè dicitur cœlum & terram implere, non quidem ex se ipsa, sed propter personæ unitatem. Disputet interea Philosophia quo modo natura finita & circumscripta possit uniri naturæ infinitæ & incircumscriptæ, nihil ad nos. Eadem enim ratione disputabit, quomodo Deus possit esse homo, & homo Deus. Ac profectò ne hac quidē in parte obscurum esse potest, quòd cùm solius Dei sit, cœlũ & terram implere, & illi negent hominem Christum implere cœlum & terram, non rectè intelligant, quid sit, hominem esse Deum, de qua re fortassis postea plura.

Hæc & id genus alia, quæ ad hanc rem attinent, cùm in priori libello de unionē personali satis pro mea tenuitate luculenter exposuerim, non tamen potuerunt nec Martyrem, nec Bullingerum permouere, ut excitarentur ad personalem unionē durarum naturarum in Christo rectè & piè expēdendam. Vociferantur enim, se nullo modo facere ex una persona, & ex uno Christo, duas. Sed unitatem personæ ita retinere, ut tamen retineant etiam naturarum diuersitatem. Hic etiam Bullingerus sibi, ut aliàs sæpe, triumphum decernit & trophæum erigit, ac uult pro repetitis habere, quæ antea è Vigilio ac Theodoro recitauit. Deniq; hortatur Brētium, ne ipsi graue sit, à tantis uiris discere, ac scrupulum suum deponere. Quin illud dicis Bullingere, Quid, nisi uictis dolor? Et Io triumpho. Sed primùm, meminertis uos Cingliani, quod iudicium Lutheri (illius uidelicet uiri, què ne uos quidem diuinitus, ad præferendam nobis faciem cognoscendæ ueræ piæ doctrinæ excitatum negare audeatis) de uobis publicè extet, quod & supra recitauimus. Et si (inquit ille) Cingliani plurimum gloriantur, quòd
hunc

hunc articulum de persona Christi credant, ac multa de hac re garriant, tu tamen noli uerbis eorum fidem habere. Reuera enim mentiuntur, quæcunq; de his rebus effutiunt, etc. Deinde quod ad me attinet, nō opus fuisset ista Bullingeri insolentia, qua ita mihi insultat, perinde ac si ueterum patrū lectionem aspernarer. Amo enim ueteres scriptores, ut qui maximè, & quid de ipsis sentiant, existimo pijs non esse ignotum. Sed habent illi suū, eumq; non supremum in Ecclesia gradum, ut primum omnium discenda mihi sit pia doctrina nec à Vigilio, nec à Theodoro, sed à Christo filio Dei, de quo Pater coelestis dixit, HVNC AVDITE, & cuius uox in scriptis Prophetiis & Apostolicis extat. Hac illa sunt scripta, quæ possunt mihi molestos scrupulos eximere, & quæ me in hac canicie ad refutanda uestra absurda dogmata alacrem effecerunt. Post hæc soleo etiam libenter tam ueteres quàm alios Ecclesiasticos scriptores in consilium adhibere. Sed quid? Num quia deferenda est eis sua honorificentia, quemadmodum Augustinus loquitur, idcirco in uerba eorum iurandum est? Certè nemo maiori contumelia eos afficit, quàm hi, qui ad stabiliendos errores suos, autoritate eorum abutuntur. Cuius rei exemplum est Bullingerus ipse. Recitat testimonia Vigilij & Theodoretij, qui ut rectè in his locis distinctas naturarum proprietates in Christo commemorant, ita prorsus nihil ad cōfirmandum somnium Bullingeri faciunt. Quis enim nostrum unquam negauit proprietates duarum naturarum in Christo esse distinctas? Sed illud negatur, has diuersas naturarum proprietates, esse diuersis personis & locis distinctas. Vna enim est persona Christi. Et in hac una persona dissimiles proprietates inseparabiliter ita coniunctæ sunt, ut haudquaquam lo-

co, sed tantum intellectu distinguantur. Cum nature (inquit Nazianzenus) intellectu distant, simul diuiduntur etiam nomina. Et Gregorius Nyssenus: Intellectu (inquit) diuidente hoc, quod per misericordiam quidem unitum est, ratione autem discernitur. Et in Secunda Synodo Nicæna, Epiphanius quispiam, Catholica, inquit, Ecclesia à confusione alienam Vnitionem cōfiteatur, & NATVRAS SOLA CONSIDERATIONE indiuisim distinguat. Vos uerò Cingliani, non intellectu tantum, uerum etiam loco, adeoque persona distinguatis. Collocatis enim Christum in cœlo diuinitate & humanitate, in terris autem tantum diuinitate. An hoc non est facere duas (quod in uobis est) personas? An non hæc sunt distantissima loca? Credimus Eliam unam cum corpore suo uiuere cum Christo, in cœlesti regno, quippe quod & igneo curru è terris sit sublatus, & apparuerit cum Christo in transfiguratione eius. Non est autem dubium, quin Elias & hypostasis filij Dei, ab æterno à patre suo geniti, sint duæ diuersæ personæ. Altera quidem Elia in cœlo tantum, altera autem filij Dei in cœlo & in terra. Nec est dubium, quin filius Dei, sicut implet diuinitate sua cœlum & terram, ita impleat etiam Eliam in cœlo. Vide ergo mihi, quid nunc necessariò sequatur, illud nimirum, quod cum Cingliani spargant eam, quæ est in Christo diuinitatem, tam in cœlo quam in terra, humanitatem autem eius collocent tantum in cœlo, manifestè faciant duas, ex una, personas, sicut & Elias, & diuinitas filij Dei, implens quidem Eliam in cœlo, sparsa autem in cœlo et in terra, duæ sunt personæ, diuersisque locis distinctæ, ideoque de Maiestate Christi nihil altius (quod ad hæc quidem partem attinet) quam de Elia, sentiant. In hoc enim uidentur nobiscum uerbis de Vnitione duarum natura-

rum in Christo cōsentire, quòd Christus constet ex duabus naturis, diuina uidelicet & humana, nec altera mutetur in alteram: Sed in illo non conuenit inter nos, qualis sit hæc Vnio, & quātum pateat, Num personalis, uel ut Paulus loquitur, corporalis & perfecta, An tantum uulgaris, qualiter Deus unicus est quibusuis sanctis hominibus? Dicunt enim diuinitatem Christi habere sibi copulatam humanitatem in uno tātum loco: in reliquis autem omnibus locis separant humanitatem à diuinitate. Hæc non est personalis & perfecta, sed tantum uulgaris Vnio. Nos autem ex illo Euangelistæ dicto, & similibus, Verbum caro factum est, docemus Vnionem uerè & perfectè PERSONALEM, ut ubicunq; est diuinitas Christi, ibi etiam sit, (sed ineffabili modo) humanitas eius. Nam quòd naturæ dicantur in Christo distinctæ, non idcirco dicuntur distinctæ, quòd distinguantur locis, ut alicubi sit diuinitas, ubi non habeat copulatam sibi humanitatem, sed quòd naturæ nec sint mutata nec mixta. Nomen autem naturæ, quemadmodum aliàs exposuimus, non est intelligendū, in hoc quidem argumento, pro rei accidentibus, sed pro rei substantia, ut Natura diuinitatis sit substantia spiritualis, intelligēs, increata, & ab æterno. Natura autem humanitatis, substantia corporea, intelligens, & in tempore creata. In Christo igitur substantia diuinitatis non est mutata in substantiā humanitatis, sed manet utraq; ita inuiolata, ut tamen in incarnatione altera sit alteri semper & ubique indissolubili nexu copulata & unita. Et quia Bullingerus obtrudit nobis alicubi sua priora scripta, que uult pro repetitis haberi, non pigebit etiam me hunc locum prioribus, non quidem meis, sed Lutheri uerbis, quæ & ipsa pro repetitis haberi uolumus, concludere. Sic em̄

scribit ille, Neceſſe habes (inquiens) eam Chriſti exiſtentiam, qua eſt cum Deo una perſona, longiſſimè, longiſſimè inquam, extra creaturas collocare, adeoq; tam longè, quàm Deus ipſe extra eas eſt. Et ecòtrà, tam profunde & propè in omnibus creaturis collocare, quàm Deus ipſe in eis eſt, quia eſt una & indiuiſa perſona cū Deo. Aut em̄ neceſſe habet ibi eſſe ubi Deus eſt, aut fides noſtra uana eſt. Quis autem eſt, qui poſſit cogitare, aut explicare, quomodo hoc fiat? Scimus quidem, quòd Chriſtus ſit in Deo extra omnes creaturas, & unà cum Deo perſona, ſed quomodo hoc fiat neſcimus. Hoc myſteriū ſuperat ingenium & rationem omnium etiam Angelorum in cœlo, ſoli autē Deo cognitum & perſpectum. Cū igitur hoc ſit nobis incognitum, & tamen ueriſſimum, non prius negādum eſt uerbum eius, quàm poſſimus certò probare, quòd corpus Chriſti nullo modo queat ibi eſſe, ubi Deus eſt, & quòd modus ille præſentia, de quo diximus, ſit falſus. Nam hoc Fanatici omnino probare debent, ſed non facient. Non (inquam) facient. Et iterum: Poſtquàm Chriſtus (inquit) eſt Deus & homo, & humanitas eius una eſt cū Deo perſona, ideoque ſic omnino totus in Deū ſuper omnes creaturas aſſumptus, & exaltatus, ut ipſi ſit quaſi adglutinatus, reſpōdere deberet Fanaticus ſpiritus, quomodo fieri poſſet, quòd Deus alicubi ſit, ubi non ſit homo, & quomodo poſſibile ſit, ut Deus abſq; perſonæ diuiſione in hoc loco ſit ſine humanitate, in alio autem loco cum humanitate, cum tamen nō duos deos, ſed unum tantum Deum agnoſcamus, & is totus omnino ſit homo, iuxta alteram quidem in diuinitate perſonam, uidelicet Filij. Quid enim profuerit, quòd aliàs multa blateret, & ubi neceſſarium eſſet reſpondere, aliò tranſiliat & taceat? Si
Deus

Deus & homo una est persona, & duæ naturæ inter se unitæ, ut propius sibiipsis coniunctæ sint, quàm corpus & anima, certè necesse est, ut Christus ibi sit homo, ubi Deus est. Si est in uno loco Deus & homo, quam ob causam non esset etiam in altero loco Deus & homo? Si in altero, cur nõ etiam in tertio, quarto, quinto, adeo que in omnibus locis? Si uerò tertius, quartus & quintus locus non permittunt, ut sit simul Deus & homo, certè ne primus quidem, & unus locus permittit, ut sit Deus & homo. Nam si uel locus uel spaciũ loci potest personam diuidere, certè id non minus faciet primus locus, quàm omnia alia loca. Hic fuisset respondendum, & hoc urgebam, cum ostēderem, quòd Deus & homo una esset persona, & Christus per hoc cōsecutus esset supernaturalem existentiam seu modum, ut esset in omnibus locis. Hactenus Lutherus.

Sed reuertamur ad id, quod instituiimus. Vociferantur enim Cingliani, sicut diximus, quòd hac unione nõ possit fieri, ut corpus Christi, salua natura sua, extēdatur in infinitum. Corpus enim natura sua esse finitum. Et quanquàm affirmant Deum contulisse in Christum omnem diuinitatis maiestatem & gloriam, tamen sic explicant, quòd Deus non contulerit plura in eum, quàm quatenus humana natura capax est proprietatum Dei, & cōditio eius ferre potest, uidelicet, ut interim proprietates humanæ naturæ non depereat aut euertatur. Prescribuntur etiam hęc certi omnipotentia Dei fines, quippe quòd ne diuina quidem potentia fieri queat, ut corpus Christi non sit finitum ac loco circumscriptum. Hęc & his similia inculcāt, hęc repetunt, hęc ingerunt, hęc obtrudunt uel sexcenties: Sed quibus suam & inscitiam & incogitantiam orbi propinant. Neque enim uidēt, aut for

talsis ne possunt quidem sic affecti uideri, aliud esse hu-
 manam naturam per se esse capace[m] Maiestatis Dei,
 aliud eam posse diuinitus capace[m] fieri. Quod, ut ad-
 huc clarius intelligatur, sicut antea exposuimus perso-
 nalem & inseparabilem duarum naturarum in Christo
 Vnionem, ita nunc sumemus explicandam exaltatio-
 nem hominis in diuinam maiestatem, quam exaltatio-
 nem Athanasius rectè uocat Assumptionem humanita-
 tis in Deum. Cùm enim in Ecclesia sit sermo de incar-
 natione Christi, non solum dicitur, duas diuersas natu-
 ras in Christo esse personaliter unitas, uerum etiam dici-
 tur, humanitatem esse assumptam in Deum, & Chri-
 stum hominem conscendisse, (sicut Cyrillus loquitur,) ac
 eleuatum, exaltatum, & euectum esse in maiestatem
 Dei, adeoq[ue] factum esse Deum. Quid ergo hæc sibi ue-
 lint, omnino explicandum est, idq[ue] ex oraculis Spiritus
 sancti, hoc est, è scriptis Prophetiis & Apostolicis, ut
 perspicuum fiat, non solum, quantum pateat persona-
 lis unio duarum naturarum in Christo, & quatenus hu-
 mana natura sit capax proprietatum Dei, uerum etiam,
 quòd Cingliani uerbis quidem fateantur Christum esse
 Deum, argumento autem tacitè ad eius abnegationem
 perducantur. Bullingerus ait: Si assumptus ille homo, e-
 uectus est supra omnes creaturas, desijt utiq[ue] esse creatu-
 ra. Si autem creatura esse desijt, quomodo postea pro no-
 bis pati & mori potuit? Expendamus, quæso, hæc uerba,
 ut cognoscamus, quatum erroris Cinglianum dogma
 in se contineat. Si (inquit) assumptus ille homo euectus
 est supra omnes creaturas, desijt utiq[ue] esse creatura. Nul-
 lo modo autem concedendum est, quòd Christus desie-
 rit esse creatura. Si em̄, inquit Bullingerus, creatura esse
 desijt, quomodo postea pro nobis pati & mori potuit?
 Nullo

Nullò igitur modo, secundum Bullingerum, cōceden-
dum est, quòd sit euectus supra omnes creaturas.

Hic nunc omnes pios, & in uera doctrina Christi eru-
ditos appello, an hoc non sit palàm, clarè, manifestè, di-
fertè, & perspicuè negare, quod Psalmus ait: Omnia sub-
iecisti sub pedes eius. Et Christus ipse: Data est mihi om-
nis potestas in cœlo & in terra. Et Paulus: Sedere fecit e-
um ad dextram suam in cœlestibus supra omnem prin-
cipatum & potestatem & uirtutè, & dominium, & O-
MNE nomen, quod nominatur nō solum in hoc secu-
lo, uerum etiam in futuro. Et iterum: Deus extulit illum
in summam sublimitatem, ac donauit illi nomen, quod
est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu
se flectat cœlestium, terrestrium ac infernorum. Quid
enim subleuari supra omnia, omnem accipere potesta-
tem in cœlo & in terra, euehi supra omnem principa-
tum, & omne nomen, quod tam in hoc, quàm in futu-
ro seculo nominatur, & efferi in summam sublimita-
tem, ac donari nomine supra omne nomen, ut ab omni-
bus cœlestibus, terrestribus, & infernis adoreris, aliud
est, quàm euehi supra omnes creaturas, & ornari omni
diuina maiestate, ac esse uerè Deū? Cū igit Bullingerus
negat hoīem assumptū, euectū supra oēs creaturas, certè
negat etiā eū euectū supra omne nomē, & ornatū omni
diuina maiestate, adeoq; negat eū uerè esse Deū. Habes
clariorē ipso meridiano sole abnegationē diuinæ maie-
statis hominis à Deo in unā personā assumpti. Vel hic
unus & solus locus admonere nos deberet, ut cognosce-
remus, quāta absurditatis Lerna in Cingliano dogmate
lateret, et q̄ contento cursu fugiēdum esset. Q; si dixerit,
Testimonia scripturę, quę recitauimus, intelligēda esse
de exaltatione Christi post resurrectionē eius à mortuis:
iam

Fol. 19.

iam hoc iterum esset negare hominem à Deo assumptū fuisse statim in cōceptione uerum Deum; & aliàs explicatum est, quòd quam potestatem & maiestatem Christus post resurrectionem dicit sibi datam, eam ante resurrectionem quoq; ab initio suæ conceptionis habuerit. Deinde Martyr ait, Filium hominis, id est, naturam humanam euectam esse ad infinitam potentiam, sapientiam, bonitatem & iusticiam, non facile dabo. Non igitur facile dabit filium hominis euectum esse in summā sublimitatem, & in maiestatem Dei, ideoq; non dabit eum esse uerum Deum. Exclamabunt de calumniā. Sed nihil profus fingo. Verba illa eorum in scriptis ipsorū palàm extant. Et sententiā eorum ex hīs, quæ sequuntur, manifesta erit, etiā si longè aliud uel scribant uel cogitent. Cæterz, ut in explicatiōe huius rei eum sequamur ordinem, quem in priori libello secutus sum, dicemus nunc de ascensu Christi in Cœlum, & de sessione eius ad dextram Dei Patris, Ex quo etiam manifestum erit, quid illud sit, quòd ueteres dixerūt duas naturas in Christo esse personaliter unitas, et humanitatem assumptam esse in Deum. Postquā enim ostendimus, ex personali uniōe duarum naturarum in Christo, quæ facta est in Incarnatione, necessariò sequi, quòd etiā si physica ratio non ferat, ut humanum corpus per se cōsideratum, non sit, nisi in loco circumscriptum, tamen assumptum à filio Dei in Unitatem personæ, ibi sit, ubicunq; diuinitas filij Dei fuerit, ostēdemus nunc idem, propicio Deo, ex Ascensu Christi in cœlum, & sessione eius ad dextram Dei Patris sui. Ac, ut statum causæ iterum, sed paucis, repetam, non agitur in præsentiā, de eo ascensu Christi in cœlum, qui factus est quadragesimo à resurrectione die, in monte Oliueti, uidentibus corā discipulis mirandam

mirandam illam corporis Christi eleuationem usq; ad
 nubes. Hoc spectaculum, ut fuit locale, ita & fuit uisibi/
 le, ac à Christo institutum, partim, ut significaret se nunc
 externarum & mundanarum apparitionum, quibus ha/
 ctenus corā discipulis quadraginta diebus, unā loquen/
 do, ambulando, & uescendo ueritatem resurrectionis
 suae comprobauerat, finem facere: partim ut testaretur,
 regnum suum non esse terrenum, & mundanum, sed
 spirituale & coeleste, quod nullis nec locis circumscribi,
 nec tēporibus definiri potest. Illud autem agitur, quod
 sit coelum & regnum Dei Patris, in quod homo Chri/
 stus à resurrectione sua intrauit, imò cuius ius & possessi/
 onē iam inde ab initio Incarnationis habuit, & se exter/
 no suo ascensu, uersus nubes, habere testificatus est. Hic
 Bullingerus & Martyr sua habent, eaq; crassissima som/
 nia. Fingunt. n. ultra coelos uisibiles esse latissimam quā/
 dam Regionem, eamq; locorum interuallis distinctam
 (campum fortassis Elysiū, qualem Ethnici somnia/
 runt, aut eiusmodi spacium, quale Aristoteles rebus su/
 is, optimam uitam ducentibus tribuit) in qua regione
 non solum angeli suo quodam modo, & homines bea/
 ti, corporali habitatione commorentur, uerum etiam
 Christus ipse aut sedeat, aut stet, aut ambulet, & progrē/
 diatur. Bullingerus in priori libello de coelestibus man/
 sionibus ait: Non dicimus alligatum esse in caelo, sed di Fol. 16.
 cimus uerē è terris sublatum, in caelo nunc uersari libe/
 rē (En liberē diximus, & dicimus semper) pro ratione
 gloriosi corporis. Ideoque corpus eius in caelo nec stare
 semper, nec sedere perpetuò, sed prout uult, aut ubicun/
 que locorum uult, & ratio aeternae salutis & gaudiū di/
 ctat, liberrimē uersari. Et iterum: Coelum, inquit, gloriae Fol. 40.
 Dei praedicamus amplissimum atq; patentissimum lo/
 cum,

Fol. 73. cum, ut in quo mansiones sint quàm plurimæ. Quare
 nec Agno (Christo) nec Sanctis obstat quicquam, quin
 PERGANT, EANT, STENT, aut SEDEANT
 per amplissimas & beatas cœli sedes, prout libitum fue-
 rit, &c. Bullingerum sequitur Martyr, & dicit: Ego pro-
 fecto affirmabo, corpus Christi esse in aliquo certo loco
 externi cœli, sed latissimo & amplissimo, ubi liberum
 sit ei STARE, SEDERE, AMBVLARE, atq; ut
 libuerit incedere, &c. Hactenus Martyr. Priusquam igi-
 tur pergamus, diligēter obserues, nos in præsentia non
 loqui de ea potestate, qua Christus potest se in certo lo-
 co ostentare, & uisibilis, siue stans, siue sedens, siue am-
 bulans, pro humano captu, & mundano modo appare-
 re, quemadmodum uisus est Stephano & Paulo. Quis
 enim hâc Christo potestatem adimeret? Sed loquimur
 de perfecta & perpetua eius Maiestate, qua in cœlesti re-
 gno, supra omnem humanum captū fruitur, & in qua
 Cingliani sentiunt, eum localiter stare, sedere & deam-
 bulare. Hic si quærerem, ecquando illi è cœlo descendis-
 sent & coràm uidissent, Christum unà cum Sãctis & an-
 gelis suis hinc inde deambulare, nō immerito audirem,
 Quid tu curiosius ista requiris? Certè cùm facerē men-
 tionem cœli Thalmudici & Mahumetici, ac pictarum
 tabellarum, nihilo mitius, aut ciuilius excipior. Requi-
 rit enim in me homine sene & Theologo, Bullingerus
 (homo scilicet in signe modestiæ & grauitatis exemplū)
 senilem modestiam & Theologicam grauitatem. Sed
 iudicent, queso, omnes pij, num ego quicquam in leges
 modestiæ & grauitatis peccauerim, quòd eum, qui pue-
 rilibus & ficticijs somnijs de externis, corporalibus & lo-
 calibus Christi, ac Sanctorum in cœlo deambulationi-
 bus, in nos insultat, alacriori risu excipiam? Et quid ego
 facerem?

facerem, cum Bullingerū ipsum ferè pudeat eius, quod de itionibus, reditionibus, selsionibus ac stationibus Christi in cœlo illo suo scripsit. Cùm enim antea palàm, luculenter & expressè affirmauerit, nec Christo nec sanctis quicquam obstare, quin pergant, eant, stent aut se deant, per amplissimas & beatas cœli sedes, prout libitū fuerit, Nunc quasi sese reuocans, An ambulet (inquit) Christus in cœlis, an sedeat, an stet, an in colle, uel humi li situ se contineat? Hæc & similia nec quærimus nec discutimus, aut discutiētibus consentimus. Hactenus Bullingerus, qui cùm inconstantiam suam suis ipsius uerbis testificetur, quid opus est, ut ego pluribus explicem? Si enim nec quærit, nec discutit, nec discutiētibus consentit, num Christus in cœlo sedeat, an stet, an ambulet, quæ est illa incogitantia, contendere, quòd sit necessariò in certo loco circūscriptus, in quo, cum nō sit captiuus, sedeat, stet, aut ambulet, localiter, prout ei uisum fuerit? Et si Bullingerus permittit sibi talia de Christo affirmare, quid est, quòd irascitur Scholasticis, qui fingūt in cœlo choreas, ac in primis Alphæo Valesiano, qui profectò nec ineptè nec importunè fabulas Scholasticorum de choreis in cœlo ad finem mei scripti recitauit. Si em̄ Christo nihil obstat, quo minus cum Patriarchis & reliquis Sanctis suis in cœlo deambulet, quid obstaret, quo minus etiã cum Matriarchis & uirginibus suis in cœlo saltet ac choream ducat, præsertim cum incredibili lætitia perfundantur? Sed relinquamus hæc (ut Etymologias quoq̄) Scholasticis discutienda. Illud (inquam) in præsentia agitur, quid sit illud cœlum, quæ sit illa maiestas & fœlicitas, ad quam filius Dei euexit & exaltauit filium hominis, ab ipso in eandem personam assumptū. Non scrutamur curiosius secreta sanctuarij Dei; sed ex-

In posteriori
libello,
fol. 19.

plicamus & tuemur ueritatem scriptis Prophetis & Apostolicis patefactam, aduersus Aristotelicos Philosophos, & crassos de cœlestib. rebus somniores. Postquam igitur Christus resurrexit à mortuis, & priusquam ascendit uisibiliter in cœlum, & discipulis suis apparuit, ubi, quæso, interea, dum non apparuit, erat: aut cum in ascensu suo uisibili nubes subduceret eum ab oculis discipulorum, quorsum, obsecro, peruenit? Nūquid progressus est locali motione de orbe in orbem, donec peruenit ad cœlum illud corporale, spirituale, locale: (Hæc enim dicuntur ab illis de cœlo suo Emphyreo) in quo deinceps stet, sedeat, aut cum sanctis suis aliquoties deambulet: Ac profectò Christus, iuxta Martyrē, necesse habuit, à nube, non momento, sed locali progressu ad cœlum illud Emphyreum peruenire. Sic enim dicit. Nullus motus localis cuiusuis corporis momento fieri potest, sed oportet, ut suam habeat successiōem, seu continuationem, & antea pertingat medium, quàm ad extremum perueniat, &c. Equidē scio Christum ingressum esse in cœlum, & commorari (ut ita dicam) in cœlo, scio eum in cœlo ad dextram Dei Patris sui sedere, scio eum apparuisse Stephano stantem à dextris Dei: scio de hac re extare perspicua sacræ scripturæ testimonia, & agnosco ea esse uerissima ac certissima. Quare non opus erat ad ea respondere, quod mihi alicubi satis odiose exprimat Bullingerus, sed illa, quæ ex his scripturæ testimonijs fingit, nec scio nec approbo. Vbi enim scriptura tradit, Christum in cœlo iuxta ueram & cœlestem, ac diuinam suam maiestatem, sedere Physica locatione, stare corporali modo, & deambulare locali motione? Hæc illa sunt somnia, quæ isti pro sua humana ratione, maiestati Christi in cœlo affingunt. Non affingimus, inquiunt, sed

Fol. III.

sed ex ipsa humani corporis natura colligimus, quod non potest uerum esse corpus, nisi sit in loco, & moueatur localiter. Quicumque (inquit Martyr) uel micam habent prudētię, nolunt corpus Christi in loco aliter esse, quam localiter, & circumscriptiuē. Et rursus: Cū de loco, inquit, agimus, & illum humanę Christi naturę comparamus, nec possumus, nec debemus à geometrico spatio cogitationes reuocare, cū humano corpori etiam Christi, locus tantum hoc modo cōuenire queat. Vides ergo, optime lector, quibus axiomatis isti homines sint fascinati, uidelicet, quod humanum corpus nō possit uerum corpus manere, nisi sit in loco localiter, idq; tam firmum existimant, ut ne Deus quidem ipse omni sua potentia queat corpus substantia sua saluum absq; loco, & locali circumscriptiōe conseruare. Ex his architectantur cœlum suum locale, ex his somniāt in cœlo esse Phycas locationes, stationes, progressiones, ac fortassis etiam retrogressiones, quales sunt Planetarum. Hęc sunt fundamenta, propter quę ueram & substantialem presentiam corporis & sanguinis Christi, ē Cœnā eius perturbant. Sed ut hic perniciosus error aduersus omnipotentiam Dei & maiestatem Christi clarius intelligatur, pergemus in instituto. Scriptura, n. nō tradit, quod Christus, postquam ascēdit in cœlum uisibiliter, & susceptus est à nube, progressus sit Phycica motione per orbis Planetarum, & per firmamētum, usq; in cœlum illud Empyreum, latissimum quidem, ut illi dicunt, suis autem spacijs circumscriptum, sed quod confederit à dextris Dei. Et si rem ipsam recte expendas, illud ascendere in cœlum, postquam Christus susceptus est à nube, significat, ad dextram Dei considere. Apud Marcum enim dicitur, DOMINVS postquā locutus fuisset eis, rece

ptus est in cœlū, & confedit à dextris Dei. Et magis p̄spicue in Actis Apostolicis cap. 2. Non Dauid ascendit in cœlos, sed dicit ipse, Dixit DOMINVS Domino meo, sede à dextris meis. Hic manifestum est, quòd Petrus ascendere in cœlos interpretetur per considerare à dextris Dei. Quæramus igitur nunc quid sit dextra Dei, & quid sit sedere ad dextram Dei, ut sciamus, & ubi Christus sit quærendus, & ubi inueniri queat. Dexteræ enim Dei, de qua fit sermo, in hoc religionis nostræ articulo, Seder ad dextram Dei, non est certus locus in corporeo & localicœlo, quemadmodum Cingliani imaginantur, nec est talis tantum fœlicitas, qualis in cœlesti regno continget omnibus in Christum credentibus, sed est summa & infinita Dei maiestas, atq; omnipotentia eius.

Psal. 43. Manus tua gētes disperdidit, & plantasti eos, afflixisti populos, & expulisti eos. Nec, n. in gladio suo possederunt terrā, & brachium eorum nō saluauit eos; sed DEXTERA TVA & BRACHIVM TVVM & illuminatio uultus tui, &c. Hic audis Manū, brachiū, & dextram Dei. Et opponuntur per antithesin, manui, brachio, & dextræ hominum, quæ cū sint impotentia, necessario sequitur ea in Deo esse omnipotentia.

Psal. 97. Cantate Dño canticum nouum, quia mirabilia fecit, Saluauit sibi dextera eius, & brachiū sanctum eius. Hic dextera Dei & brachiū eius faciūt mirabilia, & saluant. Dexteræ igitur Dei non est nisi omnipotentia.

Psal. 117. Dexteræ DOMINI fecit uirtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera DOMINI fecit uirtutē.

Esaia 48. Manus mea fundauit terram, & dextera mea mensa est cœlos. Non potuit autem nec cœlum mensurari, nec terra fundari, nisi per omnipotentiam Dei. Dexteræ igitur Dei est omnipotentia Dei.

Quid

Quid plura? Nusquam non occurrunt loca in scripturis Prophetiis & Apostolicis, quibus comprobatur, quòd summa Dei maiestas, & omnipotentia eius intelligenda sit nomine dextræ eius. Hæc etsi cuius obuia sunt, tamē uisum est quædam repetere, propterea quòd Cingliani ista insigniter dissimulent, & lectorem suis de natura corporum concionibus longè alio abducere soleant.

Bullingerus duplicem facit significationem dextræ Dei: & cōfitetur quidem uerbis, se agnoscere dexteram Dei esse omnipotentiam & maiestatem Dei, & Christū conscendēdo ad dexteram Patris, assecutum esse dignitatem supremam, ac transcēdisse omnem principatum ac potestatem, esseq; regem summum, & Deum uerum in gloria, per quem omnia fiant, gubernentur & conseruentur &c. Sed interim repræhendit Brentium, quòd non agnoscat alterā dextræ Dei significationem, quā dicit esse certum in cælo beatitudinis locum. Cū autem ego requiro, & expecto firma huius posterioris significationis dextræ Dei testimonia, ecce tibi clamorē quidem multum, sed pro thesauro, carbones. Adducit enim Cyprianū, qui dixit, Sedere ad dexteram Dei Patris, carnis assumptæ mysterium est, neq; diuina, sed humana natura sedem cœlestem cōquirat. Quid? Hoc cōtine est probare dexteram Dei significare certum locum in cælo? Dicit quidem Cyprianus, Non diuina sed humana natura conquirat sedem: sed cū addit, cœlestem, eo ipso significat, se non loqui de sede quadam terrena, hoc est, circumscripta, quæ superficie corporis continentis localiter cōcludatur, sed alludere ad dictum illud Esaiæ: Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Hanc sedem nō conquisiuit diuina natura in Christo,

sto, quippe quòd eam iam inde ab initio rerum conditionis possederit, sed conquisiuit humana eius natura, cui ea sedes, mox in incarnatione, qua filius Dei filium hominis in unitatē personæ assumpsit, data est, id quod postea in resurrectione à mortuis, in ascensu in cœlum, & missione Spiritus sancti patefactum est, adeoq; in nouissimo die clarius ita patefiet, ut omnes p̄ij facie ad faciem cognoscant. Quam autem conditionem hæc sedes habeat, suo loco explicatur, certè re ipsa aliud non est, quàm summa maiestas, qua Deus omnia gubernat, & ad quam Christus homo collocatus est. Vides ergo quātum patrocinetur figmento Bullingeri Cyprianus.

Addunt & Theodoretum, qui dixit, Sedere in throno glorię, & statuere quidem agnos à dextris, hædos uero à sinistris, id quod circumscriptum est, significat. Hæc recitantur aliqua ex parte ex Matthæi uicesimo quinto cap. Sed considera mihi, obsecro, quàm aptè ad hoc institutum accommodentur. Primum, existimas ne, in extremo iudicio, quod est futurum perpetuum, nec ullum unquam finem habebit, tam crassum fore spectaculū, ut instituaturn externum tribunal uel in his terris, uel in nubibus, ad quod utrinque stent partes, quale quid in his mundanis consistorijs fieri solet? Quis ad tam pueriles & aniles cogitationes nō rideret? Nam, quòd Christus appariturus sit in nubibus, & iudicaturus orbem terræ, ex scriptura manifestum est. Hæc autem apparitio non erit manifestatio totius maiestatis Christi, sed œconomia, ad tempus usurpata, ut impij uideant, quem contempserint & quem confixerūt, & p̄ij rapiantur ei obuiam. Nam, quod ad iudicium attinet, mutuata quidem sunt uerba descriptionis eius ab humana consuetudine, sed reuera erit cœleste & perpetuum, quod oculus non uidit,

dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, ideoque haudquaquam uerè dici potest, esse loco circumscriptum. Deinde, cum sermo est de illo religionis articulo, Christus sedet ad dexteram Dei, non quæritur de dextra Christi filij hominis, sed de dextra Dei Patris. Dicitur autem illud, quod ex Mattheo allegatur, loquitur manifestè de dextra Christi. Cùm uenerit, inquit, FILIUS HOMINIS in gloria sua, statuet oues quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris. Statuet, inquit. Quis? Filius hominis. Et ubi? à dextris. Cuius? suis, filij uidelicet hominis. Quid ergo tu mihi obtrudis dextram filij hominis, cùm ego quæram de dextra Dei Patris omnipotentis? Habes iterum, quod aptè citet locus ex Mattheo, ut probet, dextram Dei Patris significare in hoc articulo, (Sedet ad dextram Dei) certum & circumscriptum locum.

Adducit etiam Augustinum, sed in quem usum, nõ uideo, nisi fortè, ut nobis arma porrigat, quibus ipsum conficiamus.

Augustinus dicit, dextram Patris esse beatitudinem perpetuam, quæ Sanctis datur. Quis autem negat Christum præter alias causas, etiam ideo cõsedisse ad dextram Dei Patris, & consecutum esse æternam beatitudinem, ut haberet eam communem cum omnibus membris suis, quæ sunt credentes in ipsum? Ergo ne hinc sequitur, dextram Patris esse certum & circumscriptum locum? Quæ est hæc uertigo? Si ad hunc modum licet dicta sacre scripturæ & Patrum allegare, nihil tam absurdum, nihil tam impium est, quod non è scriptura & Patribus probare tibi uidearis.

Dicit item Augustinus: Tametsi corpus Domini, quod de sepulchro excitatum leuauit in cœlum, non nisi specie humana, membrisque cogitamus, non tamen ita

putandum est, sedere ad dextram Patris, ut ei Pater ad sinistram sedere uideatur. In illa quippe beatitudine, quæ omnem superat humanum intellectum, sola dextera est, & eadem dextera eiusdem beatitudinis nomen est. Iubet hîc Augustinus in consideratione dextere Dei Patris, abstinere ab humanis cogitationibus. Affirmat beatitudinem illam superare omnem humanum intellectum: dicit in ea solam esse dexteram, non autem sinistram. Quid ergo Bullingerus somniat de loco circumscripto, qui humana cogitatione & intellectu facile concipi potest? Quid nobis supra ex Theodoro de sinistra Dei opposuit, cum Augustinus dicat, hîc solam esse dexteram? Vides ergo Bullingeræ, quàm dextræ tuam dextræ significationem è scriptura & Patribus probaueris. Sed quid multis opus? si concedis dextram Dei, ad quam sedet homo à Deo assumptus, significare omnî potentiam & maiestatem Dei, certè eo ipso negas significare certum & circumscriptum locum. Omnipotentia enim & maiestas Dei (quo nomine comprehenditur etiam æterna eius beatitudo) non est certus & circumscriptus locus, sed gloria, nullo nec loco, nec tempore, nec cælo, nec terra, definita. Reliquum igitur est, quòd, ut nomine dextræ Dei non uenit certus & circumscriptus locus, ita præcipuum fundamentum, quo nouum & inauditum Bullingeri dogma de dextra Dei, constare uidebatur, concidat necesse est.

Postquam igitur manifestum est, quid per dextram Dei significetur, uideamus nunc, quid sit ad dextram Dei sedere. Hîc non sunt audienda Cinglianorum somnia, sed spiritus sancti oracula. Sedere enim ad dextram Dei, non est sedere, stare, aut deambulare in certo loco corporalis cœli, sed est ornatum esse æquali maiestate & omni

omnipotentia Dei. Quare cum de Christo dicitur, quod
 confederit ad dextram Dei, non est intelligendum, quod
 tantum secundum æternam suam diuinitatem sit æqua
 lis cum Deo Patre maiestatis & omnipotentie, Sed quod
 etiam secundum suam humanitatem æquali sit maiesta
 te & omnipotentia præditus, & tamen nec substantia di
 uinitatis mutatur in humanitatem, nec substantia hu
 manitatis mutatur in diuinitatem, sed utraq; substantia
 manet in eadem persona inuiolata, et immutata, accipit
 autem humanitatis substantia noua eaq; cœlestia, imò &
 diuina ornamenta. Nam quod Cingliani dicunt huma
 nitatem Christi non esse omnium ornamentorum, uel
 sicut ipsi loquuntur, proprietatum Dei capacem, quid
 sit, & quantum homini Christo detrahat, ex his, quæ se
 quuntur perspicuum fiet. Prosequamur ergo quod in
 stituimus. Christus enim non tatum ut uerus ab æterno
 Deus, sed etiã ut uerus in tempore natus homo cōsedit
 ad dextram Dei: idq; non solum ad dextrã uulgaris fœ
 licitatis, qualiter etiã Sancti in cœlesti regno sedebunt:
 nec in uno tantum certo locò, in quo interdum stet, in
 terdum sedeat, interdum deambulet: mirum, si non in
 terdum secundum ipsos iaceat quocq; & caput suum in
 lectum reclinet, Verum etiam cōsedit ad dextram maie
 statis & omnipotentie Dei, ut sit cum Deo Patre æqua
 li maiestate & omnipotentia. Sic enim Christus ipse te
 statur. A modo (inquiens apud Matthæum) uidebitis Fi
 lium hominis sedentem à dextris VIRTUTIS. Et ite
 rum apud Lucam: Ex hoc tempore erit Filius hominis
 sedens à dextris VIRTUTIS DEI. Apertè hic uides,
 quis & ad quam Dei dextram sedeat. Dicit enim, FILI
 VS HOMINIS. Christus igitur non tantum æterna
 sua diuinitate, sed etiam humanitate sedet ad dextram,

non inquit, uulgaris fœlicitatis, aut certi loci, in quo aut
 stet, aut ambulet, sed VIRTUTIS, hoc est, omnipoten
 tiæ Dei, ut ubicunq; Deus fuerit cum sua uirtute & om
 nipotentia, ibi quoque sit Christus homo. Et ad Hebrę.
 cap. 1. dicit Apostolus, Confedit in dextera maiestatis,
 in excelsis, non ait, Confedit in dextera certi loci, in cœ
 lo corporeo, sed confedit in dextera MAIESTATIS,
 IN EXCELSIS, hoc est, in cœlesti regno, in quo omni
 Dei maiestate ornatus est. Inter diuinæ autem maiesta
 tis genera non continetur tantum omnipotētia (etiam
 si hoc nomine non absurdum esset omnia ea genera cō
 prehendere) sed etiam (libet enim docendi causa sic lo
 qui) omniscientia, omnifapientia, adeoq; omnipræsē
 tia. Quare Christus homo ad dextram Dei sic conse
 dit, ut non tantum factus sit omnipotens, uerum etiam
 omnisciens, omnifapiens, & omnipræsens. Nam quod
 ille fidei nostræ articulus, Sedet ad dextram Dei Patris,
 hanc habeat sententiam, exponit Spiritus ipse sanctus
 in Prophetiis & Apostolicis scriptis, Psalm. 8. Quid est
 homo, quod memor sis eius, aut filius hominis, quod
 uisites eum? Minuisti eum paulo minus ab Angelis,
 gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum su
 per opera manuum tuarum. OMNIA subiecisti sub
 pedibus eius &c. Hunc Psalmum intelligendum esse,
 non simpliciter de quouis homine, sed de Christo ipso,
 testantur Paulus 1. Corint. 15. Ephe. 1. Et Epistola ad He
 brę. cap. 2. Et illud quod in eo Psalmo dicitur, Gloria &
 honore coronasti eum &c. intelligendum esse non de ea
 Christi maiestate, quam habuit ab æterno à Deo Patre
 suo, ut uerus Deus, sed quam accepit, ut homo, satis a
 pertè probat, quod paulo antè dictum est: Quid est ho
 mo, quod memor sis eius, aut filius hominis, quod
 uisites

uifites eum & Minuisti eum paulo minus ab Angelis. Christus igitur homo, qui præbuit seipsum humilem, & factus est obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis, tanta gloria & honore coronatus est, ut Deus sub iecerit OMNIA sub pedibus eius. Et addit Epistola ad Hebr. In hoc (inquiens) quòd subiecit ei OMNIA, NIL omisit illi non subiectum, nec quicquam aliud excepit, ut Paulus ait, præter seipsum, qui illi omnia subiecit. Primum ergo, si Deus OMNIA (præterquam se ipsum) subiecit homini Christo sub pedibus eius, quomodo non dedisset ei potestatem omnia coram præsentia habendi & gubernandi? Deinde si omnia sunt ei subiecta, certè subiecta sunt ei cælum & terra, & omnia, quæ in eis sunt. Sunt autem in eis, corpora, locus, tempus, & quicquid est harum rerum. Quare necessario sequitur, quòd Deus dederit homini Christo potestatem in omnia corpora, loca, & tempora, ut & corpora cum locis, ac sine locis, & loca cū corporib; & sine corporib; si cut uno momento perdere, ita etiam conseruare possit.

Hoc & Christus ipse confirmat: Data est mihi (inquiens) OMNIS potestas in cælo & in terra. Data est igitur ei potestas etiã in corpora & loca, ut queat ipsa, pro suo arbitrio, & coniungere & separare, adeoq; omnia intueri & omnibus præstò adesse, & uel conseruare, uel si ita uidebitur, annihilare. Itaq; manifestum est, quòd sedere ad dextram Dei, sit omnia habere sibi subiecta, & accepisse omnem potestatem in cælo & in terra.

Ioannis 17. precatur Christus Deum Patrem: Nunc, inquiens, glorifica me tu Pater apud temetipsum, GLORIA, quam habui, priusquam hic mundus esset, apud te. Non est inanis precatio, sed quod petijt, hoc & impetrauit. Et impetrauit id non diuinitati, quæ habuit gloriam

riam ab æterno, sed humanitati. Quæ est ergo gloria illa, quam Christus petijt in se reuelari? Gloria, inquit, quã habui, priusquam hic mundus esset apud te. Habuit autem Christus filius Dei illam gloriam ab æterno, quod sit omnipotens, & cum mundus crearetur, omnia implens, omnia coram gubernans, omni beatitate & felicitate fruens. Precatur igitur Christus, ut & humanitas eius hac gloria & maiestate ornetur, aut potius, ut in ipso reueletur, uidelicet, quod sit omnipotens, omnia implens, omnia conseruans, & coram gubernans, adeoque omni felicitate fruens.

Ephe. 1. Ut sciatis, quæ sit excellens magnitudo potentia illius (Dei) in nos, qui credimus secundum efficaciam roboris fortitudinis eius, quã exercuit in CHRISTO, cum suscitaret eum ex mortuis, & sedere fecit ad dextram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, ac potestatem & uirtutem, & dominium, & OMNE NOMEN, quod nominatur, non solum in hoc seculo, uerumetiam in futuro, & OMNIA subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi Ecclesie, quæ est corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

In hoc loco Paulus manifestè describit, & interpretatur, quid sit Deum unire sibi hominem personaliter & Christum sedere ad dextram Dei. Primum enim cum dicit, quod Deus exercuerit seu demonstrauerit efficaciam fortitudinis suæ in Christo, cum suscitaret eum ex mortuis, perspicuè significat, se loqui de ea maiestate, quæ data est humanitati Christi. Diuinitas enim non est suscitata à mortuis, sed humanitas. Deinde clarè docet, eam humanitatem collocatam esse ad dextram Dei, idque non in terra, terreno modo, sed in cœlo, cœlesti modo.

do. Quid ergo est tali modo ad dexteram Dei collocari? Illud nimirum est, quod sequitur, uidelicet collocari supra omnem principatum, potestatem, uirtutem, dominium, ac OMNE NOMEN non solum in seculo hoc, uerum etiã in futuro. Similiter est subijcere omnia sub pedes eius, & dare eum caput Ecclesiã, adeoq; sic efferre eum, ut omnia in omnibus adimpleat. Quid de Maiestate humanitatis Christi sublimius dici potest? Cũ homo Christus confedit ad dexteram Dei, exaltatus est, Primum, super omnem humanam & terrenam seu potestatem seu dignitatem, adeoq; quicquid rerum uel sumptuum, uel infimarum in hoc externo & mundano seculo inter corporales creaturas, nominari potest. Inter has autem creaturas nominatur etiam LOCVS, nominatur & coelum illud corporale nobis ob oculos positum. Manifestum igitur est, quod homo Christus in Maiestate sua, nullo uel loco uel cœlo corporali seu Physico contineatur, & localiter circumscribatur, sed sit super hæc omnia exaltatus. Alioqui enim, si necessarium esset, ut Christus aut humanitate sua circumscriberetur corporali loco, aut si hoc non fieret, non posset uerus homo manere, quemadmodum Cingliani somniant, quid aliud sequeretur, quã quod natura loci & corporis dominaretur in Christum, & non Christus in locum & corpus? Atqui Christus sessione sua ad dexteram Dei accepit principatum, potestatem, uirtutem, & dominationem super omne, quod in hoc seculo nomẽ habet. Habet autem & locus nomẽ, habet & corpus nomen. Reliquum igitur est, quod habeat etiam dominationem in locum, & corpus, & possit pro sua omnipotentia uoluntate sese cum corpore suo uel absq; omni loco confirmare, uel in quouis loco patefacere. Deinde

Christus

Christus exaltatus est non solum super omnes creaturas corporales & uisibiles, sed etiã super omnes creaturas spirituales & inuisibiles, quæ nominari possunt, a deoq; super omnem principatum & dominationem, tam inter spiritus sanctos, quàm inter spiritus in tartarum precipitados, quocunq; nomine uocentur. Qui tanta est potestate præditus, ut dominetur omnibus spiritibus, quorum uel unus una nocte potuit in exercitu Saneherib regis Assyriorum centum octoginta quinque millia uirorum interficere, quomodo non dominaretur etiam locis Phycis, ut absque his substantiam corporis sui incolumem conseruare posset. Postremò dicit Paulus Christum hominem ita exaltatum esse, ut Deus non solum dederit eum caput Ecclesiæ, uerum etiam subiecerit sub pedes eius omnia, ut OMNIA in OMNIBUS adimpleat. Nam, quod ait, Ecclesiam esse complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet, certe loquitur de Christo homine, de quo cum dicatur Ecclesiã esse corpus, seu complementum eius, de ipso etiam intelligendũ est, quod additur, Vt omnia in omnibus adimpleat. Adimplet autem humanitate sua omnia, non crasso, non mundano, non locali, non extenso, nec coextenso, sicut Cingliani nos sentire perhibent, sed cœlesti, sed diuino, eoq; modo, quem incarnatio Christi, seu personalis unio diuinæ ac humanæ naturæ in Christo, nobis obediēti fide credendum, non carnali ratione inuestigandum proponit.

Nec uerò negandum est, quin Paulus, cum dicit, ut omnia in omnibus adimpleat, loquatur etiã de diuinitate Christi. Sed quia ea assumpsit humanitatem, & uniuert sibi eam, in unam & eandem ac inseparabilem personam, adeoq; extulit ipsam in tantam maiestatem, quam

tam Paulus cōmemorauit, manifestum est, quòd eam secum presentē habeat in omnibus, quæ adimplet. Huc etiam facit, quod Paulus postea dicit: Qui descēdit idem ille est, qui & ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia. Hunc Pauli locū cū in priori scripto ad comprobendam ueram Christi omnipræsentiam recitarem, & ex circumstantijs certam eius sententiā explicarem, non illud effectum est, ut Cingliani oculos aperire, & errorem suum agnoscere inciperent, sed potius acceperunt occasionem perspicuè dictum obscurandi, & in uarias sententiās discerpenti. Nam quemadmodum Rabinus Iudæorum, cū uident manifestum testimonium scripturæ de Messia, non hoc agunt, ut Messiam agnoscant, sed summam operam dant, ut textum scripturæ suis ficticijs glossis incertum, quod in ipsis est, reddant: ita Cingliani solenne est, ut cū obijciuntur ipsis clara scripturæ testimonia, cum ipsorum erroribus apertè pugnantia, non dent gloriam ueritati, sed studeant eam data opera, horrendis tenebris inuoluere. Bullingerus in explicando hoc Pauli dicto, recitat tres expositiones, quarum altera est, quòd Paulus loquatur non de impletione cœli et terræ, sed de impletione uaticiniorum Prophetarum. Aliæ duæ quales quales sint, certè omnes eius modi sunt, ut non solum clarè ostendat, se nullam habere certam eius dicti sententiā, uerum etiam in id studium incumbat, ut faciat nobis clarissima dicta scripturæ, incerta & obscura. Paulus enim postquam recitauit illud Psalmi dictum de Christo, Cū ascēdisset in altum, captiuitatem duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus, suscipit ipsum explicandum, & addit: Illud, inquit, ascendit, quid est, nili quòd etiam descenderat prius in infimas partes terræ: Qui descendit idem ille est, qui etiam

H ascendit

ascendit supra omnes cœlos. Audis hęc, descendit: audis, infimas partes: audis, ascendit: audis, omnes cœlos. Et mox addit, ob quam causam, in quem usum Christus descenderit in infimas partes terræ, & ascenderit super omnes cœlos, Vt impleret, inquiens, omnia. Quis obsecro, has circumstantias probè intuens, non intelligeret nomine omnium, infimas partes terræ, & supremos omnes cœlos: ut sit sententiã, Christus descendit in terrã, & ascendit super omnes cœlos, ut tam terrã, quàm cœlos impleret. Non ignoravi, nec dissimulaui quosdam Ecclesiasticos scriptores exponere hunc Pauli locum de impletione Prophetiæ & uaticiniorum. In præsentia autem non quæritur, quid Ecclesiastici scriptores senserint, sed quid Paulus senserit, & quæ sit uera dicti eius sententiã: quæ certè melius ex ipsis Pauli uerbis, quàm ex aliorum, qui suas ipsorum opiniones sequuntur, commentarijs, cognosci potest. Etsi autem non dubito, quin ea sententiã, quam recitauimus, sit uera, & certa, tamen ponamus interim Paulum loqui de impletione Prophetiæ scripturæ, certè ne sic quidem falsum est, quòd Paulus hoc suo dicto doceat hominem à filio Dei in unam personam assumptum, implere cœlum & terram. Prophetica enim scriptura docet Christum non tantum ascendurum in altum, uerum etiam omnia sub pedes eius subiicienda, & ipsum dominaturum à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarum. Et addit Psalmus: Benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra. Hęc dicta sunt de maiestate humanitatis Christi, qua regnat à mari usq; ad mare, imò in cœlo & in terra. Sed quomodo? num terreno, num mundano, num humano modo? Nihil minus, Regnum meum, inquit, non est de
 hos

Psal. 8.

Psal. 71.

hoc mundo. Regnat igitur cœlesti ac diuino modo. Ec-
 quis est hic cœlestis ac diuinus regnandi modus? Non
 certè talis est, qualiter Romanus Cæsar regnat in impe-
 rio Romano, qui etsi totius Romani imperij potitur, ta-
 men in uno tantum loco residet, in reliquis habet suos
 præsidēs & magistratus, per quos imperium gubernat:
 Sed Christus homo regnat, qualiter Deus ipse regnat.
 Deus autem non in uno loco concluditur, & quãquam
 habet etiam suos ministros, per quos gubernat tam cœ-
 lum & terram, quàm suam Ecclesiam, tamẽ ut non lon-
 gè abest ab omnibus suis creaturis, ita nec abest à mini-
 stris suis, ut ipsemet coràm omnia conseruet ac guber-
 net. Hoc cœlesti & diuino modo gubernat omnia etiã
 homo ille, qui à Deo in unitatem personæ assumptus
 est. Quare si Paulus intelligit Christum impleuisse om-
 nia Prophetica scripta, hæc autem testificatur Christum
 omnia coràm præsentè gubernare, reliquum est, quòd
 intelligat etiam Christum omnia tam infima quàm su-
 prema implere. Sed pergamus. Philip. 2. Is affectus sit in
 uobis, qui fuit in Christo Iesu, qui cùm esset in forma
 Dei, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis Deo,
 sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in simili-
 tudine hominum constitutus, & figura repertus ut ho-
 mo, humilem præbuit semetipsum, factus obediens usq;
 ad mortem, mortem autẽ crucis. Quapropter & Deus
 extulit illum in summam sublimitatem, & donauit illi
 nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Ie-
 su omne genu se flectat cœlestium, terrestrium & infer-
 norum, omnisq; lingua confiteatur, quòd Dominus
 sit Iesus Christus ad gloriam Dei Patris. Hactenus Pau-
 lus. Ac de humiliatione quidem & exinanitione Chris-
 ti paulo post. Nunc autem, quod cœpimus de glorifica-
 tione

tione & maiestate eius prosequamur. Loquitur ergo Paulus hoc loco de glorificatione & exaltatione humanitatis Christi, & perspicue interpretatur, quid sit Christum sedere ad dextram Dei Patris. Sic enim sedere, est (iuxta Paulum) efferri in summam sublimitatem, donari nomine, quod est super omne nomen, & adorari ab omnibus creaturis coelestibus, terrestribus & infernis.

Quid igitur est, obsecro, efferri in summam sublimitatem? An non solus Deus est in summa sublimitate? Imò Deus summa ipsa est sublimitas. Quare efferri in summam sublimitatem, est efferri ad diuinam ipsam maiestatem, non quidem ut essentia diuinitatis mutetur, sed ut homo ad omnia diuinitatis ornamenta exaltetur. Nisi enim ea consequeretur, non efferretur in summam, S V M M A M (inquam) sublimitatem. Deinde, quid est, obsecro, donari nomine, quod est super omne nomen? An non Dei nomen solum est super omne nomen? Certè reliqua omnia nomina sunt creaturarum. Et solum nomen Dei superat omnia. Cùm igitur Paulus dicit, quòd Deus donauerit homini, quem filius Dei in unam personam assumpsit, nomen quod est super omne nomen, manifestè docet, hunc hominem donatum & illustratum esse maiestate Dei. Sublimitas autem & maiestas Dei, non est tantum omnipotentia, uerum etiam omni iustitia, omniscientia, omni sapientia, & omni praesentia. Donatum igitur est homini à filio Dei assumpto, non tantum ut sit omnipotens, uerum etiam ut sit omni iustus, omnisciens, omni sapiens, & omni praesens. Postremo, quid obsecro est, adorari flexis genibus coelestium, terrestrium & infernorum? An nò solus Deus est sic adorandus? Rectè. Cùm igitur Paulus scribit homini Christo donatum esse, ut in nomine eius flectantur

flectantur genua omnium creaturarum, quid aliud docet, quam ipsum ornatum esse diuina maiestate, ac factum esse uerum Deum, ut Petrus loquitur? Verus autem Deus, ut est omnipotens, ita etiam est omnipræsens. Aet. 2. Necessario igitur sequitur, quod & homo ille, qui est à Filio Dei in unitatem personæ assumptus, sit uere omnipotens, & omnipræsens. Et hoc illud est, quod dicitur, Christum sedere ad dextram Dei Patris sui.

Hic iam tempus est, ut illæ de Christo loquendi formulae, Homo est Deus, & Deus est homo, Item, Totus homo est Deus, & totus Deus est homo, Item Deus homo factus est, & homo Deus est factus. Item, quod Augustinus scripsit, Quia forma Dei formam serui accepit, utrunque Deus, utrunque homo, &c. rectè & pie explicentur. August. lib. 1. de Trinitate. Et si enim sunt in ore omnium ferè Christianorum, tamen paucissimi sunt, qui eas rectè intelligunt, pauciores autem, qui uerè credunt. Conatur quidem Martyr in his aliquid explicare, Sed quia Cingliani fascino sunt Philosophicis dogmatis, non possunt ueram harum locutionum intelligentiam assequi, donec uelamen à cordibus ipsorum sublatum fuerit. Cum ergo de Christo dicitur, Deum esse hominem, aut Deum esse factum hominem, aut totum Deum esse hominem, aut totum hominem esse Deum, non est Philosophicè, sed Theologicè intelligendum. Non enim significatur, sicut aliquoties est expositum, quod Deus mutetur in hominem, aut quod Deus misceatur cum homine, sicut aqua uino misceatur, aut quod Deus existat tantum in homine, sicut existit in omnibus creaturis, aut quod Deus habitet tantum in homine, sicut habitat in sanctis: Sed quod Deus hominem in unitatem Personæ ita assumpserit, ut effundat in eum omnem suam

maiestatem, & exaltet eū in omnem gloriā suę diuinitatis, ut cū dicitur, Totus Deus est homo, significet Deum sese cum omni sua maiestate totū in hominem effudisse. Sic & cum dicitur: Totus homo est Deus, significet, hominem accepisse à Deo totam diuinitatis eius gloriā & maiestatem. Itaq; homo Christus non uocat propriè, ob illam causam Deus aut filius Dei, q̄ Deus impleat eū sua presentia, essentia, & potentia, ac ornet eum multis tam corporalibus, q̄ spiritualibus donis. Sic, n. & Paulus, sic Petrus, sic omnes Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & pij ac sancti quicq; homines possunt dici dñi, & filij Dei. Vnde & Psalmus uocat eos deos, Ego dixi (inquiēs) dñi estis, & filij excelsi oēs. Quare Christus nō uocat propriè hac ratione Deus, sed idcirco dicitur & est uerus Deus, quod filius Dei, qui est secunda in diuinitate Persona, sic assumpsit, sic exaltauerit, sic sibi uniuerit hominem Christū, ut collocauerit eum in omni diuinitatis suę gloriā atq; maiestate, quod beneficium nulli alteri creature, nec homini, nec angelo contigit, præterq̄ soli semini Abrahamę, atq; Davidis. In illo, inquit Paulus, inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Noli hoc dictum oscitater intueri. Nō simpliciter dicit Paulus, Inhabitat in illo deitas, sed plenitudo deitatis. Nec hoc quidem simpliciter, sed OMNIS plenitudo Deitatis. Nec hoc contentus est, sed addit CORPORALITER, hoc est, absolutè & perfecte. Quod quid sibi uelit, nuper aded, in eo scripto, in quo mea sententiā de libello Bullingeri extat, copiose exposui, & uerā eius sententiā, ex ipsis Pauli uerbis ostēdi.

Et si autem Cingliani suum habent in ea interpretatione *μικτηρισμόν*, & dicūt ueteres Patres eum locum Pauli non sic interpretatos esse, tamen iterum nō querit, qd Patres, sed quid Paulus scripserit, & non quæ fuerit Pauli

trum,

trum, sed quæ Pauli, qui autoritate omnes Patres antecellit, sententia fuerit. Neque tamen Patres ab ea sententia, quam exposui, abhorrent. Etsi enim non opponunt (quod ego sciam) uocabulū (corporaliter) uocabulo (umbraliter) eo modo, quo ego ex ipsis Pauli uerbis explicui, tamen eandem sententiam retinēt. Cyrillus ait, Placuit in illo inhabitare omnē diuinitatis plenitudinē, corporaliter (hoc est) tanq̄ in proprio corpore. Nostrum, n. corpus, proprium sibi fecit. In hac fide fundata est Ecclesia Dei. Hac tenus Cyrillus. Nostrū, inquit, corpus proprium sibi fecit. Primū enim filius Dei in incarnatione sumpsit sibi corpus nostræ substantiæ, uidelicet ex semine Abraham & Dauidis. Deinde hoc corpus fecit sibi proprium. Quod quid sibi uelit, aliās clarē exponit, Caro, in-

To. 4. pa.
103.

To. 5.

quiens, non ad corruptibilem suam naturam iunctum Dei uerbum detraxit, sed ipsa ad melioris uirtutē **ELEVATA** est. Et mox: Spiritū hīc ipsam carnē nūcupauit, nō quia naturā carnis amiserit, & in sp̄m sit mutata, sed quia summē cū eo cōiuncta totā uiuificandi uim **HAVSIT**. Et iterū: Spiritus per seipsum uiuificat, ad cuius uirtutē caro per coniunctionē **CONSCĒDIT**. Ac rursus: Verbum humanitati coniunctū, totā in seipsum ita **REDUXIT**, ut indigētia uitę possit uiuificare &c. Quod ergo Cyrillus dixit, filiū Dei fecisse corpus nostrę substantiæ, sibi proprium, significat humanitatē à uerbo Dei assumptā, cōscendisse, & eleuatā, ac reductā (ut ipse loquit̄) esse in tantā maiestātē, ut in ea inhabitet perfectē & absolutē oīs plenitudo deitatis. In omni autē deitatis plenitudine non continet tantū uis uiuificādi, uerū etiam uis oīa presentē & corā gubernādi. Quare, q̄ negāt humanitatē à uerbo Dei assumptā, in gubernatiōe rerū nō unā cum eo semper & ubique presentē esse, manifestē negāt, **OMNEM DEITAM**

Fol. 82.

DEITATIS PLENITVDINEM habitare in ea corporaliter. Et hîc denuo audi non tolerandam uocem Martyris. Ad rerum omnium gubernationem, (inquit) & conseruationem, quid opus est humanitatis præsentia? Eadem ratione interrogares, Ad liberationem hominis ex peccato, quid opus erat incarnatione Christi? Ad abolendam mortem, quid opus erat morte Christi? An nõ Deus tanta erat uirtute, ut absq; incarnatione, & morte filij sui potuisset genus humanum redimere, & mortem abolere? Non incipis optime lector, uel tandem intelligere, quò Cinglianorum dogma euadat? Si enim excludunt præsentiam humanitatis Christi, à rerum omnium gubernatione & cõseruatione, certerè excludunt eam etiã à diuinitate, ut non sit cum ipsa una & indiuisibilis persona. Excludunt eam etiã ab ea maiestate, qua subiecta sunt ei omnia in cœlo et in terra. Quo quid potest horribilius dici? Sed pergamus.

To. 2. in Epist. ad Galathas.

Similiter Augustinus cū de hoc Pauli loco tractaret, recitat quidem usitatam expositionem, de antithesi corporis & umbrarum legis, sed addit: Aut certè (inquiens) corporaliter dictum est, quia et in Christi corpore, quod assumpsit ex uirgine, tanq̃ in tēplo habitat Deus. Hinc est enim, quòd Iudeis signū petentibus, cū dixisset, Soluite templum hoc, & in triduo resuscitabo illud, Euāgelista, quid hoc esset, cõsequenter exponēs, ait: Hoc autē dicebat de tēplo corporis sui. Quid ergo est? Hoc cœne interesse arbitramur, inter caput & membra cetera, quòd in quolibet, quamuis præcipuo membro, uelut in aliquo magno Propheta, aut Apostolo, quamuis diuinitas habitet, non tamen sicut in capite, quod est Christus, omnis plenitudo diuinitatis. Nã etiã in nostro corpore inest sensus singulis membris, sed non tantus, quantus
in

in capite, ubi prorsus OMNIS est quinquepartitus. Ibi enim & uisus, & auditus, & olfactus, & gustus, & tactus. In cæteris autem solus est tactus. Hactenus Augustinus. Vides ergo Augustinum ipsum docere, deitatem effusam esse in Christum filium hominis non umbraliter, sed corporaliter, hoc est, perfectè & absolute: & effusam esse in eum, non unam tantum & alteram partem deitatis, sed OMNEM DEITATIS PLENITUDINEM, ut quemadmodum in capite hominis, omnis prorsus sensus, nullo excepto, inest, ita & in Christo capite omnis prorsus deitatis plenitudo inest. Humanitas quidem ipsa, non fit deitas, nec mutatur in deitatem (extorquent enim mihi hunc, ut ipsi uocant, coccyssum, Cingliani:) Recipit autem omnem deitatis plenitudinem. In ea uerò plenitudine non tantum continetur omnipotentia, uerum etiam omnipresentia. Quid ergo aliud reliquum est, quàm quod etiam ipsa humanitas Christi perfundatur & ornatur, sicut omnipotentia, ita etiam omnipresentia. Et qui adimit homini Christo omnipotentiam & omnipresentiam, negat eum esse uerum Deum. Sicut enim Ariani quondam affirmabant quidem filium Dei, in Christo, esse Deum, negabant autem eum esse uerum Deum ab æterno à Deo patre genitum, & eiusdem cum patre substantiæ seu essentiæ. Ita Cingliani affirmant quidem filium hominis in Christo esse Deum, negant autem eum à filio Dei ita assumptum, ut ornaret eum dono omnipotentia, omnisapientiæ, & omnipresentiæ, quia dicunt filium hominis natura sua non esse capacem infinitæ potentia, sapientiæ, & presentia. Itaque negant filium hominis esse uerum Deum. Et cum Ioannes Euangelista dicit, Verbum caro factum est, intelligunt Deum quidem habitare in carne Christi, non autem effundere in

hanc carnem omnem deitatis suæ plenitudinem perfectè, nisi quatenus natura carnis (quæ qualis sit appendix, mox explicabitur) ferat. Sed hoc verè est Christum redigere non solùm in ordinem sanctorum hominum, verùm etiam in ordinem omnium aliarum creaturarum. Deus enim habitat in omnibus creaturis, & tribuit suum cuique, iuxta naturæ eius capacitatem. Vt lapis, in quantum est lapis, accipit à Deo duriciem. Lana in quantum lana, accipit mollicitem. Aqua in quantum aqua, accipit fluidam humiditatem. Quod si uel lana uel aqua fieret dura & inflexibilis, iam non amplius esset lana aut aqua, sed fieret lapis aut ferrum. Sic & Deus iuxta Cingilianos habitat quidè in homine Christo, non aut tribuit ei omnipotentiam, & omnipresentiam, quia natura humana nisi mutetur in diuinam, non est iuxta ipsorum sententiam horum donorum capax. Quare & si affirmant uerbis, se de Christo credere, quod Deus sit homo, & homo, Deus: tamen nihil certius est, si hæc ipsorum argumenta consideres & diligenter expendas, quam quod id re ipsa negent, & damnent. Bullingerus recenset aliquibi discrimen diuinitatis & humanitatis in Christo, & cum tribuisset diuinitati omnipotentiam, postea de humanitate loquens, omittit nomen seu donum omnipotentiam. Poterat uideri casu factum, si extra hanc controuersiam contigisset, sed cum ipse & Martyr aperte negent, homini Christo infinitam potentiam, sapientiam & bonitatem collatam, non potest aliter iudicari, quam quod sit de industria factum. Cum igitur neget hominem Christum esse omnipotentem, quid aliud reliquum est, quæ quod neget eum esse Deum: Sic cum adimit ei omnipresentiam, adimit ei etiam gloriam & maiestatem deitatis.

Sed priusquam pergamus, recitabimus adhuc unum & alterum dictum Augustini, ut cognoscamus quod Augustinus, etiam si uideat alias humanitati Christi maiestatem omnipresentem.

præsentia detrudere, & Christum ita diuidere, ut iuxta uulgatâ multorū patrū opinionem, solam deitatē eius ubiq; diffundat, corpus autē, seu humanitatē eius in uno tantū loco collocet, ac circumscribat, ueritatē tamen nec ignorauerit, nec suo loco, cū se à physicis imaginationibus auertisset, tacuerit. Vnus (inquit) Christus secundum unitatē personæ in cœlo erat, quando in terra loquebatur. Sic erat filius hominis in cœlo, quēadmodū erat filius Dei in terra. Filius Dei in terra in suscepta carne. Filius hominis in cœlo, in VNITATE PERSONAE. Ac rursus: Christus filius Dei secundū diuinitatē, hominis filius secundū carnē. Quis autē nostrū q̄ parum aduertimus aut parū sapimus, non potius ita uellet distinguere, filius Dei in cœlo, & filius hominis in terra. Sed ne sic diuideremus, & ita diuidēdo duas personas induceremus: Nemo, inquit, ascendit in cœlū, nisi qui descendit, filius hominis, qui est in cœlo. Christus descendit idēq; filius hominis, q̄ filius Dei, sedet in cœlo, q̄ ambulat in terra, in cœlo erat, q̄ ubiq; Christus. Idēq; Christus & filius Dei, & filius hoīs, Propter VNITATEM personę in terra filius Dei, ppter eandem unitatem personę, pbauimus esse in cœlo filiū hominis, etc. Quis nostrum (inquit Augustinus) q̄ parū aduertimus, aut parū sapimus, nō potius ita uellet distinguere, filius Dei in cœlo, et filius hominis in terra. Quot autē sunt eorū scriptorū, qui cū de Christo adhuc in terris ambulante loquunt, sic distinguūt, ut dicant, eū nō nisi deitate sua esse in cœlo, humanitate autem in terra tantum? Quot etiam sunt, qui cū de Christo iam in maiestātē suam exaltato loquuntur, sentiant deitatē quidē eius esse in cœlo & in terra, humanitatem autē eius non esse in terra, sed tantū in certo aliquo loco cœli? Hi ergo parum, iuxta Augustinum, aduertunt, parumq; sapiunt.

To. 9. in
Ioan. ca. 6.

To. 7. de
peccator.
meritis &
remissio-
ne, li. 1.

Sed audiamus iterum Augustinum de Christo, in cœlo & in terra præsentem. Quamuis, inquit, in terra factus sit filius hominis, diuinitatem tamen suam, qua in cœlo manens, descendit ad terram, non indignam censuit nomine filij hominis, sicut carnem suam dignatus est nomine filij Dei, ne quasi duo Christi accipiantur, unus Deus, & alter homo, sed unus atq; idem Deus & homo: Deus, quia in principio erat uerbum, & Deus erat uerbum: homo, quia uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ac per hoc, per distantiam diuinitatis & infirmitatis, filius Dei manebat in cœlo, filius hominis ambulabat in terra. Per unitatem uerò personæ, qua utraq; substantia unus Christus est, & filius Dei ambulabat in terra, & idem ipse filius hominis manebat in cœlo. Fit ergo credibilior fides, ex incredibiliioribus creditis. Si enim diuina substantia longè distantior & incomparabili diuersitate sublimior, potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una persona fieret, ac sic filius hominis, qui erat in terra, per carnis infirmitatem, idem ipse esset in cœlo per participatam carni diuinitatem: quanto credibilius alij homines sancti & fideles eius, fiunt cum homine Christo, unus Christus, &c. Hæc tenus Augustinus. Vides autem, quàm disertè docet at omnipræsentiam Christi. Filius hominis (inquit) qui erat in terra, per carnis infirmitatem, idem ipse erat in cœlo, per PARTICIPATAM CARNI DIVINITATEM. Duo tribuit filio hominis, filio, inquam, hominis, alterum, carnis infirmitatem, qua se humiliavit, & factus est obediens usque ad mortem crucis. Et secundum hanc infirmitatem fuit in terra, ambulauit in terra, uisus est in terra, concionatus est in terra, passus est in terra, mortuus est in terra, & quæ alia opera sunt humiliationis, (de qua, uolente Deo paulo post plura) per-

egit

egit in terra. Nec sentiendum est, q̄ secundum hanc seu infirmitatis seu humiliationis formam fuerit tunc in cœlo, aut impleuerit omnia. Alterū, diuinitatē carnī participatam, qua caro eleuata est perfectē ad omnem deitatis plenitudinem, ut sicut Deus ipse est omnipotēs & omnipræsens, ita & caro ad omnem deitatis plenitudinem perfectē eleuata omnipotens esset & omnipræsens. Non certē uoluit Augustinus hoc loco, Christum Petro aut Andree similem facere, quorum humanitas erat in terra, diuinitas autem, quæ ipsos implebat, erat in cœlo & in terra, sed uoluit eam maiestatem, quam filius hominis præ omnibus suis consortibus habuit, explicare, uidelicet, quòd cum Petri aut Andree caro in terra tantum esset, filij hominis caro fuerit etiā in cœlo propter unitatem personæ cū filio Dei, seu propter participatam carnī diuinitatem. Sed quorsum hæc omnia? Nimirum ut ostendamus, quæ sit uera sententia illius articuli religionis nostræ, Ascendit in cœlum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis. Cum enim dicitur de Christo, Ascendit in cœlum, nō est intelligendū quòd Christus postquā in ascensu suo uisibili susceptus est à nube, & subductus ab oculis discipulorum, conscenderit per orbem planetarum, Physica motione, & in uaserit in ficticiū illud & corporale cœlum, quod Empyreum uocant, in quo sedeat, stet, ambulet, & corporali modo circumeat, sed quòd consederit ad dextram Patris sui omnipotentis. Dextera autem Dei non est certus aliquis locus in cœlo, sed est omnipotentia & uniuersa maiestas Dei. Nec sedere ad dextram Dei, est mundano modo in certo quodam loco cœli sedere, aut obambulare, sed est gloria & honore coronatum esse, omnia sibi subiecta habere, omnem potestatem in cœlo & terra possidere, supra omnem principa-

tum, potestatem, uirtutem & dominationem, adeoq̄ supra omne nomen, quod uel in hoc mundano uel in altero spiritali & cœlesti seculo nominari potest, exaltatū esse, omnia in omnibus adimplere, adeoq̄ in summam sublimitatem, & maiestatem ita elatum esse, ut ab omnibus cœlestibus, terrestribus, & infernis creaturis adoretur. Hoc certè est esse Deum omniscientem, omnissapientem, omnipræsentem, & omnipotentem. Cingliani aut̄ sentiunt, q̄ humana natura quæ est finita, nō possit ferre infinitam potentiã, sapientiam, bonitatem & iusticiam. Quid itaq̄ quia iuxta Aristotelem finiti ad infinitum nulla est proportio. Deinde corpus inquit non potest esse aut manere uerum corpus, nisi sit in loco circumscriptiuè. Postremò fieri nō posse aiunt, idq̄ ne diuina quidem omnipotentia, ut uerum corpus, manens uerum corpus, aut fiat spiritus, aut in omnia loca extendatur, & sit simul in pluribus aut omnibus locis. Hic solent metiri & suis limitibus definire omnipotentiam Dei, uidelicet Deum nō omnia simpliciter posse. Neq̄ enim Deum facere posse, ut quæ facta sunt sint infecta. Hic & Hieronymus citatur. Audenter (inquit) loquar, Deus cū omnia possit suscitare, uirginē post ruīnam non potest. Hic & Theodoretus adducit̄ qui ait: Non enunciandum esse indefinitè omnia Deo possibilis. Hic etiam affirmatur Deum nō posse facere, ut triangulus sit quadrangulus, utq̄ numerus ternarius sit quaternarius, sicut & quondam eodem ferè argumento Plinius ille *atheos* Epicureus omnipotentiam Dei oppugnauit. Verba eius subiiciamus: Imperfectè inquit in homine naturæ præcipua solatia, ne Deum quidem posse omnia. Namq̄ nec sibi potest mortē consciscere, si uelit, quod hominidedit optimū in tantis uitæ *grænis*: nec mortales eternitate donare, aut reuocare de
functos:

functos : nec facere, ut qui uixit, non uixerit : qui hono-
 res gessit, non gesserit, nullumq̄ habere in præterita ius
 præterq̄ obliuionis : Atq̄ (ut facietis quoq̄ argumen-
 tis societas hæc cum Deo copuletur) ut bis dena, uigin-
 tinō sint, ac multa similiter efficere nō posse. Hactenus
 Plinius. Breviter ea fieri nō posse affirmant, quæ rei na-
 turæ ac definitioni repugnant. Hic est Cingilianorū mu-
 rus aheneus. Etsi. n. dissimiles sunt eorū sententiæ, &
 alij quidē affirmant Deum posse efficere, si uellet ut uel
 corpus non sit in loco, uel unum corpus sit simul in plu-
 ribus locis : alij uerò, inter quos & Martyr est, simplici-
 ter negant Deum id posse, nisi mutet corpus in spiritū,
 tamen quia & in summa rei conueniunt, & si omnipotē-
 tia Dei in hac re fuerit cōprobata, uoluntatē eius nō erit
 difficile ex manifesto uerbo ipsius demonstrare, relin-
 quemus in præsentia suis somnijs eos, q̄ uoluntatē tantū
 Dei negant, q̄ & ipsi suos habeant antagonistas, pugna-
 bimus autē cū ijs, qui omnipotētiā Dei uellicāt. Ac aliās
 quidē in nostrorū scriptis extat luculenta de omnipo-
 tētia Dei explicatio, qua ista Cingilianorū opinio piē et
 eruditē refutatur. Nec opus esset, ut ego actū agerē, sed
 quia Cingliani decernunt sibi his argumētis triumphū,
 & occasio nō est negligenda, dicā & ego, quæ ad hanc
 rem explicandā utilia uident. Quod igitur ad capaci-
 tatem humanæ substantiæ attinet, etsi ea suā habet men-
 suram à Deo conditā, tamen Deus cū sit & liberrimū &
 potentissimū agens, nō sinit sibi limites præscribere, q̄s
 in rebus suis conditis, si uoluerit, nō transgrediat : Om-
 nia, inq̄ Psalmus, quæcunq̄ uoluit, fecit (loquimur autē
 hic nō de uoluntate Dei, quā scholæ uocant signi, sed
 de ea, quā uocāt, beneplaciti) Non facit quidē Deus o-
 mnia, quæ potest. Quæcunq̄ autē uult, ea & potest, &
 facit, ut manifestū sit, q̄ quemadmodū non est aliud in
 una-

una quoque, natura quam quod Deus uult, & quod dat, ita omnia præbeant sese uoluntati Dei ad agendum naturaliter. Rectè Basilius *ὁ θεὸς λόγος φύσις θεῶν γινόμενον*, diuinum uerbum est natura eorum quæ fiunt. Itaque quod ignis calefacit & adurit, natura eius est, quia Deus uult. Si autem uellet, ut frigefaceret, & non adureret (id quod uoluit in igne Babylonico, in quæ tres adulescentes apud Danielē coniecti erant) tū hoc uideret quidē nobis cōtra naturam, Deo autem esset secundum naturam, quia uoluntas seu λόγος eius est rerum natura. Reliquum igitur est, quod ea humanæ substantiæ capacitas sit naturalis, quam Deus uult. Ac in alijs quidē hominibus (ut in Ioanne Baptista, Petro, Paulo & alijs sanctis) uult capacitatem suis finibus esse circumscriptam, & suis limitibus definitam, ut tantum capiant, quantum uoluntate Dei capere possunt. Quare conferuntur in ipsos cœlestia & diuina dona secundum mensuram. In filio autem hominis, quem filius Dei in unitatem personæ assumpsit, & sibi inseparabiliter uniuert, uoluit esse capacitatem incircumscriptam, immensam & infinitam. Quare potuit etiam in eum conferre, ac contulit quoque immensa & infinita bona. Non uoluit quidem, ut substantia Dei, quæ est spiritus, mutaretur in substantiam hominis, quæ est corpus & anima ratione prædita, sed uoluit ut illa essent in unam inseparabilem personam ita unita, ut substantia hominis, in Deū assumpti, esset infinitorum beneficiorum Dei capax.

Vnde ergo hæc Dei uoluntas probabitur: Nō certe probabit ex schola Aristotelis, cuius axioma est, *λόγος ἐὶ οὐδέ τις ἐστὶ τῶ ἀπειροῦ πρὸς τὸ πεπερασμένον*, Finiti ad infinitum nulla est proportio: Sed ē schola Christi, cuius axioma est, Verbum factum est caro, hoc est, Deus factus est homo, & homo factus est Deus. Itaque cum quæritis, quom

quomodo infinitum possit esse finitum, & finitum possit esse infinitum? Vicissim & ego quero, quomodo Deus possit esse homo, & homo possit esse Deus? Si hoc concesseris, quid est quod illud abomineris? An non homo est finitus, & Deus infinitus? Quod igitur est discrimen siue dixeris, finitum est infinitum, siue homo est Deus? Respondebis fortè, finitum humanitate, est infinitum deitate. Sed idem ipsum (sicut tu intelligis) de Petro, de Paulo ac de alijs sanctis dixeris, Ego uerò ingro nunc quod & supra attigimus, discrimen inter Christum & Petrum. Illud (inquies) est discrimen, quod deitas unita est humanitati Christi in una persona, non sic autem est unita humanitati Petri. Rectè. Sed cum de Christo sermo est, quid in una persona unitum esse aliud est, quàm ita inseparabiliter esse coniunctum, ut nò solum, ubicunque est deitas, ibi quoq; sit humanitas, Verum etiam ut deitas omnem suam maiestatem humanitati communicauerit? quemadmodum suprâ copiose demonstrauimus. Quare si quaesueris quomodo humanitas Christi possit esse capax omnipræsentiæ, uicissim quaeram & ego, quomodo eadem humanitas possit esse capax omnis plenitudinis deitatis corporaliter? Si huius infinitæ rei capax est, quomodo non etiam illius? Et si totus homo est Deus, & totus Deus est homo, quomodo homo non esset, ubicunque est Deus? Plus ne est esse ubicunque Deus est, quàm esse Deum ipsum? Sed pergamus uoluntatem Dei de immensa capacitate filij hominis in Christo exponere. Quid autem pluribus opus est, cum suprâ copiose testimonia de immensa & ineffabili maiestate humanitatis Christi recitauerimus? Quæ omnia testificantur, Deum non solum uoluisse, ut humanitas filij sui esset capax infinitæ maiestatis, uerum etiã res

ipsa, quod uoluit, impleuisse. Data est mihi (inquit Christus) OMNIS potestas in cœlo & in terra. At hæc est infinita & infinita potestas. Fecit eum sedere (inquit Paulus) ad dexteram suam, in cœlestibus, supra omnem principatum, ac potestatem, & uirtutem & dominium, & OMNE NOMEN, quod nominatur non solum in hoc seculo, uerum etiam in futuro. At hanc maiestatem non potest ullus nec humanus nec angelicus intellectus metiri aut definire. Et iterum: In illo COMPLACUIT Patri uniuersam plenitudinem inhabitare. Ac mox clarius quod paulo ante commemorauimus: In illo inhabitat OMNIS Plenitudo deitatis corporaliter. Et rursus: In quo sunt OMNES Thesauri sapientiæ ac scientiæ reconditi. Quis autem tuus, qui posses hanc plenitudinem, & hos Thesuros comprehendere & numerare? Habes igitur tantam esse rerum capacitatem, quam Deus uult. Et quia filius hominis, quem filius Dei in unitatem suæ personæ assumpsit, capax fuit omnis plenitudinis deitatis corporaliter, quemadmodum hæcenus clarè ostendimus, manifestum est, quòd etiam si humana substantia alioqui sit finita, tamen Deus uoluerit eam in Christo facere ac fecerit etiam capax infinitæ potentæ, scientiæ, sapientiæ & præsentæ.

Quid ergo, inquit, quòd toties in sacra scriptura recensentur imbecillitates & ignorantie Christi? quid quòd in uno & certo loco, in utero uirginis conceptus est? & postquam nascitur in præsepi collocatur, adultus in certo loco aut sedet aut ambulat. Et post resurrectionem certis locis circumscribitur & discipulis apparet. Post ascensum suum in cœlum, apparet & Stephano, & Paulo in certis locis. Quomodo ergo qui humanitate sua certis locis circumscribitur, eadem omnia implet? Hic repetendus

Aus & explicandus erit locus Pauli, qui est de exinaniti-
 one & exaltatione Christi, in Epistola ad Philip. cap. 2.
 Idem affectus, inquit Paulus, sit in uobis, qui fuit, & in
 Christo Iesu, qui cum esset in forma Dei, non rapinam
 arbitratus est, ut esset æqualis Deo, sed semetipsum ina-
 niuit, forma serui sumpta, in similitudine hominum
 constitutus, & figura repertus ut homo, humilem præ-
 buit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mor-
 tem autem crucis. Quapropter & Deus exaltauit illum
 in summam sublimitatem, ac donauit illi nomen, quod
 est supra omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu
 se flectat, &c. Primum omnium, non ignoro magnam
 partem ueterum interpretum nomine formæ Dei in
 hoc loco intelligere diuinam essentiam, & alioqui non
 est inusitatū, ut pro forma rei intelligatur essentia eius.
 Ac omnino uerissimum & certissimū est, quod perso-
 na Christi cōstet ex uerbo & carne, hoc est, ex duabus na-
 turis, Diuina uidelicet & humana. In expositiōe autem
 sacræ scripturæ non solum expendendum est, quid per
 se sit uerum, sed etiā quid ei dicto, quod interpretādum
 suscepisti, conueniat, & quā sententiam circūstantiæ in
 manus tradāt. Quare sentio, quōd in hoc loco Pauli, no-
 mine formæ Dei, non sit intelligēda essentia Dei, sed ma-
 iestas seu proprietates diuinæ, quæ Christo homini, ex
 personali unioe sunt cōmunicatę. Nam & ipsum *μορφῆς*
 (hoc est) formæ uocabulū, nō semper significat essentiā,
 sed etiam speciē seu aspectum, ut Iudi. 8. Qua forma (sic
 em̄ Hebræus legit) fuerūt uiri, quos interfecistis in Tha-
 bor: Et Esa. 53. Non erat ei forma, quod nos legimus,
 species. Et Matth. 17. Christus coram discipulis *μορφῆς*
φωβῶν, transformatus est. Non fuit autem mutata essentia
 eius, sed tantum forma seu species & aspectus, qua splen-

dunt facies eius, sicut sol, & uestimenta illius facta sunt
 candida sicut lumen. Sic & in praesenti loco Pauli, ^{uox qd}
 accipienda est pro specie & aspectu, seu proprietate, ut
 forma Dei sit species diuina, sicut & forma serui, species
 aspectus seu proprietas seruilis. Et cum hac interpreta-
 tione conueniunt etiam nonnulli ueterum, ac praeser-
 tim Ambrosius, qui pro forma intelligit, similitudinē,
 speciem seu specimen. Sed uera huius loci sentētia non
 potest rectius cognosci quā ex ipsis Pauli uerbis, & ē
 loci circūstantijs. Non enim dubium est, quin cum Pau-
 lus postea recitat exaltationem Christi, intelligat exalta-
 tionem humanitatis eius, Deitas enim filij Dei, nō tum-
 primum exaltata est, cum Christus uel homo factus est,
 uel ascendit in coelum, & confedit ad dexteram Dei, sed
 fuit iam inde ab eterno exaltata, quippe quae sit eiusdem
 essentiae & gloriae cum Deo Patre & Spiritu sancto. Cū
 igitur Paulus dicit: Deus extulit illum in summam sub-
 linitatem, intelligit humanitatem eius esse exaltatam.
 Si autem in explicatione maiestatis Christi, hoc loco in-
 telligēda est humanitas eius, certē ut antithesis constet,
 cū sit sermo de Inanitione & humiliatione Christi, in-
 telligendum est, de inanitione & humiliatione humani-
 tatis eius, praesertim cū additur Christum humiliatū
 esse usq; ad mortem crucis, quam nō deitatis, sed huma-
 nitatis natura subiit. Ac uerē quidem dici potest deitas
 tem se in eo humiliasse, quōd dignata est suscipere ho-
 minem in eandem personam, in praesentia autem non
 quaerimus quid aliquo modo uerē dici possit, sed quae
 sit uera dicti Paulini sententia. Deinde non est sentien-
 dum, quōd humanitas Christi tum primum exaltata sit
 in summam sublimitatem, & acceperit omnem potesta-
 tem in coelo & in terra, cū ascendit uisibiliter ex mon-

te Oliueti, in cœlum, sed cum Verbum caro factum est, & cum in utero uirginis Deus assumpsit hominem in eandem personam. Quæ enim maior est exaltatio, quæ est excellentior sublimitas, quam cum homo assumitur à Deo in unitatem personæ, & fit Deus ipse? Hoc autem non tum primum factum est, cum Christus resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum uisibiliter, sed factum est, cum in utero Virginis incarnaret. Nec tum primū dixit **DOMINVS** Domino nostro, Sede à dextris meis, cū nubes subduxit eum in monte Oliueti à conspectu discipulorum, sed cum Maria ad angelum diceret, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum Verbum tuum. Quare Christus homo, cum fuerit ab initio incarnationis uerus Deus, fuit etiam tunc exaltatus in summam sublimitatem, & accepit omnem illam maiestatem & potestatem quam supra commemorauimus. Quid ergo est, dicit quispiam, quod Euāgelista scribit, Nondum (inquit) erat Spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat glorificatus? Et Petrus: Hunc Iesum (inquit) suscitauit Deus cuius omnes nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, &c. Si homo Christus tum demum fuit in gloriā & maiestatem suam exaltatus, cum uel à mortuis resurrexit, uel in cœlum uisibiliter ascendit, & Spiritum sanctum misit, quomodo dicitur in sua incarnatione exaltatus? Exposuimus iam perspicuè, quod homo Christus tunc ascēderit ad diuinam maiestatem, cum assumptus est à filio Dei in eandem personam, quam etiam maiestatem testificatus est ante mortem & resurrectionem suam uarijs argumētis, & ut Petrus ait, Virtutibus, prodigijs & signis. Quare, cum dicitur tum primum exaltatus, cum ascendit in cœlum, & misit Spiritum sanctum, intelligendum est iuxta uulgatam regulam, qua res tūc

dicitur fieri, cū incipit manifestius patefieri. Vnde, R. o. l. scribit Paulus, Qui declaratus (inquiēs) fuit filius Dei, cū potentia, secūdum spiritum sanctificationis, ex eo quōd resurrexit à mortuis &c. Christus, n. non tunc primum factus est filius Dei, cū resurrexit à mortuis, sed declaratus & manifestatus est, ut quod antè uerè erat, & imbecillitatibus carnis tectū fuerat, nunc resurrectione reuelaretur, & manifestè comprobaretur. Sic & Petrus ait: Certò sciat tota domus Israel, quōd Dominū & Christum fecerit Deus hunc Iesum, quem uos crucifixistis. Non tunc primū Iesus factus est Dominus & Christus, cū effudit spiritū sanctum in Apostolos, sed quod iam ab incarnatione fuit, in resurrectione & ascensu in coelū, ac missione spiritus sancti, clariorib. & efficaciorib. argumentis, q̄ antea miraculis, qualia etiam Prophete quondam designauerant, patefactum est & declaratū. Hoc idcirco uisum est paucis attingere, ut apertè cognoscat, in quā tetro erroris Martyr collabatur. Scripsi, n. in libello de personali unione duarū naturarū in Christo, quōd sit ascensus Christi in coelū uisibilis, sit & inuisibilis, ac disertè exposui in eo loco, q̄ nomine inuisibilis ascensus intelligam partim incarnationē Christi, qua Verbum caro factum est, & filius hoīs assumptus est à filio Dei, in eandem personam, ut homo esset Deus, & ornaretur omni diuina maiestate: partim Resurrectionē Christi à mortuis, qua declaratū & comprobatū est, hominē illum assumptū, esse uerum Deum, & omni diuina maiestate ornatū. Et hoc uerè dicit Ascendere (sed inuisibiliter) in coelū (hoc est) in celestia bona. Quid, n. est abiectius, & contēptius hominē? Quid est sublimius & magis celeste Deo? Nunc, si homo ē sordib. suis assumit, & exaltatur in tam celestē sublimitatē, ut sit una persona cū Deo, & fiat uerus Deus,

an nō is rectissimè dicitur in cœlum Ascēdere? Certè, nī si homo Christus hoc modo antea, in incarnatione sua in cœlum ascendisset inuisibiliter, nō potuisset postea in monte Oliueti ascendere uisibiliter, & Apostolis mittere de cœlo Spiritum sanctum mirabiliter. Quid autem Martyr? Non solum hoc irridet, uerum etiam uocat nouum, peregrinū & inauditū dogma. Et addit: Sed ita (inquiens) fieri oportet. Nā figmenta ubi ueritatis cōsistere non possunt, nisi & nouis & magis absurdis fictionibus fulciant, &c. Ita ne Martyr tibi nouum peregrinū & inauditum dogma, atq; absurda fictio est, Verbum esse factum carnem? filium Dei assumpsisse filium hominis in suam eādēq; personam? & hominem esse factum Deum? Hoc enim est hominem Christum ascendere inuisibiliter in cœlum. Quare si Martyr non intelligit meam sententiam, & tamen damnat, quid est magis temerarium? Si autem intelligit, & dānat, quid eo est magis peruersum? Nam quōd Paulus dicit Ascendisse Christū super omnes cœlos, ut omnia impleret, non significat eum tunc primum unā cum humanitate sua cœpisse omnia implere, cum inuisibiliter ascenderet, sed significat iuxta regulam paulo antè expositam, eum tunc manifesto spectaculo uoluisse testificari & declarare, se uerum Deum & hominem, hoc est, unā cum diuinitate, & humanitate sua iam inde ab initio suæ incarnationis, omnia impleuisse. Quid ergo Martyr addit: Si iam antea, inquiens, implebat omnia, ob hypostaticam unitatē cum diuinitate, quam à sua incarnatione semper habuit, frustra inuisibiliter ascendeat, ut id consequeretur? Hoc iam non est mihi, sed Paulo, sed Christo ipsi insultare. Paulus dicit: Ascendit supra omnes cœlos, ut omnia impleret, ac manifestum est, quōd non iam pri-

mum ab ascensu suo in cœlum accepit omnipotentiam
 & omnipræsentiā suam, sicut suprā multis scripturæ
 testimonijs comprobatum est. Habuit enim hanc ma-
 iestatem iam inde ab utero matris suæ. Quare Paulus his
 uerbis non significat Christum descensu & ascensu suo,
 hoc primū tēpore accipere suā à Deo maiestatem omnia
 tam infera quā supera implendi & coram gubernandi, sed
 antea acceptam & sibi donatā patefacere ac testificari. Di-
 cit & Christus apud Ioannem: Quid si uideritis filium
 hominis ascendentem eo, ubi erat prius. Insultet igitur
 Martyr Christo, & dicat: Si antea Filius hominis erat in
 cœlo, quid opus erat, ut eò ascenderet? Dicit, Christus
 erat ibi diuinitate, quo postea ascendit humanitate. Du-
 as ergo personas, aut duos Christos, quod in ipso est, fa-
 cit. Alterū, qui erat tam diuinitate, quā humanitate
 in terra. Omnino enim, sicut cœlum & terra diuersissi-
 ma sunt loca, ita quæ diuersissimis locis distinguuntur,
 & à se inuicem separantur, non sunt nec possunt esse per-
 sonaliter unita. Sed abeant deliria Martyris. Nam de cœ-
 lo & regno Patris, de quorum discrimine, nescio quæ
 fingit, postea, Deo propicio, copiosius. Et quæ de perso-
 nali unione ad præsens institutum faciunt, suprā satis
 sunt exposita. Reuertemur igitur ad locum Pauli ad Phi-
 lip, quem paulo antè recitauimus. Christus (inquit) cum
 in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, ut esset e-
 qualis Deo. Ostendimus suprā, quòd etsi aliquoties uo-
 cabulum formæ accipitur pro rei essentia, & Christus est
 secundum spiritum sanctificationis (sicut Paulus Rom. 1.
 loquitur) uerus ab æterno Deus, tamen in hoc Pauli lo-
 co uocabulum formæ Dei accipiendum sit pro proprie-
 tatibus, conditionibus, & ornamentis deitatis, quibus fi-
 lius hominis, quem Filius Dei in unam personam
 assumpsit,

assumpsit, propter personalem unionem, decoratus est. Homo igitur Christus habuit ab initio incarnationis hanc participatam sibi diuinitatem, (ut Augustinus loquitur) aut æqualitatem Dei (quemadmodum Paulus ait) ut esset uerè omnipotens, omnisciens, omnifaciens, omnijustus, & omnipræsens. Hoc enim est hominem esse Deo equalem. Hoc affectauit Satan in cœlo, Adam in Paradiso, Rex Babylonius in Chaldæa, Romanus pontifex in Ecclesia. Sed solus Christus, filius hominis affectus est. Ac Cingliani concedunt quidem humanitati Christi, uerbis suis, multas, magnas & excellentes dotes, non concedunt autem ei omnipræsentiã, seu quo uocabulo ipsi utuntur, ubi quitatē, nec facillè dant ei infinitam potentiam, sapientiam, bonitatem, & iusticiam. Quid ergo deitatis ei relinquunt? Adimunt ei omnipræsentiã, adimunt omnipotentiam, adimunt omniscientiam, adimunt omnijusticiam. Quid obsecro hoc aliud est, quàm apertè negare hominem Christum esse in forma Dei adeoquè uerum esse Deum? Sed bene habet. Sedet ille ad dextram Dei patris sui, & tutus erit procul dubio ab omni horū gigantū incursione. Quid ergo? Cùm Christus in forma Dei fuerit, nū hac forma tyrannicè aut ambitiosè abusus est? Nihil minus. Potuisset quidem maiestatem Dei, qua ornatus erat, statim uel in utero matris adhuc existens, uel ex utero egressus, manifestè exercere, ac publicè tam in cœlo, quàm in terra ostentare, sed noluit eam inobedienter, contra uoluntatem & mandatum Dei, atquè cōtra uocationem rapere, quemadmodum Satan & Adam conati fuerant. In capite libri (inquit) scriptum est de me, ut facerem uoluntatem tuã, Deus meus uolui, & lex tua in medio cordis mei. Et iterum: Descendi de cœlo, ut faciã, non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Voluit au

tem is, ut etiam si ornasset me ab initio incarnationis meæ, omni sua maiestate, tamē non raperem eam contra suam uoluntatem utendam, sed obedirem uocationi eius, & expiarem mea obedientia quod Adam sua inobedientia, qua uoluit iuxta suasionem Satanæ, rapere sibi æqualitatem Dei, designauerat. Quæ fuit ergo illa Christi obedientia? & quid, cum esset in forma & maiestate Dei, fecit? Non abiicit quidem, neque abnegauit suam maiestatem, ne quidem coram Synodo Pontificum. Sed Inaniuit seipsum. Quid ergo est, Inanire seipsum? Sequitur. Forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humilem præbuit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Inanire igitur seipsum, est formam serui sumere, se in similitudinem hominum constituere, & quæ sequuntur. Forma autem serui, opponitur formæ Dei. Sicut enim forma Dei est aspectus & ornatus diuinæ maiestatis ac dominationis, ita forma serui, est aspectus & deformitas, qualem serui habent, præ dominis huius terræ. Nihil uidetur abiectius, nihil uilius, nihil contemptius seruis in hac terra. Quicquid serui acquirunt, domino acquirunt. Necessè habent serui uilissima quæque ministeria domino præstare. Dominus habebat quondam in seruum potestatem uitæ ac necis. Ac breuiter, serui à iumentis nihil aut parum coram dominis differre uidentur. Hæc est seruorum forma. Et hanc formam Christus sumpsit. Potuisset iuxta formam Dei, qua ornatus erat, dominationem in cælo & terra exercere, & incedere rex cœlestis & terrestris. Sed quam possideret eam maiestatem, tamen texit & obdixit eam forma serui. Apparuit omnium uilissimus: natus in Bethlehem, non habuit honestum locum in diuersorio,

torio, sed reiectus est ad stabulum iumentorum, & reclinarus est in præsepi, obambulauit in terris pauperimus, non habens ubi recumberet capite: uocatus ad ægrotos, uenit, ut seruus ad dominum. Pedes discipulorum lauit, quod est officium nimis seruale. Captus à magistratu, multas plagas, sicut seruus accepit. Quid multis opus? Esaias uocat eum ex mandato cœlestis patris, seruum, & uirorum nouissimum. Voluit igitur obedire uoluntati patris, & sumpsit formam abiectissimi serui.

Sequitur ultrà de Inanitione. In similitudine hominum constitutus. Hoc idcirco dicitur, non quòd Christus non fuerit uerus homo, qui corpore & anima rationali constat, sed quòd in modum hominum sustinuit omnia humanarum imbecillitatum genera, nascendo, crescendo, robore corporis, & intellectu mentis au-gescendo, potu & cibo indigendo, esuriendo, sitiendo, sedendo, de loco in locū ambulando, & quicquid est harū infirmitatum. Potuisset iuxta formā Dei, quam habebat statim ab initio incarnationis, nō tantū heroico & cœlesti corpore, quod nullo nec cibo, nec potu, nec motu locali indiguisset, uideri, uerum etiā summā mentis sapientiam ostentare, & lingua angelorū loqui. Sed quia erat tēpus Inanitionis, uoluit in similitudine hominū constitui, & humanis imbecillitatibus obnoxius esse. Sequitur ultrà. Habitu seu figura repertus ut homo. Pro habitu seu figura, Paulus utitur uocabulo *χίμαρος*, quod significat effictionē quandā, quæ fit uultu, sermone, gestu, actione. Vnde & Rhetores uocant Schema orationis. Et aliās apud Paulū, Schema huius mūdi præterit. Eiusmodi Schemata sunt, gaudiū, quies, labor, pauor, dolor, tristitia, et q sunt id genus affectus. Christus igit, etsi erat in forma Dei, & potuisset semper cœlesti gaudio frui atq; omni molestia carere, tamen nihil humani affectus

(præter peccatum) à se alienum putauit. Gaius quidem est aliquoties, & exultauit in spiritu, sed mediocriter, & gaudio successit tristitia. Doluit, horruit, fleuit, & palam affirmat, tristem esse animam suam usque ad mortem. Sequitur: Humiliauit seipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Hæc est antithesis ad Adamum. Nā Adam creatus ad imaginem, & similitudinem Dei, non fuit contentus hac Dei similitudine, sed exerxit se animo suo, & affectauit etiā Dei æqualitatem. Itaque factus est uoluntati Dei inobediens. Christus autem secundus Adam, & si erat ornatus forma & æqualitate Dei, tamen non elatus est animo, nec insultauit alijs propter suam maiestatem, sed potius deiecit se, & obediuit uoluntati Dei usque ad probrosissimā mortem. Quid ergo Christus hac Inanitione, humiliatione, & morte consecutus est? Quod quidem ad alios homines attinet, illud est consecutus, ut celestis pater propter tantā filij obedientiā reconciliaretur cum humano genere, ut quotquot crederent in Christum, haberent remissionem peccatorum, & reputarentur iusti, ac reportarent æternam uitam. Quemadmodum enim (inquit aliās Paulus) per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti fuimus multi, ita per OBEDIENTIAM unius constituuntur multi iusti. Quod autem attinet ad ipsam Christi personam, Deus *ὑπερέβησε*, hoc est, superexaltauit, seu in summam sublimitatem extulit eum, & donauit ei nomē, quod est super omne nomē. Quod ergo est illud nomen, quod est super omne nomē? Duo sunt præcipuē nomina, sicut supra dictum est, in uniuersa rerum natura. Alterum est Deus æternus, rerum omnium creator, quod est nomē super omne nomen. Alterum est creatura, à Deo, suo tempore condita, hoc est nomen infra nomen Dei. Humanitas autem Christi non

non est Deus ab æterno, sed pertinet in catalogum creaturarum, quippe quæ sit in plenitudine temporis, in utero uirginis condita & formata. Quid igitur factum est? Hæc creatura, quæ ad præstandam Deo patri obedientiam deiecit se in mortem crucis, elata est in summam sublimitatem, & donatum est ei nomen super omne nomen. Cùm autem illud nomen, quod omnia alia antecellit, sit nomen DEI, reliquum est, quòd Christo homini datum sit DEI nomen, ut homo ille uerus esset Deus, quem omnes aliæ creaturæ, siue cœlestes, siue terrestres, siue infernæ adorarent. Nunquid autem tum primum donatū est ei hoc nomen, cum resurrexit à morte, & ascendit in cœlum uisibiliter? Nihil certè minus. Datum est enim ei, cum in utero uirginis è spiritu sancto conciperetur, & æternus filius Dei assumeret eum in eandem personam, ut sicut esset una persona cum filio Dei, ita etiam esset unus cum ipso Deus, & ornaretur omni forma ac maiestate Dei. Quid ergo est, quod Paulus hoc loco dicit eum postquam subiisset mortem crucis, in summam sublimitatem elatum esse, & assumptum nomen Dei? Illud est quod supra diximus, phrasim loquendi esse, quòd tūc res dicatur fieri cum imotescit. Resurrectione autem à mortuis & ascensu in cœlum ac missione spiritus sancti innotuit in ecclesia Dei, ac publice patefactum est, quòd hic Iesus filius Mariæ nō sit tantum homo, quales sunt alij homines, sed sit ab unigenito filio Dei, in utero matris in unam personam assumptus, & omni diuina maiestate ornatus. Interea autem temporis, dum perageret mysterium nostræ salutis, obtexerit eam humiliatione, ut etiamsi fuerit, tamen non apparuerit uerus Deus, seu uera Dei forma decoratus. Ac ædidit quidem in diebus humiliationis suæ multa, adeo quæ tanta miracula, ut & mortuos excitaret, sed ædi-

derunt etiam miracula prophetarum, ac Apostolorum, & excitauerunt mortuos, tamen non fuerunt à filio Dei in unam personam assumpti, ideoque nullus eorum fuit uerus Deus. Solus autem Christus homo in Maria à spiritu sancto conceptus, & ex ea natus, assumptus fuit in unam personam ac in consortium ac participationem uniuersae diuinæ maiestatis. Solus igitur Christus homo, uerus est Deus, quod tum maximè omnium innotuit, cum resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum, ac misit spiritum sanctum, & collegit Apostolica prædicatione ac magnis & multis miraculis, in nomine eius æditis, Ecclesiam ex uniuerso orbe terrarum. Etsi enim non nihil maiestatis suæ ostendit in transfiguratione sua coram tribus discipulis, & in præsentia Moyse ac Eliæ, tamen maiestas eius tum demum, quantum quidem ratio huius seculi ferre potuit, & salutem Ecclesiae utile fuit, patefacta est, cum excitatus à mortuis misit Apostolis nomine suo spiritum sanctum, & ornauit eos dono linguarum, & adendorum omnis generis miraculorum.

Habes ueram sententiam eius loci, quem de humiliatione & exaltatione Christi, ex Paulo, recitauimus, ex quo etiam sumenda est interpretatio omnium eorum, quæ uel in sacris literis, uel scriptis Ecclesiasticorum de persona Christi uariè dicuntur. Primum enim ut persona Christi, & conditiones eius suo ordine explicentur & intelligantur, sciamus quòd unum tantum sit diuina ab æterno essentia, sed quæ constat tribus proprietatibus, per se subsistentibus, quas personas uocamus, & sunt Pater, Filius & Spiritus sanctus. Deinde filius Dei, qui est secunda persona, in una deitate, & si implet cœlum & terram, sicut Pater, & Spiritus sanctus, ideoque implet etiam omnes homines,

sua

sua præsentia, essentia & potentia, ac in primis Prophe-
tas, & omnes pios homines, singulari quoque gratia,
& admirandis donis, tamen nullam aliam creaturam,
& nullum alium hominem, quantumvis sanctum, ita im-
plet, ut assumat eum in unam personam, & effundat in
eum omnem deitatis suæ plenitudinem Corporaliter,
præterquam solum semen Abrahæ, de quo semine di-
ctum est, In semine tuo benedicentur omnes gentes
terræ. Postquam enim uenit plenitudo temporis, e-
misit Deus (ut Paulus loquitur) filium suum, qui assum-
psit, seu ut Ecclesia canit, induit seruire corpus, non ex
muliere cuiusuis conditionis, sed ex muliere uirgine,
quæ iuxta promissiones diuinas, è familia Abrahæ &
Dauidis propagata fuit. Hunc autem assumptum ho-
minem filius Dei ita sibi uniuuit, & tam arctè (ut ita di-
cam) complexus est, ut una esset cum ipso persona,
itaque secum eueheretur supra omnem principatum
& potestatem, supra omnes creaturas tam spirituales,
quàm corporales, supra omnia loca & tempora, adeo-
que supra omne nomen, quod uel in hoc uel in futu-
ro seculo nominatur, (quemadmodum supra copiose
explicatum est) ut non quidem essentia humanitatis
mutaretur in essentiam deitatis (Nam in hoc incarna-
tionis mysterio, utraque essentia manet inuiolata &
immutata) sed ut homo uerè fieret & esset Deus (hoc
est) omni deitatis maiestate ornaretur. Habes nunc ho-
minem, uerum Deum, ideoque immortalem, uiuifi-
cum, omnipotentem, omnisapientem, omniustum,
omnia implentem, omnia tam in cælo, quàm in ter-
ra, coram gubernantem. Et si quid huius maiesta-
tis illi homini ademeris, iam ademisti ei plenitudinem
& gloriam

& gloriam deitatis, & negas eum verum esse Deum. Sed quia ille homo, quem æternus filius Dei in suam ipsius personam assumpserat, ac verum Deum fecerat, ad hoc destinatus fuit, ut arrogantiam, qua humanum genus in Adamo æqualitatem Dei, contra uocationem eius, affectauerat, expiaret, non debuit inter homines maiestatem suam arroganter ostentare, ne arrogantiam arrogantia cumularet, sed debuit quod contrarium est, humilitatem sectari, ut quod arrogantia peccatum erat, humilitate expiaretur. Quare & si ab initio incarnationis collocatus est à filio Dei in summa deitatis sublimitate, tamen non uoluit eam contra uocationem usurpare. Quod ut adhuc apertius explicetur, distribuemus ea, quæ accidunt personæ Christi, in suum quæq; gradum. Primus gradus est diuinæ maiestatis. In hoc gradu Christus homo, iam inde ab incarnatione semper constitit. Nunquam enim non fuit ab eo tempore uerus Deus, nunquam non fuit in summa deitatis sublimitate, quam & in perpetuum nunquam amittet. Secundus gradus est inanitionis seu humiliationis, in quo gradu in diebus carnis suæ, sicut Apostolus loquitur, constitit, usq; ad resurrectionē. Tertius gradus est œconomix seu dispensationis. Etsi enim tota uita Christi, qua inter homines in hoc mundo conuersatus est, potest dici œconomia, tamen docendi gratia distinguimus in præsentia œconomiam ab humiliatione, & uocamus œconomiam, qua Christus post resurrectionem, ac etiam post ascensum suum in cœlum, apparuit in uno certo loco, & apparebit in nouissimo die. Consideremus igitur huius doctrinæ usum. Christus homo conceptus est de spiritu sancto, in utero unius tantum uirginis Mariæ, & circumscriptus est ab eo utero usque ad ordinarium nascendi tempus.

Nec

Nec hoc factum est in ulla aliarum uirginum, siue uicinarum, siue lōgè absentium. Rectè & uerè. Erat enim tempus exinanitionis & humiliationis eius, nec dum maiestatem suam manifestauerat. Christus homo natus inuolutus est fascijs, & reclinatus in præsepì. Itaque non fuit tunc in alio loco, quàm in præsepì, si inanitionem & humiliationem eius respexeris. Si autem consideraueris maiestatem eius, ad quam tunc euectus erat, non potuit in præsepì teneri, quin impleret uniuersum orbem. Ecclesia rectè & piè canit: Paruo lacte pastus est. Ecce inanitionem et humiliationem. Et sequit: Per què nec ales esurit. Ecce gloriam & maiestatem. Ignorauit diem ~~et horam~~ extremi iudicij exinanitione, sed omnia tam præsentia, quàm futura fuerunt in conspectu eius, maiestate. Cùm Lazarus mortuus esset, dixit Christus ad discipulos: Gaudeo propter uos, ut credatis, quòd nō fuerim ibi. Rectè, Non fuit ibi, iuxta inanitionem & humiliationem, & iuxta externum habitum. Et tamen iuxta maiestatem suam, non solum aderat morienti, unde & ipsum esse mortuum discipulis adnunciabat, uerum etiam aderat omnibus mortuis, ut conseruaret eos ad futuram resurrectionem. Ingressurus a sina in Hierusalem, erat in Bethania, non in castello, exinanitione, Et tamē aderat in castello maiestate. Videbat enim coràm quid de a sina & pullo ageretur: audiebat etiã iam tum, quid dicturi essent domini eorum. Sicut & antea uiderat absens, Nathanaelem sub ficu. Fateor. Viderunt etiam Prophetæ absentia, ut Elizeus seruum suum currentem post Nahemanum, & in lidias Syrorum. Sed quod hi uiderunt singulari Spiritus dono, eo non perpetuo, hoc Christus uidit naturali sua et propria maiestate, qua iam inde ab incarnatione, à filio Dei ornatus erat. Pēdebat

bat Christus in cruce exinanitione, & humiliatione, qui maiestate obscurabat solem, cōcutiebat terram, dirumpebat uelū templi, & scindebat saxa. Esuriebat & sitiebat humiliatione, qui maiestate pasciebat, non solum quinq; millia in deserto, uergetiā oues & boues uniuersos, insuper et pecora cāpi, uolucres cœli & pisces maris. Metuebat mortem humiliatiōe, qui omnia uiuificabat maiestate. Capiebat ab hostibus exinanitione. Et tamen maiestate sua non solum restituebat omnibus in toto orbe terrarū ægrotis sanitatem, qui quidem periodum uitæ suæ nondum perambulauerāt. Moriebatur in cruce, iuxta humiliationē, Et tamē conseruabat in uita, omnes uiuētes, iuxta maiestatē. Iacebat in sepulchro mortuus, exinanitiōe; Gubernabat uīuus cœlū & terrā, maiestate. Atq; hæc quidem tēpore humiliatiōis ante resurrectionem, quæ si uidentur humanæ rationi minimè conseruanea, cogita nec illud ei cōuenire, quòd homo sit Deus, & Deus sit homo, Et aliud sit, Esse humiliatū, aliud, Esse in diuinam maiestatem exaltatum. Videamus nunc tēpus post resurrectionem Christi, in quo locum habet œconomia, seu dispensatio. Vocāt autem dispēfationem cū aliquid de ordinario iure relaxatur. Ordinariū autem ius Christi, est Maiestas diuinitatis eius, ad quam in incarnatione est euectus, & quæ in resurrectione aliquo modo declarata est. Œconomia igitur est, cū Christus aliquid agit, aut apparet, non pro sua maiestate, sed pro nostro captu, & ad nostram utilitatē. Cū Christus resurrexisset à mortuis, & quæreret à mulierculis in sepulchro, dixit angelus, surrexit, Non est hic. Verè dictum, non autem iuxta maiestatem, sed iuxta œconomiam. Non erat in sepulchro mortuus, qualem mulierculæ quærebant, Non erat in sepulchro iuxta externum aspe-

ctum. Erat autem non in sepulchro tantum, uerum etiã in cœlo & in terra iuxta diuinitatis suæ maiestatem. Voco autem in præsentia, (sicut & suis locis supra) diuinitatem Christi, non eam, quam filius Dei in se ab æterno habuit, sed quam tempore incarnationis filio hominis communicauit, seu, ut Augustini uerbo utar, participauit. Alia enim est diuinitas communicans seu participans, alia communicata seu participata, sicut alius est donator, aliud donum ipsum. Christus igitur iuxta participatam carni suæ diuinitatem implebat cœlum & terrã, qui tamen iuxta œconomiam, non erat amplius in sepulchro. Christus apparuit Mariæ Magdalenæ hortulanus, duobus discipulis euntibus ad Emaus peregrinus, Thomæ & reliquis discipulis notatus cicatricibus, in manibus, latere, & pedibus, & aliàs alia forma & habitu. Quid? Num talis semper est in regno Patris sui, in quod resurrectione sua intrauerat, seu se intrasse testificatus erat? Nihil minus. Apparet talis, iuxta œconomiam, qui iuxta maiestatem suam, nullo humano oculo erat comprehensibilis. Idcirco latus (inquit Cyrillus) & manus clauis perforatas ostendit, ut illud corpus, quod cruci fuit affixum, surrexisse monstraret. Ex dispensatione igitur Dominus noster Iesus Christus, non in DEBITA Corporis sui GLORIA, sed in prima figura cernebat, ne aliud corpus, quam quod de uirgine assumpsit, surrexisse putares, quam quod crucifixum & mortuum fuit. Nos comedimus, inquit Petrus, & bibimus unã cum illo, posteaq̃ surrexit à mortuis. Quid ergo? Edit ne ac bibit Christus, iam immortalitate illustris? Edit ac bibit, ex œconomia, qui ex maiestate sua omnibus præbebat cibum ac potum. Deambulabat ad mare, & quærebat à septem discipulis obsonium.

Hæc erat œconomia. Interea inducebat multos & magnos pisces in rete discipulorum, & conseruabat rete ne scinderet, & parabat in littore carbones ac pisces admirabiliter. Hæc erat maiestas. Hic uenit mihi in mentem eius loci, quem ex Hieronymo recitaueram, quo ille respondet Marcellæ interrogati: Vtrum post resurrectionem, quadraginta diebus, Dominus cum discipulis conuersatus sit, & nunquam alibi fuerit, & latenter ad cœlum ascenderit, atque descenderit, & nihilominus Apostolis suam præsentiam non negarit? Quam mirifice autem torquet se Martyr, ut uel Hieronymum ab imposta excuset, uel scripturam eius, quo manifestè docet, Christum uno eodemque tempore fuisse, & cum Apostolis quadraginta diebus, & cum Angelis, & in Patre, & in extremis maris finibus in omnibus locis uersari: Cum Thoma in India, cum Petro Romæ &c. ad diuinitatem tantum in flectat. Hic certè si Hieronymus non ridet Marcellam de præsentia humanitatis interrogantem, sed rectè ad quæstionem Marcellæ respondet, necesse habet ea scripturæ dicta, quæ de præsentia Dei in omnibus regionibus recitat, intelligere non de diuinitate tantum, sed de tota persona Christi, quæ & diuinitate & humanitate constat. Si enim diuinitas filij Dei, quæ humanitatem in eandem personam assumpsit, & in æqualitatem suæ maiestatis euexit, cœlum & terram implet, necessario sequitur, humanitatem quoque ea implere, non quidem œconomia, sed maiestate. Huc pertinet quoque alter locus Hieronymi, in quo ille aperte scribit, Agnum (hoc est) Christum humanitate sua esse ubique. Et Ambrosius: Licet (inquiens) ubique sis, & stans in medio nostrum, non cernaris à nobis, erit tamen tempus, quo uniuersa caro te aspiciat reuertentem, &c.

Hæc

Hæc ueterum dicta recitaueram, ut ostenderem, ne patres quidem, cum loquuntur de maiestate humanitatis Christi, negare, quin Christus impleat omnia & sit uerbis. Quid autem Cingliani? Fascinati sunt suo somnio de cælo Empyreo, in quo Christus nunc sedeat, nunc stet, nunc ambulet, & de cõditione corporis, quod non possit esse uerum corpus nisi loco circumscribatur. Primum igitur omnium sicut trahunt & torquent perspicua uerba Cœnæ: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, confictis glossis ad sua somnia, ita et Patrum aperta dicta inflectere quoquo modo possunt, ad suum institutum student. Deinde exclamant: nec sacram scripturam nec ueteres Scriptores à parte nostra stare. Quid ergo facias cum eiusmodi hominibus? Si recitaueris testimonium Scripturæ, deprauant. Si adduxeris testimonium Ecclesiasticorum scriptorum, aut negant eorum autoritatem, aut peruertunt eorum sententiam. Sed de Ecclesiasticis scriptoribus fortassis aliàs, loco oportuni. Nunc in instituto pergemus. Tractamus enim de œconomia Christi post resurrectionem eius à mortuis. Apparuit enim in Galilæa plusquam quingentis fratribus, & postea collocutus in Iudæa cum discipulis, sublatus est in altum, & subductus per nubem ab oculis eorum. Hæc est œconomia. Non enim sentiendum est, quod Christus ea forma, qua uisibiliter ascendit usque ad nubes, uerfetur in cælo empyreo, in quo stet, sedeat, aut ambulet, idque physico modo. Sed est in cœlesti regno ea maiestate, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec cor hominis cogitat. Post missum Apostolis Spiritum sanctum apparuit Stephano stans à dextris Dei. Nunquid ea erat forma, qua tunc semper in regno cœlesti uersabatur? Nihil certè minus. Sed erat œconomia, qua Chris-

stus sese captui Stephani eatenus accommodabat, quate-
 nus ad consolationem in extremis periculis sufficiebat.
 Si autem de maiestate eius sermo fuerit, non sic in uno
 loco stabat, sed implebat cœlum & terram, & omnia
 quæ in eis sunt. Apparuit Paulo in uia, cum iret ad Da-
 mascum. Nec apparuit tantum, uerumetiam collocu-
 tus est cum ipso. Ego (inquiens) sum Iesus, quem tu per-
 sequeris. Nec hac tantum uice apparuit ei, uerumetiam
 alias sæpenumero. Additur enim: Ad hoc apparui tibi,
 ut constituam te ministrum, ac testem, & eorum quæ
 uidisti, & eorum, in quibus APPAREBO TIBI, &c.
 Nunquid ergo hac forma, qua apparuit Paulo, uersatur
 phylico modo in regno suo cœlesti? Hæc certè forma
 nō erat plena eius maiestas, sed erat œconomia, qua pa-
 tefaciebat se Paulo, quātum præsens negociū exigebat.
 Nec somniamandum est, quòd Christus deambulauerit in
 cœlo Empyreo, & interea miserit suo nomine Angelū,
 qui cum Paulo colloqueretur. Paulus enim probat hoc
 argumēto, ueritatem resurrectionis Christi. Postremo,
 inquiēs, uisus est & mihi. Quòd si angelus nō Christus
 ipse coram præsens uisus & collocutus fuisset Paulo, nō
 constaret argumentum. In extremo die iterum appare-
 bit in nube, quemadmodum discipuli uiderunt eum
 abeuntem, iudicaturus uiuos & mortuos. Hæc est œco-
 nomia. Et si enim apparebit tunc, tam pijs, quàm impijs
 in aliqua maiestate, ea tamen non erit illa, qua perpe-
 tuò in cœlesti regno dominabitur, & qua erit omnia in
 omnibus. Huc nunc Patrum dicta conferantur. Sufficit
 autem in præsentia unius Augustinus pro omnibus.
 Quanta enim molis esset in singula eorum, quos Ciri-
 gliani recitant, dicta, singulos scribere commentari-
 os? Augustinus igitur ait: Erat Christus secundum uisu-
 bilem

bilem carnem in terra, secundum inuisibilem maiestatem in cœlo & in terra. Accipio hoc & similia Patrum dicta, si secundum ea quæ supra perspicuis testimonijs sacræ Scripturæ, de humiliatione, exaltatione, & œconomia Christi explicuimus, intelligantur. Christus erat (inquit Augustinus) in terra iuxta uisibilem carnem. Rectissime. Etsi enim Christus ea erat forma, ea maiestate, iam inde ab initio incarnationis, ut potuisset nec humanis oculis uideri, nec humanis manibus palpari, quippe, qui à filio Dei in unitatem personæ assumptus, implebat cœlum & terram, tamen inaniuit, humiliavit & demisit sese, ut & uideretur & palparetur, adeoque loco circumscriberetur. Erat igitur in terra secundum uisibilem carnem, secundum maiestatem aut inuisibilem erat in cœlo & in terra. Et quæ fuit illa inuisibilis maiestas? Num ea, quam habuit Filius Dei ab æterno, etiam priusquam filium hominis in unitatem personæ suæ assumpsisset, & extulisset? Rectè. Sed num ea maiestas, non fuit, in incarnatione, filio hominis assumpto, cõmunicata, & participata? Certè, nisi negaueris filium Dei & filium hominis unam esse personam, unum filium Dei, unum filium hominis, unum Christum, unum hominem, unum Deũ, adeoque uerum Deum, necesse habes affirmare, eam filij Dei formam, eam maiestatem, filio hominis communicatam esse. Paulò antè enim clarè ostendimus, eum quamuis sua substantia finitum, fuisse infinitæ huius maiestatis, uoluntate Dei, capacem factum. Quare, cum dicitur uel ab Augustino, uel ab alijs Patribus, Christum esse tam in cœlo, quam in terra, secundum inuisibilem maiestatem, non est intelligendum de diuisione, sed de toto Christo, non de ea tantum maiestate, quam

quam habet deitas ab æterno, sed de ea quoq; quam accepit humanitas, in incarnatione, ut quod deitas habuit ab æterno beneficio suæ naturæ aut essentiæ, hoc accepit humanitas beneficio gratiæ, quam uocat unionē seu assumptionem. Ad eundem modum, cum post ascēsum Christi in cœlum, dicitur corpus Christi esse, in uno tantum loco cœli, maiestatem autem eius diffusam esse in cœlo & in terra, Siquidem intelligitur corpus Christi secundum œconomiam, quoties apparet, apparere tantum in uno cœli loco, cum tamen interim, maiestatem suam, in qua à filio Dei assumptum est, impleat uniuersum orbem, rectè & piè dicitur. Quòd si autem Patres ipsi, uel ueteres, uel recentiores, aut aliter sensisse uidentur, aut à Cinglianis aliter sensisse coguntur, & torquentur, ipsorum non Ecclesiæ periculo fiat. Nos quidē Patrum dicta reuerenter excipimus, & ea magna animi promptitudinē iuxta analogiam fidei explicamus. Sed si Cingliani pertrahunt eos uel inuitos, uel etiā uolentes in impia sua castra, dolemus quidem ex animo, non tamen uisum est nobis, propter obscure aut inconsideratè dicta Patrum, odiosum certamen in Ecclesia ciere, & ueritatem oraculis Spiritus sancti in scriptis Prophetis & Apostolicis traditā, deserere. Et alia est patrum, alia Cinglianorum ratio. Iudicamus Patres, ea fuisse & pietate & modestia, ut si quid carnali imaginatione preoccupiedi, senserunt aut scripserunt, quod cum analogia fidei non omnino conueniat, admoniti libenter mutassent. Cingliani autem quamuis saepe multis scriptis admoniti, tamen usq; adeo non respiscunt, ut multo peruiuationes aduersus doctrinam uerè piā fiant. Quare quod in Patribus ueniam meretur, id in Cinglianis excusari non poterit. Sed hætenus de capacitate finitę substantiæ

stantiæ in Christo, & de humiliatiōe ac exaltatiōe & maiestate eius satis dictum uideretur. Nunc ad alia quoq̄, quæ Cingliani nobis obtrudunt, explicanda trāseamus. Dicunt, nulla uī, nec humana, nec diuina fieri posse, ut corpus manens uerum corpus, uel non sit in loco circūscriptum, uel fiat spiritus, uel extendatur localiter in plura, aut omnia loca. Antequam autem dicamus de ratione omnipotentis Dei, refutanda est insignis iniuria Cinglianorum, qua nos publicè traducunt, perinde ac si in hypostatica filij Dei & filij hominis unione mutaremus carnem in spiritum, & coextenderemus eam localiter, unā cum spiritu in omnia loca. Sexcēties repetunt & inculcāt in suis scriptis, carnē non esse coextendendā cum diuinitate. Quo innuūt, nos hanc absurditatem docere, quod cum dicimus humanitatē Christi, maiestate sua, in quam à filio Dei euecta est, omnia implere, sentiamus eam corporali & crasso modo in omnia loca extendi, aut cum diuinitate coextendi. Hoc figmento sperant suos, qui nostra aut non legunt, aut si legunt, non expendant, & abominantur tantam absurditatem, in errore teneri posse. Sed Deo ultori uindictam cōmittamus. Nobis enim ne per somnium unquam in mentem uenit, quod in incarnatione Christi, caro uel mutetur in spiritum, uel coextendatur corporali, & ut ita dicam, quantitatiuo modo, cum diuinitate. Neque enim diuinitatem ipsam, quæ est res simplicissima, & ubicunq̄ est, ibi tota est, extendimus iuxta carnalem humanæ rationis imaginationem, in plura aut omnia loca, sicut alicubi supra meminimus. Quomodo igitur, sicut & supra dictū est, coextenderemus cū ea carnem Christi? Sed dicimus, quod in incarnatione filius Dei extulerit carnē, seu hominem assumptum in omnē sublimitatem, ut quemadmodū

N ipse

ipse antea impleuerit omnia coelesti, & nobis incomprehensibili modo, ita nunc homo ab ipso in unitatem personæ assumptus, & in coelesti maiestate collocatus, omnia impleat, non crasso, mundano, & physico, sed eo modo, quem oculus non uidit, auris non audiuit, nec in cor hominis ascendit. Si Cingliani hunc modum non intelligunt, mirum non est. Mirum esset si intelligerent. Proponitur enim nobis, non carnali ratione intelligendus, sed spiritali fide credendus. Et quia fides est ex auditu, auditus autem per uerbum Dei, recitauimus supra copiose, è scriptis Prophetiis & Apostolicis, uerbum Dei, quo Spiritus sanctus docet, Christo homini omnia esse subiecta, omnem ei potestatem in caelo & terra traditam, exaltatum eum esse supra omnem principatum, supra omnem locum, supra omnes coelos, adeoque supra omne nomen, siue in hoc siue in futuro seculo, ut omnia impleret. Si ergo Cingliani non possunt alium impletiois modum, præter crassum, corporalem, & localem comprehendere, qui nos sumus, qui tenetibus eorum tam crassas depellere possemus? Et hinc iterum uide mihi modestiam Martyris. Statui docendi gratia, triplicem ubiuitatē, Localem, Repletiuam, & Personalem. Ibi uerecundus scilicet uir, et si habet, quod mecum exposulare, quia inducam uoces peregrinas, à sacris literis alienas, & à Patribus non usurpatas, tamen quia dico me docendi gratia sic loqui, nult mihi parere, & id non exagitare. Sed quas, quæso, induco ego uoces à sacris literis alienas & à Patribus non usurpatas? Vox ubiuitatis, uestrum est figmentum, & è uestra Schola profectum, quod cum ego tanquam portentosum abominarer, tu belle admodum excusas, portentoso, inquit, dogmati, portentosum uocabulum

lum imponendum fuisse. Sic isti hominum agmini portentosum dogma est, Christum elatum esse in summam sublimitatem, & super omne nomen, ut omnia impleret. Deinde quid nomine loci, à quo deducitur uocabulum (localis) frequentius est tam in Sacris literis, quàm in Patrum scriptis? Adhæc, cum nonnulli dixerunt, Deum esse ubique repletivè, manifestè sumptum est ex illo Hieremiæ loco, cœlum & terram ego repleo. Sic enim aliquot exemplaria legunt. Postremo, ex quibus scripturæ locis nomen personæ sumptum uideatur, & tribus proprietatibus per se in una deitate subsistentibus, ac etiam Christo Deo & homini attributum sit, supra ostendimus. Quæ est ergo illa Martyris ignorantia, quòd uociferetur, me induxisse uoces à sacris literis alienas, & à Patribus minimè usurpata? Hinc uides, optime Lector, quæ sit fides Martyri etiam in similibus habenda. Deinde admiratur, quòd duo genera ubiuitatis posuerim, personaliter, & repletivè, cum alterum ab altero nil distare uideatur. Nonne satis, inquit, fuisset dicere, ubiuitas repletiva est, quæ homini Christo propter unitatem cum diuina persona tribuitur? Vides insignem reprehendendi libidinem in Martyre. Non est obscurum, quòd uaria sint genera diuisionum, inter quæ, si ullum habuisset candorem, hanc speciem inuenisset. Deinde obseruauit ipse, me hanc diuisionem docendi gratia statuisse. Potuissem enim, ut rectè monet; & uel tandem aliquid sani dicit, duas has species, Repletiuam & Personalem, sub una Repletiva comprehendere, Sed quia est tamen aliquod inter eas discrimen, & aliam quoque habui causam, non omnino contemnendam, malui duas species, quam

quàm unam constituere. Non enim ignotum est mihi, quanto calūniandi studio teneantur Cingliani, & quàm facilè bene dicta in peruersum sensum torqueant. Metu igitur calumniæ (ut ingenuè dicam, quod res est) posui duas species: alteram, qua sola diuinitas qualis fuit ante incarnationem Christi, alterā, qua humanitas unā cum diuinitate, qualis est post incarnationem, comprehenderetur, ne si unam tantum Repletiuam speciem posuisssem, exclamarent, me ex diuinitate & humanitate, unam facere naturam seu essentiam. Sed accidit mihi, iuxta prouerbium, ut qui uolui uitare Charybdim, incidere in Scyllam. Quid ergo tutum esse potest à moribus scophantarum? Et ne non ubiuis ostendet Martyr insignem suam scilicet eruditionem & industriam, reuocat nos etiam ad Donatum, & docet, ubiq; esse aduerbium loci. Hinc reprehendit nos, quòd ab hoc aduerbio loci abiungamus localitatem, præsertim cùm de corpore fuerit sermo. Vides igitur hūc crassum Theologum, non posse, ne diuina quidem omnipotentia in corpore aliam, nisi localē, iuxta Aristotelis dogmata, existētiam inuenire & intueri. Sed uideamus quid illud sit, quod dicunt, nulla potentia fieri posse, ut corpus salua substantia eius, nō sit in loco. Constituamus igitur initiò ueram rationem eius loci, de quo in corporū mentione, sermo est. Nō. n. loquimur nūc de loco *υποστασιως*, cū transferatur ad res spirituales. Dubium, n. nō est, quin Deus, qui est spiritus, fuerit ante conditū mūdum, ab æterno. Vbi ergo fuit? Nondum erat locus creatus. Non igitur erat Deus in loco. Non est corpus, Non igitur erat in loco localiter aut corporaliter. Et tamē quia non erat nihil, alicubi fuerit, necesse est, Sunt & angeli spiritus, sed creati, & ut multi pij sentiūt, creati sunt ante mūdū conditū. Cū igitur

igitur post creationē non fuerint nihil, & nondū erat locus, ubi ipsi tum erāt. Responderi potest, apud Deū. Rectē. Sed ubi tū erat Deus? Apud semetipsum. Et hoc rectē. Hinc ergo sequit̄, quōd soleamus dicere, Deū tum si bi ipsi fuisse locum. Quis aut̄ tam stupidus esset, qui audito nomine loci, in hac de Deo locutione, intelligeret extensam quandam corporis cōtinentis superficiē, & non potius uideret hoc nomen ē sua propria significatione alio translātū. Diuina. n. illa, proprijs & appositis uerbis, exprimi à nobis nō possunt. Translatitijs utendum est. Neq; n. uel Deo uel angelis, talis locus, qualis corporibus, suis in hoc mūdo terminis circūscriptus, competit. Quare cū in præsentiā loquimur de corporibus, non est nobis sermo de loco metaphoricē sumpto, sed de loco propriē dicto, qui sit corporis cōtinentis superficies. Cū igitur Martyr, & qui eum præcedūt Cingliani, & qui sequunt̄, docere conantur, corpus humanum non posse non esse in loco, & nisi fuerit in loco, nō esse amplius uerum corpus, nomē loci intelligendū est de loco propriē dicto, quemadmodum Martyr ipse disertis uerbis affirmat, Humanū (inquiēs) corpus quale quale fuerit, & cui cūq; uolueritis naturæ unitum, idq; unitate qua libuerit, non potest uerē implere locum nisi localiter. Et aliās: Cū de loco, (inquit) agimus, & illum humanę Christi naturæ cōparamus, Nō possumus, nec debemus à geometrico spacio, cogitationes reuocare. Ac eò temeritatis & impietatis progrediē, ut sentiat ne diuina quidē potētia fieri posse, ut corpus humanum, manente incolumi substantia eius, sit absq; loco localiter, aut sit in pluribus aut omnibus locis. Vnde, queso te, Cingliani tam eximiam sapientiam hauserūt. Quid uerò tu sollicitē inquiris? An non Martyr palām testatur, se non posse cogitationes,

Fol. 3.

Fol. 22.

Bullingerus fol. 15.

Fol. 56.

Fol. 59.

Fol. 4. 5. & 6

cum locus comparatur humanæ naturæ, à geometrico spacio auertere? Et his adscribit se etiam philosophus philosophorum Aristoteles, cuius irrefragabile dogma est, Omne corpus est in loco. Non enim existimes Aristotelem hoc scripsisse è somnio sui capitis, sed è Spiritu sancto. Verum enim, (inquit Martyr, de hoc Aristotelis axioma loquens) à quocumq; dictum fuerit, ut à Spiritu sancto prolatum amplectimur. Et nisi mox releget Aristotelem ad spiritum prophanum: Vbi idem (inquiens) philosophus deceptus est, & pugnantia cum pietate docuit, illi minime omnium suffragamur, &c. Et iterum: Extra coelum (inquit) nullum esse corpus (id quod Aristoteles docuit) in uniuersum non assentimur &c. profecto teneri non potuissim, quin crederem eum collocasse Aristotelem inter diuos in coelo Bullingeri, inter quos Patriarcha ipsorum collocauit Herculem. Numam Pompilium, & alios quosdam sanctos scilicet heroas Ethnicorum. Habemus igitur huius sapientia, de corporibus necessario in loco existentibus, autorem non eum Spiritum sanctum, qui datus fuit Prophetis & Apostolis, sed illum qui datus est humanis cogitationibus Martyris, & ante eum summo ingenio Aristotelis. Sed quis ex ueteribus Patribus (quod Martyr admodum insolenter exposcit) secus aut dixerit aut scripserit, supra non nihil non solum ex Hieronymo & Augustino, uerum etiam ex Prophetis & Apostolis, qui sunt Patres Ecclesiae, illis longe uetustiores, & autoritate longe excellentiores, demonstratum est, & suo loco iterum, uolente Deo, demonstrabitur. Nunc prosequamur institutum. Adimunt omnipotentiae Dei, quod non possit conseruare corpus humanum, salua substantia eius, absque loco. Ingrediamur ergo prius cum hoc dogmate

gmate in scholam Dialecticorum, postea in scholam Spiritus sancti. In illa enim docentur etiam pueri, aliud esse substantiam seu corpus, aliud inhaerens, seu accidens corpori. Et quæ sunt inhaerentia, posse citra subiecti corruptionem (ut ipsi loquuntur) adesse & abesse. In ea autem Schola extra controuersiam est, quòd, Esse in loco, non sit de ratione corporis. Locus enim (inquiunt) non ingreditur in corporis definitionem. Cùm igitur publico huius Scholæ consensu, Esse in loco, possit corpori adesse & abesse, citra eius corruptionem, quæ est illa Martyris & suorum sectariorum temeritas, quòd audeant, ne omnipotentia quidem Dei concedere, quod Dialecticorum schola ultrò concedit. Et ut uideas hos homines seipso temeritate uincere, affirmant alicubi se de præsentia corporis Christi in Cœna, à nostra sententia ita abhorre, ut si alterutrum esset eligendum, malle se Papistarum, quàm nostram sententiam sequi. Quid obsecro, à sobrijs hominibus magis alienum? Papistæ sentiunt in Eucharistia accidentia subsistere sine subiecto. Nos sentimus, quòd subiectum seu corpus possit subsistere, etiam si non sit in loco, propterea quòd Esse in loco, non sit in ratione corporis, sed accidens eius. Vtrum igitur tolerabilius est, & rationi magis consentaneum? An non, corporis esse, ut illi loquuntur, est per se subsistere, Accidentis autem esse, est inesse? Tu uerò mauis credere, Albedinem & magnitudinem posse esse absque corpore, quàm corpus posse esse absque loco. An non hoc est manifestum emotæ mentis argumētum? His igitur hominibus opus esset Elleboro, si qua ratione fieri posset, ut ad sanitatem mentis redirent. Sed quia sumunt sibi pro sua autoritate, ex Aristotelica schola ius probandi

&

& damnādi quę libet: & fortassis illud quoq; quod de inherēntium natura exposuimus, abijciēt, agedum, ingrediamur in scholam Spiritus sancti, ut in ea ueritatem huius rei cognoscamus. Et si enim Cinglianis, hac in re, parum aut nihil est negocij in hac schola, quippe quibus id studij est, ut in itio suam de rebus spiritualibus sententiā ex Aristotelis axiomatis petant, deinde ad eam dicta sacre scripturę torqueant, tamen Ecclesię filij Dei gratificandum est, ut cum usq; ad riuum ferē uociferentur, nos de corpore Christi sequi nouū, absurdū, peregrinum, & falsum dogma, quod pugnet tam cum sacris literis, q̄ cum docta uetustate, iniuria eorum manifestē cognoscatur. Reuocemus igitur in memoriā, quę suprà ex Paulo de maiestate Christi recitauimus. Vocent sanē homines illi, insigni scilicet, sermonis lepore, uenustate & eloquentia ornati, coccysum, si quando, quę ad rei explanationem necessaria uisa sunt, suo loco repetuntur. Nos autē non pudebit cœlestem uocem, quam scimus Satane esse odiosissimā, in ore semper circūferre. Paulus igitur, ille nimirum, qui raptus est non in cœlum Cinglianorum, in quo Christus nunc stet, nūc sedeat, nunc autē ad fallendum temporis tedium, aut ad captandā in tanta cœlestis regni gubernādi mole, recreationem, aut ad inspiciendas cœlitum mansiones (quę enim alię essent in cœlo physicę motionis, quam fingunt, causę) in arprico campo deambulet; Sed raptus est, in Paradisum, inque illud cœlum, in quo Christus in Maiestate sua sedet ad dexteram Dei Patris sui omnipotentis. Ille, inquam, Paulus, cū de Maiestate Christi, Totius, inquam, Christi, non diuinitatis tantum, sed & humanitatis eius, Ecclesiam erudiret, Deus (inquit) ex tulit illum, in summam sublimitatem, ac donauit illi

illí nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine Iesu, omne genu se flectat, cœlestium ac terrestrium & inferorum. Et iterum: Deus sedere fecit eum ad dextram suam in cœlestibus, supra omnem principatum ac potestatem, & uirtutem & dominium, & OMNE NOMEN, quod nominatur, non solū IN SECVLO HOC, uerumetiam in FVTVRO. Et omnia subiecit sub pedes eius, &c. Hic nunc uideamus, ubi sit Christus cum suo corpore, illo, inquam, corpore, quo expiauit pro nobis in ligno peccata nostra. Ecce igitur tibi, inuenimus illum elatum, non tantum super omnem terram, uerumetiam super omnes cœlos. Et necdum satis. Elatus enim est super OMNE NOMEN, super omnia que cunq̄ nominari possunt, siue in hoc siue in futuro seculo, & inter creaturas tam terrestres, quàm cœlestes. Inter nomina autem continetur & locus, quemadmodum supra indicauimus: continetur etiam (quamuis uano nomine) cœlum Empyreum. Quare nihil aliud reliquū est, quàm quod Christus cum corpore suo non solum non concludatur, uel ullo alio loco, uel locali illo, quod Cingliani fingunt, empyreo cœlo, uerumetiam penetraverit, & euaserit omnia loca, siue supera, siue infera, siue terrena, siue cœlestia. Quò ergo peruenit? Quò? Nisi ad Deum patrem suum, illum uidelicet beatum, & solum principem, regem regnantium, & Dominum dominantium, qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam. Quem nemo hominum uidit, neq̄ uidere potest. Vbi ergo ille pater est, & ubi habitat? Lucem (inquit) habitans inaccessam. Cui autem est inaccessa? Num Christo? Absit. Filius Dei, qui est in sinu patris, & assumpsit filium hominis in eandem personam inseparabiliter, cui etiam donauit Deus pater nomen super omne nomen, toties testatus est, se ex hoc mundo

irē ad Deū suū & Patrē suū. Et aliās dicit: Omnia mihi tra-
 dita sunt à patre meo. Et nemo nouit filiū nisi Pater. Ne-
 que patrē quisq̄ nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius re-
 uelare. Manifestē igit̄ significat, se solū in hāc lucē omni-
 bus alijs (nisi q̄bus ipse patefacere uelit) inaccessā intrā-
 se. Quæ est ergo illa Cinglianorum temeritas, q̄ audeāt
 palā iactare, Christū in cœlo illo suo stare, sedere & de-
 ambulare, idēq̄ localiter? Equādo, obsecro, accesserūt
 lucē illā inaccessam, ut uiderent Christū localiter stantē,
 sedentem aut deambulantē? Aut quando hoc est ipsis à
 Christo patefactum? Respondēt: Christus similis nobis
 per omnia factus est. Et transfigurabit corpus nostrū hu-
 mile, ut cōforme reddat corpori suo glorioso. Cum igit̄
 nostra corpora nō sint, nisi in certo loco, fieri nō potest,
 quin & corpus Christi, q̄d & nostris corporib. simile est,
 & cui nostra corpora in resurrectione cōformia erunt,
 non sit nisi in certo loco, &c. Equidem agnosco uerba
 Apostolica, nō aut̄ agnosco sequelā eorū, quā nō ex A-
 postolicis, sed Aristotelicis scriptis sumpserūt. Christus
 enim assumpsit corpus, nostro per oīa, absq̄ peccato, si-
 mile, humiliatione, quēadmodū suprā ex Apostolo, nō
 ex Aristotele, demonstrauimus. Deinde aliud est, corpo-
 ra esse in hoc mūdo, in quo sunt animalia, aliud in regno
 cœlesti, in quo sunt spiritualia. Deniq̄ in glorificatione,
 nostra corpora erunt corpori Christi cōformia, sed ita,
 ut tamē ipse maneat caput & habeat nomē super omne
 nomen, nos autem membra, & quod membris compe-
 tit accepturi. Sed pergamus in instituto. Diximus Chri-
 stum cū corpore suo accessisse ad Deū patrē, qui lucem
 habitat inaccessam. Vbi est ergo Deus pater? Vbi est
 lux illa inaccessa? Hic iterum non est ingrediendum in
 scholam Aristotelis, in qua omne corpus est in loco,
 sed in scholam spiritus sancti, in qua Christus accessit
 ad

ad patrem suum. Pater autem ibi est, ubi se esse suis ipse
 uerbis testatur. Cœlum, inquit, mihi sedes est, & terra
 scabellum pedum meorum. Et cœlum & terram ego
 impleo. Reliquū igitur est, quod & Christus filius Dei
 unā cum corpore suo eō accessit, ut cœlū sit sedes eius,
 & terra scabellum pedū suorum, ac impleat sua maiesta
 te cœlum & terrā. Sed hoc, inquit, pugnat cum natura
 humani corporis. Quid hoc ad me? Pugnat, fateor, a-
 pud Aristotelē, Non autē pugnat apud Apostolos, non
 pugnat apud Deū patrem Domini nostri Iesu Christi,
 qui cum iusserit suū filium cum corpore suo sedere ad
 dextram suā, & habere nomen supra omne nomen, iam
 id eius est natura. Quod enim Deus iubet, id rei natura
 est. Manifestum igitur est, quod etsi corpus huma-
 num nō potest esse, uel sine loco, uel in omnibus locis si-
 mul, in schola philosophorum huius mūdi, tamen id in
 corpore Christi nō solū potest esse, sed etiā reuera est in
 schola spiritus sancti. Cæterū, cū dico corpus humanū
 posse, citra substantiæ corruptionem, sine loco esse, nō
 intelligo corpus nusquam, aut non amplius esse. Sed
 ita uerē esse, ut tamē non stet, nō sedeat, nō moueatur, aut
 ambulet localiter. Ostendi. n. supra, loci nomen posse
 esse translaticium, ut propriē quidē significet superficiem
 corporis cōtinentis, circūscribentē uidelicet corpus cō-
 tentū, certis ac finitis limitibus, trāsferrī autē queat ad re-
 ceptacula rerū spiritaliū, quę etsi nō sunt in loco, ppriē
 dicto: Non enim continent corporea quadā superficie,
 tamen quia cū loquimur de rebus spiritalibus & cœle-
 stibus, desint nobis apta & congruentia uocabula, mu-
 tuāda sunt à rebus corporalibus, ideoq; cū dicimus illas
 esse in suo loco, non intelligimus eas esse in loco, locali
 modo, hoc est, nō cōtineri superficie corporis cōtinen-
 tis, sed uerē in rerū natura, suo autē & ipsi cōueniēti mo-
 do, quę nulla humana ratio cōprehendere pōt, existere.

Sic Angeli, sic Deus ipse, sunt in loco, & non sunt in loco. In loco uidelicet, quia non sunt nihil, sed uerè existunt in rerum natura. Et tamen non sunt in loco, quia non circumscribuntur ulla continentis corporis superficie. Hæc cum non obscure Bullingero in meo libello exposuissem, tamen immanè, quanta animi impotentia & aliàs, cum Patrum autoritatem asserit, & hoc etiã loco, in me feratur. Hic ego portenta & monstra uerborum necto. Hic Asystata scribo. Hic nulla gratia recto alicubi fabulam de ouibus & aluearibus. Et id genus alia, sed, ut à postremo incipiam, Si Bullingerus reprehendit meam dicendi phrasin, sciat, me quoq; elegantiora, & uenustiora, quàm ipsius sunt scripta, legisse, & agnosco ipse meam dicendi ariditatem: ac siquidem alter utro carendum est, malo destituí dictionis uenustate, quàm rerum ueritate. Si autem loquitur de ea gratia, quam apud Cinglianos his scriptis assequar, sciat, me quidem cupere, tantã apud ipsos gratiam inire, ut à me excitati errori ualedicerent. Si uerò nolint, potio rem mihi rationem ueritatis, quàm ullorum hominum esse habendam. Deinde, quod statum rerum apud Deum & in futura cœlesti uita dixerim, unum esse perpetuum locum, imò nullum locum, admiratur Bullingerus portenta, & monstra uerborum, & Asystata, ac postulat explicationem. Admonet autem me, ne talem asseram, qualis solet de corporali præsentia Christi in cœna à nostris recitari. Sed quia & Christus ipse hac loquendi forma usus est, Mea (inquiens) doctrina, non est mea, manifestum est, quòd quam portentosam dicendi phrasin mihi imputat, eam imputet etiam Christo. Et nisi esset affectu carnis suæ cecatus, potuisset ipse in meo scripto, adeoq; in eo ipso loco, explicationem non obscuram uidere, uidelicet, statum rerum apud deum, & in futura cœlesti

cœlesti uita, posse quidem dici καὶ ἄχρηστὸς locum, non autem esse locum spacij circumscriptum, qui contineat peculiare & circumscriptas mansiunculas, & habitacula, sed esse tale quid, quod nec humana ratione cogitari, nec humana lingua dici queat. Hic ergo habuisses, Bullingere, explicationem, si potuisses oculos aperire. Status enim rerum cœlestium dicitur unus perpetuus locus, quia res spirituales & cœlestes non sunt nihil, sed in rerum natura uerè existunt. Nullus autem dicitur earum locus uidelicet corporalis, quia tali loco nō circumscribuntur. Sic cum à nostris dicitur corpus Christi in cœna adesse & manducari corporaliter, & tamen non corporaliter, intelligitur alterum, de ueritate præsentie corporis, alterum de corporali sensu, ut sit sententia: Verum corpus Christi uerè præsens in cœna esse & manducari, non autem sensibiliter, aut exterioribus hominum sensibus perceptibiliter. Hæc si putas tu sese mutuo interimere, elleboro tibi opus erit. Sed hæc, nec est sola, nec prima calumnia, qua Cingliani nostram doctrinam de cœna Domini oppugnant. His enim artibus sicut maximè omnium ualent, ita suam fabulam peragere student. Postremò sæpe mihi tam à Martyre, quàm à Bullingero obtruditur, docta uetustas, & quidem aliquoties minaciter & atrociter: Mihi ne plus fidei adhibendum sit, quàm eruditæ uetustati? Obijcitur & auctoritas D. Philippi Melanthonis. Ac profectò amauit Philippum, dum adhuc in hoc seculo superstes esset, ex animo, & nunc, postquam in Christo filio Dei quiescit, memoria eius mihi admodum iucunda est, & ago Deo patri Domini nostri Iesu Christi gratias, quòd per eum multa & magna beneficia in ecclesiam contulerit. Nec ignoro (quantum quidem homo hominis mentem cognoscere potest) quid iam ab initio reuelati Euangelij, usq;

ad extremam penè atatem suam, de cœna DOMINI
 senserit & scripserit, quamq̃ uestrū Cinglianū dogma
 ita detestatus sit, ut scriberet se malle mori, q̃ hoc affir-
 mare, quod uos affirmatis, corpus Christi nō posse, nisi
 in uno loco esse. Quare, si priorē sententiā scripturæ cō-
 sentaneam mutauit, & alius factus est ad extremum, q̃d
 uos contenditis, doleo de amici casu, ut q̃ maximè, ex
 animo. Deinde scimus Dominū Philippum, ut reliquis
 uirtutibus, sic modestia excelluisse, & exēplo Augustini
 sapē contra aduersarios cōtendisse, nullius hominis au-
 toritatē certitudini scripturæ sacrae (quæ immota est ue-
 ritatis regula) præferendam. Itaq̃ quod in omnibus ille
 sequendū esse existimauit, id nos etiā, in hoc tam arduo
 negotio facientes, nullo modo, si adhuc uiueret, esset
 repræhensurus. Illud aut̃ uehementer miror, quòd tam
 odiosè, mihi eruditæ (sicut loq̃ solent) uetustatis auctori-
 tatē obtrudant, & cum in hoc cōmuni loco de patrū au-
 toritate uersant̃, non cogitent, quid à me cōtra possit di-
 ci. Equidem uetustatē, qua debeo reuerētia ueneror, &
 laboribus eius singulari animi gratitudine utor. Sed ni-
 hil dissimulo, si illi uetusti, quantumuis docti & eruditi
 Patres, adhuc in hoc seculo superstites essent, & mihi
 Apostolicis dictis sic munito, quemadmodū supra co-
 piose cōmemorauī, tanta insolentiā, quanta Martyr &
 Bullingerus, insultarent, nulla essem eis uerecundiā ob-
 strictus, etiam si responderem, quid ad me uestra petu-
 lantia? quid uestra procacitas? Nunquid in uestra uer-
 ba sum iuratus? Nū in uestro nomine sum baptizatus?
 An non audio spiritum sanctum in Paulo, Precio empti
 estis, nolite fieri serui hominum? Non ignoro, diuino
 beneficio, quatenus ualeant ueterum scripta. Sed aucto-
 ritate eorū nobis, præsertim tanta Apostolicorum teste-
 moniorum copia munitis, sic insultare, hoc demum nul-
 lus

lus uerè pius probare nec potest, nec debet. Sequantur
 igitur Matyr & Bullingerus eruditam uetustatem, nos
 sequemur rudem uetustatē, illa longè antiquiorem. Se-
 quantur doctos Philosophos, nos sequemur indoctos
 Apostolos. Sequantur eloquentes oratores, nos seque-
 mur balbutiētes piscatores & aulgorū textores. Et si em̄
 ueteres scriptores, nec omnes sentiunt, quod præclari
 illi doctores, eos sentire iactant, nec reliqui ita sentiunt,
 sicut illi dicta eorum torquent, age tamen, fingamus ue-
 rum esse, quod illi plenè ubiq; buccis, de sententiā uete-
 rum uociferant, quid faciamus? imò nullus nobis dubi-
 tādī locus relinquit, qd sit faciendū. Erudita uetustas di-
 cit, ut illi iactant, corpus humanū nō posse ueritatē cor-
 poris seruare, nisi sit in loco localiter. Rudis uetustas, il-
 la antiquior, dicit corpus humanū Christi euectū esse su-
 per omne nomen, qd uel in hoc, uel in futuro seculo no-
 minat. Ex q̄ manifestū est, qd & super omnē locū sit eue-
 ctū. Cui igitur accedemus? Erudita uetustas collocat car-
 nem Christi, in certo & circūscripto loco cœli illius, qd
 postea uocatū est Empyreū, & quod habet, ut Cingliani
 interpretant, certas mansiones, & certa spacia, in qbus
 Christus & sancti eius corporali modo eant, redeāt, se-
 deant, & deambulēt. Rudis autē uetustas, q̄s Christus ip-
 se uocat, paruulos, dat Christo omnē potestatē in cœlo
 & in terra, & effert carnē eius in summā sublimitatē, ac
 collocat eam non solum super omnes cœlos, uerum eti-
 am super omne nomen, quod uel in hoc, uel in futuro
 seculo, nominari potest, hoc est, super omnes cœlos nō
 solum uisibiles, uerum etiā inuisibiles, si modo creature
 nomē habuerint. Cui igitur uetustati, eruditæ ne an ru-
 di assentiamur? Sed qd plurib. opus? Bullingerus ipse
 me, si alicubi autoritate manifesti uerbi Dei, à sententiā
 ueterum discessero, à temeritate liberat, Vt ultro dem
 (inquiens)

Fol. 11.

(inquirens) uera esse simpliciter, quæ proponit Bren-
 tius, neminem ueterum hæc de loco interpretari, an
 deo nobis erit discedendum ab aperta Christi doctri-
 na, de sedibus beatis ita perspicue tradita, ut non possit
 dici uel fingi dilucidius? Et mox: Quis prohibebit, quo-
 minus inhæream et ego mordicus interpretationi non
 à me confictæ, sed ipsismet Domini uerbis clarissimis,
 utcunque citra controuersiam constet neminem uete-
 rum, uerba DOMINI sic fuisse interpretatum? Si hæc
 Bullingerus serio sentit, quid est quod & ipse, & Mar-
 tyr collega eius, testimonia uetustatis mihi tam insolent-
 lenter obtudunt? Sed quæso te, optime lector, consi-
 dera hîc mihi, quam apte, quam appositè Bullingerus
 testimonijs ueterum, ad stabilienda sua somnia uratur.
 Recipit enim se testimonio duorum ueterum, eorumque
 non uulgarium, sed ex præcipuis singularium, & alteri-
 us quidem è scriptoribus Græcis, alterius è Latinis pro-
 baturum, quòd in hoc dicto Christi, In domo Patris
 mei multæ sunt mansiones, nomine mansionum signifi-
 cetur certus locus in cœlo. Cyrillus in Ioannem, Aper-
 tè modò consolatur (inquit) discipulos Dominus, in
 mansionibus patris, in primogenitorum Ecclesia, cum
 eo aternaliter uicturos affirmans. Multas enim mansi-
 ones ait in domo patris esse, capacitatè cœli ostendens,
 quæ tanta est, ut nulla egeat ad suscipiendos electos præ-
 paratione. Hactenus Cyrillus. Subiungit autem Bullin-
 gerus. Qui (inquirens) capacitatem cœli dicit, an non
 is locum manifestè intelligit? Quid? Hoc cœne est testi-
 monio uetustatis probare, nomine mansionum intelli-
 gendum esse, quòd in cœlo sint certa loca & habitacula,
 in quibus Christus & electi eius physica motione eo-
 rant, redeant, sedeant, & deambulent? Hoc enim pro-
 bandum in præsentia exigebatur, Cyrillus dicit, tantâ
 esse

Fol. 11.

esse capacitatem cœli, ut nulla egeat ad suscipiēdos electos præparatione. An ergo is, qui dicit capacitatem cœli, locum manifestè intelligit? Loquimur aut̄ de loco physico, in quo itiones & rediciones fiant locali & corporali modo. Quòd si dixerò, mentem hominis, etiam post hanc uitam, esse capacem diuinarum reuelationū, aut Angelos esse capaces diuine illustrationis, aut Deū ipsum esse omnis sapientiæ & potentiæ capacem, num propterea necessariò sequit̄, intelligendum esse locum physicum, in quo fiant physica & locales deambulationes? En, sic probant Cingliani sua figmenta è docta ueritate. Nihilò aptius est, quod mox Bullingerus addit: Certè sub finem (inquiens) capitis apertum locum adducit (Cyrillus) ex Apostolo ad Thessalonicenses, perhibentem residuos in ultimo iudicio, unà cum excitatis ex mortuis, sursum in nubes rapiendos, in occursum Domini in aëra, &c. ceu digito ostendens ubinam sit cœlum de quo loquitur. Et iterum. Post illa Cyrilli uerba, conformes erimus gloriæ suæ, conregnabimusq̄ secum secundum scripturas, unaq̄ recumbemus cum eo in regno cœlorum, modo quem ipse scit: subiungit Bullingerus, Ille, inquiens, quamuis modum quo unà cum Christo recumbunt sancti in regno cœlorum curiosius aut scrutari, aut explicare non uult. Dicit enim, (modo, quem ipse scit) attamen locum nihilominus esse cœlū, in quo recubaturi sint cum Christo sancti, manifestissimè asserit. Audit enim Brentius repeti uerbum Apostoli, rapiemur in nubibus obuiam Domino, in aëra: Audit mansiones ostendi superiores, superiores, in quā, non inferiores, & locum, en locum, eundem cum Christo, audit operosiore nihil opus esse comprobatione, eum hæc perspicua, nimirum ab omnibus bene intellecta & confessa sit. Vbi ergo nunc est Brentij epiniciū?

&c. Amabo te, uidiſti ne unquam homines Cinglianis magis temerarios? Primum, ſi Cyrillus non uult curioſius ſcrutari aut explicare modum, quo ſancti cum Chriſto in regno cœlorum recumbunt, quæ eſt ergo ueſtra illa audacia, quòd nobis modum deſcribatis, uidelicet, corpus Chriſti eſſe in cœlo, non illo firmamento, in quo ſunt ſtellæ, ſed in eo cœlo, quod uocant Empyreum. Et in eo cœlo ſic eſſe, ut non poſſit ſua ſubſtantia eſſe in cœna. Similiter eſſe in eo cœlo, phyſica locatione, (an non eſt hoc modum deſcribere?) in quo localiter eat, re deat, ſtet, ſedeat, & deambulet? Deinde an non hic eſt magnus ſtupor, quòd ubicunque uel ſacra ſcriptura, uel ueteres ſcriptores utuntur uocabulo loci & manſionum, in rebus cœleſtibus, ibi ſtatim exultes, & triumphum agas, atque definias, eſſe in regno cœleſti phyſica loca, phyſicas locationes, phyſicas ſeſſiones, phyſicas ſtationes, & phyſicas deambulationes? Hæc enim eſt ueſtra ſententia, hæc docetis, & obtruditis nobis in ueſtris dialogis, & alijs libellis. Nos uerò, ut ſupra dixi, agnoſcimus quidem uerba ſacrae ſcripturae, & teſtimonia, in ſuo quæque loco, uetulaſtis, non agnoſcimus autem ueſtras ſequelas, ac deprauationes. Num quia Chriſtus dicit, Vado ad parãdum uobis locum, Et in domo patris mei multæ ſunt manſiones, & Eccleſiaſtici repetunt hæc dicta, idcirco in cœleſti regno ſunt loca phyſica, & manſiones phyſicae, in quibus, & è quibus beati de loco phyſico, in locum phyſicum, ſucceſſione phyſica moueantur? Num quia Paulus dicit, Rapiemur in nubibus obuiam Domino in aëra, idcirco ſancti erunt phyſica locatione in cœlo Empyreo, in quo localiter ſtent, ſedeant, aut obambulent? certè, ſi urgeas τὸ ἕρτρου Pauli, ſicut urgetur nomen loci, & manſionum, ſancti non erunt in cœlo ueſtro Empyreo, ſed in nubibus, & in aëre.

Dicit

Dicit enim Paulus, Rapiemur obuiam Domino. in quē locum? Non ait, in cœlum Empyreum, sed in nubibus, in aëra. Et addit, Sic semper erimus cum Domino. Quomodo sic? In nubibus uidelicet, & in aere. An non hæc esset bella interpretatio, & iucundum phantasma? Nihilo sanius ex his Pauli uerbis argumentantur sanctos fore cum Christo in cœlo Empyreico, physica locatione, & locali cohabitatione ac deambulatione. Non dissimilia dici possunt de testimonio Augustini, qui cum & ipse recitet illud Christi, In domo patris mei mansiones multæ sunt. Et illud Psalmi, Beati qui habitant in domo tua, &c. Addit Bullingerus, Quid pro assertionem meam, & contra Brentij sententiam potuisset uel fingi appositum magis? Sic ergo refutatus est Brentius. Dicite io paxan, & io bis dicite paxan. Incidit in casses præda petita meos. Sed quis esset huius scripti modus, si omnes id genus ineptias, imò sacræ scripturæ, & ueterum scriptorum detorsiones persequi uellem? Reuertemur ergo eò, unde sumus digressi. Contendunt corpus humanum non posse, salua sua substantia, ne quidem diuina potentia, esse, nisi in loco localiter, ac nec in pluribus, nec in omnibus locis simul. Ac uideri uolunt omnia patrum ac scriptorum genera à parte sua stare. Sunt autem duo patrum genera, quod quidem ad præsens institutū sufficit. Alij enim sunt minorū, quos uocamus scholasticos; alij maiorū gentiū, quos uocare solemus Ecclesiasticos. Non est autem obscurū, quæ fuerit scholasticorū sententia de cœna Domini, & de cōditiōne corporis Christi in pane. Etsi. n. somniarunt, quòd in cœna fiat panis transsubstantiatio, tamen non fuerunt omnino sine ullo uel ingenio, uel studio. Certè in cognoscendis humanæ philosophiæ mysterijs, & in scrutanda rerum natura maiorem operam collocarunt,

quàm uel ipsis uel Ecclesiæ filij Dei, quam suis temporibus docuerunt utile ac salutare fuit, propterea quòd philosophiam cum Theologia perniciosè commiscuerint. Et tamen sunt suæ professionis artifices, ac diligenter expenderunt, ne quid affirmarent, quod contradictionem, ut ipsi loquuntur, implicaret. Manifestum igitur est, quòd senserint corpus Christi uerè & substantialiter præsens esse in cœna, idèq; non localiter. Senserint etiam unum & idem corpus Christi, cum cœna celebratur, esse eodem tempore in diuersis locis. Quanquam autem communiter docent corpus Christi non esse in diuersis locis localiter, tamen sunt alij, qui affirmant, quòd nec illud includat contradictionem, cum asseritur, idè corpus posse esse in diuersis locis localiter. Non est mirū (inquit Hugo) si mirabilis mirabilia operatur. Quomodo (inquies) corpus unum potest eodè tēpore in diuersis locis esse? Noli mirari. Qui locum fecit, & locum in corpore, & corpus in loco, & qui fecit, ut corpus unum in uno loco esset, fecit, sicut uoluit, & si uoluisset aliter facere, potuisset. Nam & quando uult, aliter facit. Et postea. Cogita facientem, & desinet esse mirabile, quicquid illud fuerit, & si forte esse mirabile non desierit, tamen incredibile non erit, si factor omnipotens cogitatur, &c. Hoc autem sumptum uidetur ex Augustino, cuius illud de miraculis dictū extat: Tota ratio facti, est potētia facientis. Et alius, Esse (inquit) in uno loco tantum per finitam potentiam cōuenit corpori eo ipso, quod limitatum est. Vnde sicut non potest non esse limitatum, ita nō potest simul esse in pluribus locis per uirtutem finitam. Sed ex hoc non sequitur, quin hoc possit fieri per potentiam infinitam: Ac iterum: Vnum totum, non potest simul esse in diuersis locis, per uirtutem uidelicet creatam, &c. Tu quidem Cingliane, fastidis

stidis horum auctoritatem, quam nec ego magni admo-
 dum facio. Sed cum de rerum natura, quid uiribus natu-
 ræ, quid omnipotentia Dei, absq; naturæ destructione
 fieri possit, quæritur, & illi uno ferè ore affirmant, cor-
 pus humanum non posse quidem in diuersis esse locis
 eodem tempore, potentia naturæ, posse autem esse, po-
 tentia Dei, cui, obsecro, æquum censes, ut fidem adhi-
 beamus? Num illis, in sua professione artificibus, & om-
 nipotentiæ Dei digna laude celebrantibus, an tibi
 heri nato, & temerè quod in buccam uenit uel affir-
 manti uel neganti, ac omnipotentiam Dei uellicanti?
 Dices autem: Et si scholastici docuerunt corpus Christi
 esse in pluribus locis eodem tempore, tamen non con-
 cedunt esse ubiq;. In scripto de personali unione duarū
 naturarum in Christo, ingenuè affirmavi, ne me quidem
 probare hanc locutionem. Humanitas Christi est ubiq;,
 si per uocabulum ubiq; intelligatur localis, crassa, mun-
 dana & Geometrica in omnia loca extensio. Si autem
 ubiq; dicitur de Deo, aut de filio Dei, qui filium homi-
 nis in eandem & inseparabilem personam assumpsit, ac
 significat cœlestem & humanæ rationi incomprehen-
 sibilem modum, quo Christus omnia implet, certè non
 desunt nobis testimonia scholasticorū, quorum etiam
 aliquot recitavi, quibus nunc & illud Bonauenturæ ad-
 do, qui ait: Quod obijcit per unionem homo est Deus,
 dicendum, quòd hoc intelligatur per communicatio-
 nem Idiomatum. Similiter &, Esse ubiq;, conuenit per
 communicationem Idiomatum. Sed quia Martyr scri-
 bit in horum dicta, pro suo more, commentarios, & co-
 natur eos, quoquo modo potest, etiam inuitos in sua ca-
 stra pertrahere, idcirco non libet nobis de ipsorum sen-
 tentia rixari. Sufficit nobis, quòd Apostolica dicta, quæ
 supra recitauimus à nostra parte tam perspicuè stent, ut

si angelus de cœlo aliud nobis obtruderet, pro anathemate habendū iudicāremus. In præsentia aut̄ illud manifestum est, quòd scholastici sentiant, corpus Christi esse eodē tēpore in plurib. locis, adeoq; omnib. ijs, in quib. cœna peragit̄, & tamē substantiā uerī corporis nō amitti. Hoc si obtinuerimus, ut planē cōstat, nō difficile erit, corpus Christi ad omnia loca, sed cœlesti modo, deferre. Non .n. obscurum est, q̄ in die Paschæ crebrior sit Dominicæ cœnæ usus, in toto orbe Christiano, & in singulis ecclesijs, iam inde à patribus, nō tantū minorum, uerum etiā maiorū gentiū. Et quia usus obtinuit, ut dies festus Paschæ à tēporibus Nicæni concilij sit in uniuersa Ecclesia uno eodemq; tēpore celebratus, facilē conici pōt, corpus Christi non in uno tantū & altero loco, non apud unū tantū & alterum hominē, sed in multis locorum, in quib. cœna peracta est, myriadibus, & apud multas hominū, qui cœnā sumpserunt, myriadas, uerē præstō adfuisse, & uescentibus dispensatū esse. Si aut̄ potuit, & adhuc potest, iuxta scholasticorū sententiam, in locis & hominib. innumeris esse, quæ ratio prohiberet, quo minus etiā in omnib. alijs locis uerē adesse, & tamē ueram suā substantiā retinere possēt. In cōpendio enim Theologico, in quo doctrina scholasticorū breuiter cōmemorat, recitat author rationem, (quod etiā in priori scripto indicauimus) cur corpus Christi sit in pluribus locis totū, sub diuersis, ut ipse loquit̄, hostijs. Hoc (inquit) est ppter unionem carnis ad uerbū. Rideant sanē hoc Cingliani, & fastidiāt. Nos uerò in præsentia nō hoc agimus, quāta sint autoritate scholastici scriptores in Ecclesia, & quo loco habenda sit doctrina eorū: sed illud agimus, quid de præsentia corporis Christi in cœna senserint, & quam sententię suæ rationem sint secuti. Dixerunt aut̄, Corpus Christi totū esse in plurib. locis,
sub

De personatione
duarum naturarum in
Christo.

sub diuersis hostijs, ppter unionē carnis ad uerbum. Et addunt, Vnde meritō habet (corpus Christi) amplius, quā alia creatura, quōd in locis plurib. simul & semel possit esse. Hinc ergo manifestum est, primū, quōd scholastici apertē pugnent cum Cinglianorum phantasmate, quo dicunt, ne Deum quidem ipsum posse efficere, ut corpus humanum, salua substantiā eius, sit eodem tempore in pluribus locis. Deinde, quōd et si scholastici affirmant corpus Christi non esse ubiq̃, tamen eam recitant causam, propter quam sit in pluribus locis: ut si expendas eam diligenter, necessariō sequatur, corpus Christi esse ubiq̃, non quidem, ut in omnibus locis, & panibus dispenletur, sed ut ubique uerē (cœlesti tamen modo) existat. Propter unionem, inquit, carnis ad uerbum. Cum igitur hæc unio sit inseparabilis, & ubiq̃ est uerbum, ibi etiam secum habeat assumptam carnem, (quia uerbum caro factū est) nullus sana mente præditus negare potest, quin caro Christi sit, (eo quidem modo cuius hæcenus sæpenumero facta est mentio) propter personalem unionem ubiq̃. Et possem quidem causam recensere, cur scholastici abhorruerint ab hoc sermone, Corpus Christi est ubiq̃, quē nec nos sic nudē, & sine ulla piā, iuxta sententiā huius Articuli, (Sedet ad dextram Dei patris omnipotētis,) interpretatione prolatum, approbamus: quid autem operæ præcium fuerit, cum sententiā ipsorum, eō tantum produxerimus, ut ostenderemus, quōd et si fuerint in Aristotelica schola diligenter uersati, tamē cū senserint corpus Christi esse in pluribus locis, nō ademerūt, nec corpori Christi uerā suā, in his locis, substantiā, nec Domino Deo nostro suā omnipotentiam, quod Cingliani, utrūq̃ necessariō fieri cēsant, si humanū corpus statuat eodē tēpore in plurib. esse locis. Sed cōsideremus etiā patres

patres maiorum gentium. Gloriantur enim Cingliani hos totos ab ipsorum partibus stare, & cum nos nostros, qui testimonia patrum de uera presentia corporis Christi in coena collegerunt, in medium producimus, producunt ipsi uicissim suos. Opus igitur est, ut in tota causa, ita & in hac parte eius, iudice. Ego quidem non dubito, quin uetus Ecclesia docuerit & crediderit ueram presentiam corporis & sanguinis Christi, in coena: non libet autem nunc, in hoc scripto certamen, quod a nostris recte esse explicatum iudico, de hac re cum Cinglianis suscipere. Illud tantum postulo, si patres senserunt, quod corpus Christi non sit tantum substantialiter in caelo, uerum etiam in coena, & in omnibus istis locis, in quibus coena peragitur, negari certe non potest, quin & senserint, ueram substantiam corporis manere inuiolatam, etiam si fuerit eodem tempore in multis locis, & omnipotentiam Dei non esse tam impotentem, quin possit sua uirtute efficere, ut humanum corpus, in multis simul locis existens, seruet suam substantiam incolumem. Satis igitur ad huius rei explicationem erit, si cognoscamus, quod patres maiorum gentium senserint (ut certe senserunt, quicquid Cingliani dicant) corpus & sanguinem Christi uere in coena adesse, & ad uescendum dispensari. At. n. non propterea (inquierent) euicisti, quod sentiant corpus Christi esse ubique: Recitauimus quidem aliquot Ambrosij, Hieronymi, & Augustini testimonia, quae Cingliani pro suo more peruertunt, & in interpretatione eorum, aperte faciunt ex Christo duas personas. Sed sit sane ita, quod patres non soleant hac locutione uti, ac alicubi non obscure eam abijcere uideantur, certissimum tamen est, quod cum agnoscunt hunc fidei nostrae articulum de Christo, (sedit ad dextram Dei patris omnipotentis) & intelligunt ueram eius sententiam, iuxta interpretationem Apostoli Pauli, quam supra copiose commemorauimus, manifestum sit, eos toties

toties affirmare, Christū, nō diuinitate tantū, uerū etiam humanitate sua omnia implere (eo uidelicet impletōis modo, qui maiestati eius cōpetit) quoties recitant hunc articulum de sessione Christi ad dextram Dei, & de potestate data Christo in cœlo & in terra, eumque exaltatum esse super omne nomen, quod nominatur non in hoc tantum seculo, sed etiam in futuro. Quare, etiam si uideantur in alijs quibusdam locis cum hac sententiā pugnare, & cogitationibus carnis, aut dogmati Aristotelis, de corporibus & locis, indulgere, nihil dissimulamus, malumus sequi, quod iuxta Apostolica scripta sentire debent, quā quod iuxta philosophica scripta sentiunt. Multa enim scribuntur à Patribus, sed credere omnia, uide ne non sit necesse. Et nos in eo loco uersamur, in quo maior ratio habenda est diuinæ ueritatis, quā humanæ autoritatis. Quòd si rerum æstimatio sumenda est ab annis, antiquiores Ecclesiæ Patres sunt Apostoli, & imprimis Paulus, & Augustinus & suarum gentium alijs. Sed accedamus uel tandem ad omnipotentiā Dei, quam Martyr dimetiendam scilicet suscepit. Recitat enim ex Theodoretō non esse enunciandum indefinitē, omnia Deo possibilìa. Est & aliās Theodoretus multus in ore Cinglianorum. Ac ego quidem nihil deteram de laude eius, quam uel Leo, uel alijs ei tribuunt. Et si quid uoce uel scriptis Ecclesiæ, suo tempore profuit, commendatione dignum iudico, sed non est ea autoritate, ut quæuis dicta eius agnoscamus pro oraculis Spiritus sancti. Omitto reliqua. An non hoc dictum: Non esse enunciandum indefinitē, Omnia Deo possibilìa, ex cidit ei non tantum incogitanter & temerē, uerum etiam periculose, adderem etiam impiē, nisi ipse libenter dicta maiorum commodē & clementer interpretarer.

Q Et

Et quia Martyri hoc Theodoretum dictum mirifice placet, idcirco haud iniuria particeps esse debet eius laudis, quam Theodoretus hoc suo dicto meretur. Quid enim uobis uultis? Dicitis, non esse indefinitè enunciandum, Omnia Deo possibilia. Peccauit ergo Archangelus, qui indefinitè & absolutè dixit: Non erit impossibile apud Deum omne Verbum. Peccauit & Christus ipse, qui apud Matthæum & Marcum indefinitè ait, Apud Deum omnia sunt possibilia. Quid? Ergo ne quia hoc absolutè enunciarunt, omnia quæ bona sunt, & quæ contraria simul dixerunt? Ecce igitur uobis Theodoretum, & Martyrem nouos dicendi Magistros, qui & Archangelum & Christum ipsum sub ferulam trahant ac rectè & piè loqui doceant. Dein de affirmat Martyr, quædam esse, quæ suo defectu seu uicio, nullo modo fieri possunt, incolumi & salua nihilominus diuina potestate. Et haud obscure significat se etiam illud (corpus humanum, non posse esse sine loco, nec in pluribus locis, nec in omnibus locis simul, salua substantia eius) inter ea numerare, quæ ne Deus quidem omnipotentia sua efficere queat, interim tamen lepidus homo uideri uult, se diuinæ potentia nihil adimere. Videamus ergo nonnulla eorum, quæ ne diuina quidem potentia possunt fieri, ut cognoscamus, num ad eum catalogum pertineat, quod de corporibus & locis dicitur. Quæ facta sunt (inquiunt) non possunt reddi infecta. Et Hieronymus: Audenter, inquit, loquar, cum omnia possit Deus, suscitare non potest uirginem post ruinã. Item Deus nõ potest mori. Nõ potest peccare. Itẽ, Fieri non potest, ut pater sit filius, ut increatum sit creatũ, ut infinitũ sit finitũ, ut triãgulus, sit quadrãgulus, ut ternarius sit quaternarius. Ac breuiter, Nullo modo, inquit,

inquit, fieri possunt, quæ rei naturæ ac definitioni repugnant. Hinc concludit, cum corpus, inquit, humanum oporteat ex natura & definitione sua finitum, circumscriptum, ac delineatum esse, fieri non potest, ut plura loca simul occupet, uel ut sit ubique. Hæc est ænea illa & chalybea Cinglianorum machina, qua prima quidem fronte, uera tantum præsentia corporis & sanguinis Christi in coena oppugnari uidetur, sed qua, si prescius intuearis, Christus filius Dei de Throno suæ maiestatis, quod in Cinglianis est, proturbatur. Negari quidem non potest, quin nonnulla sint, quæ fieri non queant. Neque enim Deus potest cogi, uim pati, mori, & interire. Hoc autem posse, non est potestatis, sed imbecillitatis. Si enim Deus hoc posset, non esset omnipotens, sed potius impotens. Neque Deus eodẽ temporis puncto uult aliquid & non uult, probat aliquid, & improbat. Hoc esset incõstantiæ, non potestatis, adeoque quicquid Deus non potest uelle, non potest etiam agere. Neque, n. potest seipsum occidere, propterea quod non possit quid accidere, ut id uelit. Sed illud in præsentia quæritur, Num quod de humano corpore dicitur, Non posse uel sine loco, uel eodem temporis puncto in diuersis locis aut ubique esse, ad hæc, quæ iam recensuimus, genera pertineat? Multa, n. sunt, quæ una quidẽ ratione fieri non possunt, quæ tamen alia ratione non solum possunt fieri, uerum etiam reipsa fiunt. Quæ facta sunt, infecta fieri nequeunt. Et tamen Magistratus inuenit rationem, qua contumelia illata fiat tanquam non illata, cum contumelia affectum suo restituit honori. Deus ipse inuenit rationem, qua peccatum factum, sit, tanquam non factum. Misit enim filium suum, qui peccatum ita expiauit, ut iam pro non facto reputetur. Peccati eorum (inquit) non memorabor amplius. Et quid? Num potest

aliquid uerè dici, coram Deo factum? Nihil minus. Apud Deum enim, ut nihil est futurum, ita nihil præteritum, sed omnia sunt ei præsentia. Quid igitur coram eo, de facto & infecto disputas? Hieronymus, Audenter, inquit, loquar, cum omnia possit Deus, suscitare non potest uirginem post ruïnã. Nunc autem non quæritur, quid Hieronymus audenter, sed quid ueraciter loquatur. Scribit enim et ipse aliàs, in Ecclesia quotidie fieri ex meretricibus uirgines, Nihil, non potest esse aliquid. A nihilo enim ad aliquid interminabile est seu spacium, seu interuallum. Et tamen Deus tantæ est industria & potentia, ut inuenerit rationem, qua ex nihilo fieret aliquid, adeoq; tanta moles, quantam coram certimus. Mortale non potest esse immortale. Et tamen Apostolus dicit: Cùm mortale hoc induerit immortalitatē. Vita non potest mori, Vita, n. & mors, pugnant inter se, ut quæ maximè, & tñ Ecclesia canit: Vita in ligno moritur. Deus nō potest esse homo. Quæ enim proportio infiniti ad finitum? Et tamen inuenta est ratio, qua Deus esset homo. Vnum non potest esse tria, nec tria, unum, & tamen suus est modus in diuinitate inuentus, quo unum essent tria, & tria unū. Aristoteles ipse, è cuius fontibus Cingliani suam sapientiam ad oppugnandam maiestatem Christi hauriunt, recenset quatuor conditiones elenchi, κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ἀξίως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, quarum, si uel una defuerit, non est uera ἀντίφασις. Ac, ut maximè cōcedatur, quòd aliquo modo uerum sit, ea fieri non posse, quæ rei naturæ & de finitioni repugnant, interea tamen diuinæ omnipotentia, quæ omnem rerum naturam superat, nihil est ad dimendum. Nec illud negauerim, ea quæ definitionem rei tollunt, tollere etiã definitum & rem ipsam. Hoc autem

autem intelligendum est, de essentiali (ut Scholæ loquuntur) non de accidentalī definitione. Nam si senseris, rem continuo tolli, cum accidens seu inherens eius tollitur, obsecro te, quid non tantum in miraculis præter & contra naturam æditis, uerum etiam in ipsa rerum natura in colūne ac inuiolatum reliquum erit? Descendamus igitur nunc ad conditionem humani corporis, ac præsertim eius corporis, quod à filio Dei in eādē personam est assumptum. Dicunt nullo modo, ne diuina quidem potentia fieri posse, ut humanum corpus sit uel sine loco, uel eodem tempore in pluribus aut omnibus locis. Nunquid autem locus ingreditur essentialē humani corporis definitionem? Nihil certē minus, quemadmodum & supra attigimus, & artifices ipsi docuerūt. Quod ergo de humano corpore cum locis collato dicitur, non pertinet ad catalogū eorum, quæ nullo modo fieri possunt. Et quid? Num locus, à Deo creatus, tantarum esset uirium, ut posset creatori suo omnipotenti medium dignum ostendere & resistere, quo minus posset corpus uel absq; loco conseruare, uel in pluribus, atq; adeo omnibus locis, pro sua industria collocare? Nemo, credo, tam impudens est, qui neget Deum potuisse ante conditum mundum, ante conditum tempus & locum, creare uerum hominem, & eum in sua substantia conseruare. Quod igitur ante conditum mundum potuit, num à mundo condito amisit? Negari item non potest, quin Deus posset hunc uisibilem mundum annihilare. Quis ergo negaret, quod si hoc faceret, non posset hominem mirabiliter absq; hoc mundo conseruare? Imò sunt etiā, qui sentiunt Deum posse facere aliquod corpus quantum (ut ipsi loquuntur) extra hunc mundum. Ac profecto inuenit sibi Deus ab æterno habitaculum, in quo, ut

ita dicam, consisteret, priusq̄ hic mundus conderetur, & nō potuisset homini, priusq̄ locus fieret, habitaculum inuenire, aut destructo loco, receptaculū excogitare: Habet rationē, qua uniuersam corpoream molem huius mundi conseruet absq; loco (extra enim superiorē mundani corporis superficiem, nec est physicum aliquod corpus, nec locus,) & non inueniret rationē, qua minutum hominis corpusculum, posset uel absq; loco conseruare, uel in pluribus, adeoq; omnibus locis collocare: Nā, quod Martyr neget, Aristotelem, in uniuersum inficiari ultimum cœlum esse in loco, suo more facit, quo solet tam ex Ecclesiasticis scriptoribus, quàm ex philosophorum placitis, pro suo arbitrio seligere, quæ uel probet, uel improbet. Nos autem in priori scripto ostendimus ex Mose, quod Deus in creatione huius corporalis mundi collocauerit firmamentū, inter aquas inferiores & superiores, & quod hæ superiores aquæ, nō sint infinitum spacium, in quo Deus ante conditum mundum sit commoratus, & nunc angeli ac sancti cōmorentur, sed quia sunt pars huius corporalis mundi, sunt & ipsæ, substantia corporea & finita, qua hic corporalis mundus clauditur & definitur. Quare extra has aquas, non est aliud corpus, cuius superficies contineat molem uniuersi, & necessariō sequitur, quod hæc moles nullo loco uel ambiatur uel contineatur, sed sit in manu Dei omnipotentis, qui metitur, iuxta Esaiam, aquas pugillo, & cœlos palmo ponderat, qui que appendit tribus digitis molem terræ, & librat in pondere montes, atque colles in statera. Accedit huc, quod si duo corpora fuerint simul in uno eodemque loco, necessarium erit, ut alterum eorum non sit in loco, ne physicis absurdissima fieri dicantur. Manifestum autem est, quod cū Christus penetraret

netraret in natiuitate sua per clausum Virginis uterum,
 in resurrectione sua per saxum monumenti, in appa-
 ritione coram discipulis per clausam ianuam, duo cor-
 pora fuerint simul, in uno eodemque loco. Quare & il-
 lud manifestum est, quòd corpus humanum possit esse
 sine loco. Negat quidem Martyr Christum penetrasse *Fol. 94:*
 per clausum Virginis uterum, per saxum monumèn-
 ti, & per clausas ianuas, & affert suas, nescio quas, con-
 iecturas, & effugia, sed eo ipso negat autoritatem Au-
 gustini in hac causa, quem aliàs Cingliani in hac causa
 habent pro gnomone: negat uulgatam & uetustatis &
 nouitatis sententiam, negat etiam collegæ sui Bullin- *In commen-*
 geri autoritatem, qui affirmat Christum per clausum *tario super*
 Virginis uterum exiisse. Quare non suscipiam cum eo *Lucâ cap. 2.*
 hac de re certamen, donec ipsi & cum ueterum, & cum
 suorum sententiâ conuenerit, præsertim cum & alia fir-
 ma habeamus nostræ sententiæ fundamenta, quæ su-
 præ sunt recitata, & Martyr iterum exemplum sui inge-
 nij ædat, quo quæ in singulis autoribus sibi conuenien-
 tia uidentur excerpere, & ad suum phantasma torquere
 solet. Dicamus etiam de corpore in pluribus locis si-
 mul. Christus corpore suo commoratur in cœlo, eoq; iu-
 xta Cinglianos, empyreo, quod collocant supra firma-
 mentum stellis insignitum, & uocant Regionem fœ-
 licissimam, nec deseret eum locum usque ad nouissi-
 mum huius seculi diem. In cuius rei testimoniûm so-
 lent illud Petri ex Actis Apostolicis adducere: Oportet
 Iesum accipere cœlum, usque in tempora restitutionis or-
 mnium. Eadem autem Apostolica Acta testificantur *Act. 21.*
 Christum apparuisse Paulo in his terris, & dixisse: Ego
 sum I E S V S ille Nazarenus, quem tu perse-
 queris, Et iterum assistit Paulo nocte Hierosolymis, *Act. 23.*
 Bono

Bono (inquiens) animo esto Paule, Vt enim testificatus es de me Hierosolymis, sic te oportet & Romæ testificari. Tātum autem est locorum interuallum inter cœlum illud Empyreum & inter terram, quantum nulla humana geometria metiri potest. Neceffe igitur habent Cingliani ipsi fateri (si modo in sua sententia constiterint) quòd corpus Christi fuerit uno eodemq; tempore in diuersis locis. Ac dici quidem potest, quòd quæ Paulus uidit ac audiuit, facta sint per uisionem, aut per Angelum nomine Christi, non potest autem uerè dici, quòd Christus nō fuerit tunc Paulo in terris præsens. Ex his enim uisionibus probat Paulus ad Corinthios scribens, ueritatem (sicut supra ostendimus) resurrectionis Christi. Quod genus probationis nō consisteret, si Paulus Christum non corā uerè uiuum uidisset. Et quid? An non ea est Dei seu cōditio seu industria, ut ex mille annis faciat corā se, unum rātum non dico, annū, sed diem, imò nec diē, sed horæ minutū, aut si quid eo est minutius. In conspectu em̄ Dei omnia tēpora sunt unum præsentissimū momētum. Quomodo igitur non posset ex mille locis unum coram se locum facere, ut etiam si humanum corpus dicatur esse in mille locis, coram Deo tamen sit tantum in uno loco, aut potius in nullo, ut Bullingerus iterum habeat, quod calumniatur? Ac profectò mirandū esset, si Deus, qui non solū est simplicissimus, & ubicūq; est, ibi totus est, uerum etiam potentissimus, non esset tantæ potentia & industria, ut non inueniret rationem, qua posset corporalem creaturam, salua substantia eius tam arcto uinculo sibi colligare, ut eam secum, ubicūque esset, coniunctam haberet. Sed hæc res optimè se habet. Inuenit enim rationem, qua adiungeret sibi hominem tanta unione, ut efferret eum secum in summā sublimitatem,

sublimitatem, & collocaret eum super omnem principatum tam terrestrem, quàm cœlestem, & super omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, uerum etiam in futuro. Hic iterum uociferabuntur Cingliani, coccysum. Sed his moribus produnt amarulentiam animi sui erga prædicationem maiestatis Christi, qua uident, (si modo uident) phantasmata sua ita explodî, ut etiam si aliquandiu potestate tenebrarum apud imperitos homines obtinere uideantur, tamen necesse habeant, uel tandem euanescere. Quicquid enim concionetur de natura corporis, in multis aut omnibus locis, certè cum filius hominis efferretur super omnes creaturas, & coniungitur multò propinquius filio Dei, quàm omnes cœlestes & Angelici principatus, nõ potest aliud reliquum esse, quàm quòd ubicunq; fuerit filius Dei, ibi se cum habeat filium hominis, semel in unitatem personæ assumptum, & nunq̃ abiiciendum. Reclamet sanè humani corporis natura, reclamet uniuersa schola philosophica, Spiritus sanctus tamen extollit filium hominis eo, ubicunq; est filius Dei. At enim (inquiunt iterum) ueteres probauerunt spiritum sanctum esse uerum Deum, illo argumento, quòd sit ubiq;. Quare, si dixeris hominẽ Christum esse ubiq;, facies ex creatura Deum. Quid? An homo Christus nõ est uerus Deus? Ego uero dixerò hominem Christum esse ubiq;, non quòd sit uerus homo, sed quòd iste homo sit uerus Deus, quemadmodum hæc loquendi forma supra est exposita. Veteres probauerunt etiam diuinitatem spiritus sancti, ex eo quòd sit uiuificator. An propterea negandum est, quòd & caro Christi sit uiuificatrix? Spiritus sanctus igitur idcirco est uiuificator, quòd sit Spiritus sanctus, & uerus ab æterno Deus. Caro autem Christi non est idcirco uiuificatrix, quòd sit ca

ro, sed quòd sit caro à filio Dei omnia uiuificante assumpta: sic & spiritus sanctus, idcirco omnia implet, quòd sit spiritus sanctus, & uerus ab aeterno Deus, Corpus autem Christi non idcirco omnia implet, quòd sit corpus, sed quòd sit corpus à filio Dei omnia implente assumptum. Atq; de his haecenus. Exposui enim quanta potui perspicuitate, & Apostolicis testimonijs, in quãtam maiestatem filius hominis à filio Dei in unitatem personæ assumptus conscenderit, & quãtam late pateat sessio eius ad dextram Dei Patris omnipotentis, nec dubito, quin hac expositione, ueræ Ecclesiæ ita satisfactum sit, ut cognoscat, non tantum Christum uerum Deum & uerum hominem omnia cœlesti modo implere, ideoque uerè quoq; in cœna sua præsentem esse, sed etiam insignem temeritatem Cinglianorum, qua clamoribus suis orbem implent, & iactant, nec diuinas literas usq; nec Ecclesiasticos nec Scholasticos scriptores docere, quòd Christus sua humanitate omnia impleat. Idem enim accidit Cinglianis, quod ijs, qui propter uisus debilitatem sibi conspiciam imponunt. His enim omnia, quæ uidentur, eum colore oculis offerunt, quem conspiciam, quo utuntur, habet. Si fuerit conspiciam rubeum, omnia apparent rubea, si uiride, omnia apparent uiridia. Ita Cingliani, postq; imposuerunt sibi conspiciam ab Aristotele mutuatum; *ἀπάν σῶμα ἐν τόπῳ*, omne corpus est in loco. Et iterum, *ἀνάγκη δὲ αἰεὶ κίνησιν ἔχει τῶν σῶμα φυσικόν*. Omne naturale corpus motiõnem habeat, necesse est: quicquid per illud intuentur, & ubicunq; uel in sacris literis, uel in Patribus audierint aut legerint nomen corporis aut cœli, ibi somniant locum, eumque circumscriptum, in quo eatur, stetur, & physica motiõne deambuletur. Ac intantum non possunt oculos mentis suæ
à phan

à phantasmatis Geometricorum spaciorum atterere,
 ut etiam si habeamus clarissima Spiritus sancti testimo-
 nia, quòd quæ sunt spiritualis & futuri seculi, non que-
 ant humana ratione comprehendì, tamen odiose ex-
 probrare nobis solent, quòd dicamus ea geri ineffabili,
 & incomprehensibili modo. Quare sinamus eos sua (si-
 quidem ita omnino ipsis libet) insanìa frui. Nos autem,
 diuina clementia adiuti, pergamus in proposito, & dica-
 mus etiam de cœlo, in quo Christus sedet ad dexteram
 Dei Patris sui, & ad quod omnes uerè piij, toto mentis
 desiderio cogitant. Et si enim ea sufficerent, quæ antea in
 expositione sessionis Christi ad dextram Dei Patris cõ-
 memorauimus, tamen quia Cingliani somniant de cœ-
 lo mirifica, imò non mirifica, sed potius puerilia, ac pla-
 nè humana, ne dicam Thalmudica ac Mahumetica, &
 malunt nouum & ficticium cœlum, in quo Christum
 cum corpore suo collocent, architectari, quàm uerã præ-
 sentiam corporis & sanguinis Christi in cœna agnosce-
 re, & admoniti, tantum abest ut à phantasmate suo resis-
 piscant, ut non sine summa Dei & hominum contume-
 lia defendere conentur, idcirco operę precium uideatur,
 rationem cœli, quod habitaculum Dei dicitur, paulò co-
 piofius, quàm quidem ad præsens institutum sufficit,
 iuxta Prophetica & Apostolica scripta explicare. Vt au-
 tem pius lector cognoscat, quid hac in re probandum,
 quid refutandũ suscipiamus, recitabimus primum oim
 quale cœlũ Cingliani nobis obtrudat. Cœlum (ingunt)
 est LOCVS certus, nō in hisce terris, sed distinctus à ter-
 ris, ac longissimè ab eis remotus, distinctus etiã ab ipsis
 cœlis aspectabilib. & inferiorib. nō ubiq; , sed cõstitutus
 supra nubes, & supra mundum hunc corruptibilẽ, imò
 supra oēs cœlos, in excelsis, domus patris, habitatio se-

Martyr, fol.
56. 59. 73.
74. 80. 83.

Bullingerus
fol. 8. 10. 15.
22. 25. 29. 37
Et in libello
de mansioni
bus fol. 40.
pa. 2.

desq; Christi ac electorum eius beata, diuina, eterna, im-
mensa, splēdida, spiritualis, corporea, habens spacia eaq;
latissima, in quibus localiter itur, sedetur, stat, & ambul-
latur, atq; haud scio, num etiam ibi iaceatur. Hoc enim
non inuenio additum. Habes Cingliani cœli definitio-
nem aut si mauis, architectationem. Nihil finxi. Verba
ipsa hæc è scriptis eorum collegi, ut haberemus integrā
Cingliani cœli structuram, Belligerādum igitur erit no-
bis, non cum uero cœlo, in quo Christus sedet ad dexte-
rā Dei Patris sui, & ad quod omnes pij aspirāt, sed cum
cœlo Cingliano, in quo certis spacijs & locis sedetur, sta-
tur, & deambulatur. Quas igitur machinas admouebi-
mus, ut id demoliamur? Non certè opus est, ut oculos
diu circūferamus, & eas sollicitè inquiramus. A edificatū
enim est, non super petram cœlestis ueritatis, sed super
arenā terrenæ imaginationis. Ac initio nō erimus nos,
qui dimicabimus, sed tantummodo confidenter stabili-
mus, & uidebimus auxilium DOMINI super nos, ac e-
rimus ociosi spectatores. Omne regnū (inquit Christus)
in se diuisum, desolabitur. Sicut ergo quondam cum Io-
saphat rex Iudæ egrederetur contra exercitum Moabita-
rum, & Ammonitarum, DOMINVS ipse tam mirabi-
liter adiuuit Regem Iosaphatū, ut ocioso ipso Rege spe-
ctatore, hostes eius, in semet ipsos uerli, mutuis concide-
rent uulneribus: ita & structura Cingliani cœli, si eam se-
cum ipsa cōmittamus, sua mole ruet. Dicunt enim, hoc
suum cœlum esse certum locum, in quo stetur, sedeatur
& ambuletur. Interim autem affirmāt, eum locum esse
domum Dei Patris, spiritualem. Nūquid ergo Deus Pa-
ter stat, sedet, & ambulat in ea domo, localiter, quemad-
modum homines & iumenta in terra, pisces in mari, &
uolucres in aëre ambulare solent? Et cum sit domus spi-
ritualis,

ritualis, nūquid est stationibus, sessionibus, & deambulationibus corporalibus apta & idonea? Et quia ibi cohabitare dicuntur homines & angeli, nūquid homines incedunt in ea pedibus, Angeli autem uolant alis? Deinde, hoc cœlum non tantum dicitur esse sedes spiritualis, sed etiam corporalis. Quomodo igitur conuenit, quod simul sit & corporalis & spiritualis? nisi fortè, quia corpus nostrum in resurrectione erit corpus spirituale, idcirco etiam cœlum illud Cinglianū erit & spirituale & corporale. Sed Paulus cum dicit, Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale, loquitur tantum de humano corpore, non item de corporeo aliquo cœlo. Et prius firmis rationibus probandum esset, num existeret in rerum natura tale cœleste corpus, quod constitutum esset supra mūdum hunc corruptibilem, & supra omnes cœlos in excelsis, & quod in sua spacia & loca distinctum, esset spirituale. Quod cum nondum sit probatum, imò potius cum scriptura sacra pugnet, quēadmodum aliàs demonstratum est, & mox apertius demonstrabitur, ingens est Cinglianorū confidentia, quòd audeāt figmentum tam malè consutum in Ecclesiam inuehere, aut ab alijs excogitatum approbare & propugnare. Accedit & illud, quòd affirmēt hoc suum cœlum esse corporeū, & tamen immensum. Quid? Est ne aliquod corpus immensum? An non sentiunt, quod corpora exuant proprietatem corporum, si reddantur immēsa? Quòd si autem ulli corpori tribuunt immensitatem, cur non potius eam tribuunt corpori Christi, quod est ab immēso filio Dei inseparabilem personę unitatem assumptum? Vides igitur, optime mi Lector, Cinglianos in extructione cœli sui uertiginem pati, & hinc inde fluctuare, ut non uideant, qua consistāt. Nec mirum. Omnia enim sunt dubia

Martyr fol.
83. Bullingerus fol. 15.

& incerta, cū à uerbo Dei discessum est. Valeat ergo Cinglianū cœlū, quod est ex Aristotele, apud quē omne corpus est in loco, extructū. Nos autē petamus ex uerbo Dei, quid sit de cœlo sentiendū. Nō, n. dubiū est, quoniam Moses Spiritu sancto illustratus, describat in primo cap. Gene. creationē & conditionē huius externi & corporalis mūdi. In principio (inquiens) creauit Deus cœlū & terram. Et cū Deus cœlū digereret, Fiat (dixit) firmamentū in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Itaque fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant supra firmamentum. Ex his manifestum est, quod hic externus & corporalis mundus constat duabus præcipuè partibus, cœlo uidelicet & terra. Cœlum autem constat tribus partibus, Firmamento uidelicet, quod est stellis illustre, & aquis inferioribus, ac superioribus. Et quia superiores aquæ, sunt & ipsæ, substantia corporea, non sunt infinitum spacium, sed finitum, quo hic corporalis mundus clauditur, & ut ita dicam, circumscribitur. Ac ne quis cogitet in descriptione corporalis mundi aliquid omissum, addit Moses, Perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus seu exercitus eorum. Compleuitque Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit die septimo, &c. Nihil hic agitur de spiritali mundo, quem futurum seculum uocamus, & de quo alia scripturæ testimonia extant. In præsentia autē tractatur tantū de corporali mūdo, quem unā cum omni suo exercitu Deus sex dieb. ita perfecit, ut septimo die requiesceret. Hic corporalis mundus absoluitur, ut diximus, cœlo & terra. Cœlum autem absoluitur firmamento, aquis inferioribus, & aquis superioribus. Vbi ergo inueniemus cœlū illud Cinglianū? Omnino enim reponūt ipsum inter genera corporū, & definiunt esse

esse corporeā sedem seu regionē. Nō inuenimus ipsum
 in aquis, firmamēto inferioribus. Dicunt. n. locum eius
 esse ultra hunc corruptibilē mundum. Nec inuenimus *Martyr fol.*
 ipsum in firmamēto, quippe q̄ negent, cōtra aliorū sen- *47.*
 tētiam, corpus Christi sideribus esse illatū, & illic cōmo-
 rari. Nec inuenimus in aquis superioribus. Dicunt em̄,
 q̄ constitutū sit non tantū supra corruptibilē hunc mun-
 dum, cuius pars sunt superiores aquæ, sed etiā supra oēs
 cœlos in excellis. Et tamē sentiunt esse corporale & suis
 spacijs ac locis distinctū. Reliquū igitur est, quod aut ha-
 beant aliū Deum, qui hoc ipsorū cœlū sit architectatus,
 aut habeant aliū corporalē mundum, in quo illud cœ-
 lum sit collocatum. Manifestum. n. est, q̄ nec sit in hoc
 corporali mundo constitutum, nec sit à Domino Deo
 nostro in cōditione huius corporalis mundi creatū. Hęc
 uertigo dignū est suppliciu, q̄ affici merent̄ hi, q̄ malunt
 ex Aristot. corpori Christi in altero seculo certū & cor-
 poralē locū assignare, q̄ ex uerbo Christi uerā corporis
 & sanguinis eius præsentia in cœna, & in hoc seculo cre-
 dere. Quid ergo dicēdum? aut quid de cœlo sentiendū?
 Certum em̄ est, q̄ sit Deus, q̄ sint angeli, q̄ Abrahā, Isā-
 ac, & Iacob, & oēs p̄ij ex hac uita excedētes, corā Deo ui-
 uant, q̄ Elias raptus sit ex hoc seculo, q̄ Christus resurre-
 xerit à mortuis, quod ascēderit uersus hoc externum &
 uisibile cœlū, quod multi cū ipso resurrexerint. Vbi er-
 go sunt? ubi commorant̄? Nū cōcludes eos intra firma-
 mentū aut intra hoc spaciū, quod est à superiorib. aquis,
 usq̄ ad aquas inferiores? Hic iā de habitaculo Dei, ange-
 lorū, & beatorū hoīm nō est cogitandū, iuxta Aristotelis
 axiomata, sed iuxta Spiritus sancti oracula. Dicamus igi-
 tur primum de habitaculo Dei. Nihil aut̄ in præsentia di-
 cam de eo habitaculo, in quo Deus fuerit ante mūdum
 cōditum,

conditum, de quo supra non nihil dictum est. Ante mundum enim conditum non habuit Deus aliud habitaculum quam seipsum. Quod nec hactenus deseruit, sed dicam de habitaculo eius in hoc mundo. Dubium autem non est, quin scriptura tribuat Deo, pro suo throno & habitaculo caelum illud externum & corporale, quod nobis est ob oculos positum. Qui habitat, inquit Psalmus, in caelis, irridebit eos. Et iterum; Deus in caelo sedes eius. Ac rursus: DOMINVS in caelo parauit sedem suam. Et aliis: Quicumque orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, de caelis, & propiciare. Et apud Esaiam: Coelum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Ac aliis: Non iuretis per caelum, quia thronus Dei est. Quid multis opus? Omnia scripta tam Prophetica, quam Apostolica collocant Deum in eo caelo, tanquam in suo proprio habitaculo, quod paulo ante ex Mose descriptum est. Sed quid? Num Deus in huius caeli habitaculo ita includitur, ut non etiam alibi uel habitet, uel commoretur? Nil minus. Ne enim tam carnales de habitatione Dei cogitationes suscipiamus, prohibent alia sacrae scripturae loca, quae maiestatem throni eius exponunt. Excelsior (inquit Sophar apud Iob) caelo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Longior terra mensura eius, & latior mari. Si autem tanta est maiestas Dei, quomodo continere eum caelo tanquam habitaculo, latissimo quidem illo, si ad humanam Geometriam conferas, angustiori uero, quam ut illam Dei immensitatem circumscriberet? Et Salomō: Si caelum, inquit, & caeli caelorum non te capiunt, quanto minus domus ista, quam aedificauit? Et in Psalmo: Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero ad infernum, ades, &c. Ac rursus in Esaiā: Deus ponderat caelos palmo.

In Hieremia: Implet cœlum & terram. Quomodo igitur cœlum, talis esset sedes Dei, ut qui est simplicissimus, & ubicunq; est, ibi totus est, non minus tam supra cœlum, quàm in terra, & infra terram esset, & omnia coràm simplicissima sua essentia, ac summa sua maiestate cōseruaret & gubernaret. Habes expositionem eorū locorū scripturæ, quæ affirmant Deum habitare in cœlo. Si ergo Deus essentia, & Maiestate sua non minus ubique est, quàm in externo illo & corporeo cœlo, quid est, quòd peculiariter dicitur in eo cœlo habitare, & si quid in terris agendum, de cœlo descendere? Descendit (inquit Moses) DOMINVS, ut uideret ciuitatem & turrim, quam ædificabant filij Adam. Et quid est, quòd homines inuocaturi Deum uertunt oculos suos in cœlum potius quàm in terram, cum Deus non minus impleat terram, quàm cœlum? De hac re etiam in prioribus scriptis à me nonihil dictum est. Nec ignoro, quo contemptu & quibus sannis Cingliani hoc excipiunt, sed si cut hactenus nō suscepimus professionem ueritatis propter Cinglianorum applausum, ita nō abijciemus eam propter ipsorum rhonchos. Dominus igitur Deus non sicut dicitur in cœlo magis, quàm in terra habitare, non quòd in rerum natura uerè existat tale cœlū, quale Cingliani somniant, quod sit corporeum supra omnes cœlos constitutum, & suis locis, ac locorum interuallis distinctum, in quo Christus localiter eat, sedeat, & deambulet, prout ipsi uisum fuerit. Nec idcirco uertunt homines oculos suos in inuocatione nominis Dei ad cœlum, quòd Deus magis ibi habitet, quàm in his terris. Nec etiam ob illam causam, quòd cœlum sit maioribus miraculis, quàm ullum aliud corpus à Deo illustratum. Nam si principaliter propter hanc causam uerten-

di essent oculi in inuocatione ad cœlum, multo magis uertendi essent ad hominem quem uis obuium, quippe quòd homo conditus sit ad imaginem & similitudinem Dei, ideoq; multo sit illustrius habitaculum Dei, quàm cœlum. Sed hoc fit humano quodam & pædagogico more, & ad designandum discrimen inter thronos regum & Monarcharum huius terræ, & inter thronum DOMINI Dei nostri. Sicut enim illis tribuitur inter suos subditos altior sedes, ut omnibus suis sint conspicui & uenerabiles, ita cum inter corporea loca, non sit in humanis oculis altior cœlo, collocamus eò Deum, & uertimus eò oculos, ut significemus nos non regem quædam terrenum, sed regem cœlestem, regem regum, Dominum dominantium, colere atq; inuocare. Extant & alia, si oculos rectè circumtulerimus, habitacula Dei. Ecce enim tibi Patriarcham Iacobum. Hic, cum uideret scalam stãtem super terram, & cacumen eius tangens cœlum, ac audiret Dominum promittentẽ sibi, q̄ in semine suo (qui est Christus) benedicendę essent omnes gentes, exclamat, Verè Dominus est in loco isto. Et, Nõ est hïc aliud, nisi domus Dei, & porta cœli. Habitaculũ igitur Dei est, ubi Deus patefacit uerbum suum. De Zione quoq; dicitur: Elegit Dominus Zion, elegit eam in habitationem sibi. Erat autem in Zione templum diuino mandato excitatum, & erat ibi arca propiciatorij, erant etiam ibi sacra diuinitus instituta, adeoq; prædicabatur ibi non decalogus tantum, uerum etiam promissio de uenturo Messia, Christo Domino nostro. Rectè igitur dicitur habitaculum Dei. Sed nondum est horum habitaculorum finis. De omnibus enim pijs dicit DOMINVS, Inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero Deus illorum. Et Christus ipse,

2. Cor. 6.

Si.

Si quis (ait) diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ueniet, & MANSIONEM apud eum faciemus. Quare, si essentiam & omnipotentem maiestatem Dei consideraueris, habitaculum eius est excelcius cœlo, profundius inferno, longius terra, & latius mari. Eatenus enim patet, quatenus ipse sua essentia & maiestate. Si autem conferas thronos regum terrenorum, cum throno Dei, rectè dixeris: Cœlum cœli DOMINO, terram autem dedit filiis hominum. Si rursus intuearis patefactionem uerbi Dei, rectè dicitur Deus ibi habitare, ubi uerbum eius prædicatur. Si autem clemētiam & gratiam cœlestium bonorum ac æternæ foelicitatis respexeris, singuli homines pij, sunt singula habitacula, & singulæ mansiones Dei. Ex quibus sequitur, quòd cum Deus dicitur in cœlo habitare, & uocabulum cœli generatim sumitur, unum quodq; eorum habitaculorum Dei, quæ recitauimus, & inter quæ non inuenimus habitaculū à Cinglianis confictum, cœlum dici queat.

Quid ergo est, quod Paulus ad Timot. scribat, Deum habitare lucē inaccessam? An non hæc lux inaccessa est cœlū illud corporeum, in quo Christus sedet, aut ambulat? Ostendimus supra, q̄ cœlum illud Cinglianum nullū habeat spiritus sancti testimoniū, sed sit ex Aristotelis axiomatis extructū, aut potius cōfictū. Quomodo ergo posset esse lux illa inaccessa? nisi fortè sentiamus idcirco dici lucē inaccessam, q̄ nec Deus nec homines eò unq̄ accesserint, aut uiderint, quippe q̄ in reꝝ natura nō existat, nec unq̄ extiterit. Sed Paulus per lucē inaccessam loq̄ge aliud intelligit. Quod. n. ad Timotheū uocat lucem inaccessam, hoc ad Romanos uocat profunditatē iudiciorū, & uiaꝝ Dei, exclamās, O profunditatē diuitiarū,

& sapientiæ & cognitionis Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles viæ eius. Quis cognouit mentem Domini? aut quis illi fuit à consilijs? aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniam ex illo & per illum, & in illum omnia. Ipsi gloria in secula Amen. Habes quæ sit lux illa inaccessa, quæ certè ibi est, ubicumque Deus est, siue in cœlo, siue in terra. Non potes enim ubicumque fueris, Deum nec uidere nec accedere, nec comprehendere, nisi quatenus se ipse patefecit, in hoc quidè seculo per conspiciendum in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem, ut nunc quidem cognoscamus eum ex parte, tunc uerò cognoscemus, sicuti & cogniti sumus. Hactenus de habitaculo Dei, quod & cœli nomine continetur. Et ex his manifestum est, quale sit scœmma illud, quo Bullingerus, homo scilicet lepidus, uocet cœlum ubiquarism. Certè enim aut idem scœmma in Deum ipsum redundat, ut uocetur Deus ubiquarius, aut Cingliani eò inscitia deuenerunt, ut non sentiant, Deum esse ubique in regno suo cœlesti. Sed de hac re postea. Nunc pergemus in proposito. Postquam enim diximus de habitaculo Dei, nunc etiam de habitaculo Angelorum dicendum erit. Deus, spiritus est increatus, Sunt & angeli spiritus, sed creati. Nec indigēt locis corporalibus, in quibus commorentur. Etsi enim & Deus & Angeli, cum se in hoc mundo, siue in cœlo siue in terra patefaciunt, in locis apparent, ipsi tamē sua essentia corporalibus locis non circumscribuntur. Vbi ergo sunt angelis? Et quod est angelorum habitaculum? Cùm enim non sint nihil, alicubi sint necesse est. Nō possumus autem eos in aliò habitaculo inuenire, præterquam apud Dominum Deum nostrum, qui cùm, ubicumque est, in regno sit cœlesti, necessariò & ipsi sunt in regno cœlesti. Etsi enim aliquoties

aliquoties apparent externis formis in hac terra, tamen ut non deserunt Deum, ita nec deserunt regnum cœleste. Apud Danielelem: Millia millium ministrant Deo, & decies millies centena millia adsistunt ei. In Epistola ad Hebræos: Omnes Angeli sunt administratorij Spiritus, qui in ministerium emittuntur propter eos, qui hæredes erunt salutis. Nunquid ergo deserunt interea, dum seruiunt hominibus in terra, cœlum aut Deum? Nihil minus, Angelus enim, qui astabat Cornelio, etiamsi non apparebat eodem tempore, & in eadem forma Philippo, tamen non deseruerat interea suam apud Deum in cœlo stationem. Et qui ab altari Zachariam alloquebatur, non aberat à sua sede, quam apud Deum habebat. Dicit enim Christus de paruulis. Angeli eorum in cœlis semper uident faciem Patris mei, qui est in cœlis. In Genesi fiunt Angeli Dei obuiam Iacobo. Et dixit Iacob. Hæc sunt castra Dei. Num ergo hi Angeli iam primum de cœlo uenerant, & habitaculum suum deseruerant? Nihil minus. Manebant enim in cœlo, & iam antè aderant apud Iacobum, sed tum primum externa forma apparebant. Castrametatur, (inquit Psalmus) Angelus DOMINI circum timentes ipsum, & eripit eos. Et Christus, Angeli eorum (inquit) in cœlis semper uident faciem Patris mei, qui est in cœlis. In Historia Regum Israeliticorum, uisit seruus Elizæi montem plenum equorum, & curruum igneorum in circuitu Elizæi. Hic erat exercitus Angelorum. Nunquid iam primum de cœlo descenderant? Potuit quidem humano more dici, quòd descenderent de cœlo, quia ante inuisibiles, nunc fiebant uisibiles, non autem deseruerant cœlum, nec antea aberant ab Elizæo, Sed & simul erant in cœlo, & tueban-

Martyr
fol. 6.

tur Elizeum in terris, & manifestabant se in monte. Angeli enim eorum (inquit) in caelis, semper uident faciem Patris mei, qui est in caelis. Quare, etsi Angeli apparent aliquoties in hac terra uisibili forma, tamen inuisibili sua substantia semper sunt in regno caelesti, apud DOMINUM Deum nostrum, qui cum caelum & terram impleat, semper suas secum habet angelorum tam in caelo, quam in terra legiones. Sed ueniamus nunc ad Christum Dominum nostrum, & ad eos, qui ex hac uita in Christo excedunt. Quod ergo est habitaculum ad quod Christus se recepit? In cruce audimus ipsum clamantem, Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum. Moriens igitur deposuit Spiritum suum apud Patrem suum. Nunquid ergo Pater longius aberat in caelo illo Cingilianos? Nihil minus. Nullum enim est tale caelum. Et Pater etsi habitare dicitur in caelo, tamen in propinquo erat, & excipiebat etiam Spiritum Christi in propinquo. Et paulo ante mortem suam dixit ad discipulos, Nunc uado ad eum qui misit me. Et mox: Vado ad Patrem, & posthac non uidetis me. Ac rursus: Pusillum & non uidetis me, & iterum pusillum, & uidebitis me, quia VADO AD PATREM. Et iterum: Exiui a Patre, & ueni in mundum, iterum relinquo mundum, & uado ad Patrem. Et post resurrectionem: Ascendo, inquit, ad Patrem meum, & Patrem uestrum, & Deum meum, & Deum uestrum. Nunquid ergo cum uenit in hunc mundum, & factus est homo, deseruit Patrem, & non fuit apud Patrem, Dicit enim: Exiui a Patre, & ueni in mundum? Et nunquid, postquam resurrexit a mortuis, & uadit ad Patrem, non est amplius in hoc mundo? quia dicit, Relinquo mundum, & uado ad Patrem? Certè, sicut Patrem nunquam deseruit, Dicit enim, Non creditis,

ditis, quia ego in Patre & Pater in me est: Et iterū: Non sum solus, quia Pater mecum est, Ita nunquam deseruit mundum. Ego enim, inquit, uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Quid ergo est, Relinquo mundum, & uado ad Patrem? Nihil certè aliud est, quàm quòd cum in diebus carnis suæ exinaniuisset se forma Dei, & assumplisset formam serui, nunc à resurrectione recepit formā Dei, & ingressus est in maiestatem Patris. Hoc enim est uadere ad Patrem, in patrum uidelicet thronum conscendere, & suam maiestatem patefacere. Quod adhuc apertius exponitur per eum Religionis nostræ articulum, quo dicitur Christus consedis ad dextram Dei Patris sui omnipotentis. Cū ergo quaeritur, quo post mortem & resurrectionem, & ascensum suum in cœlum peruenerit Christus, hīc respondet Cinglianus, ascendit super hunc mundum corruptibilem in certum locum, & super omnes cœlos, in corpoream quidē sed latissimam regionem, in qua pro sua libertate interdum stet, interdum sedeat, interdum ambulet. Quòd si non etiam uestatur, certè Mahumetes Deum suum maiori afficit honore, q̄ Cingliani Christum. Ille enim ait Deum uectari ab octo Angelis, in sella gestataria. His autem Christus in cœlo suo, non uestatur, sed necesse habet tantum stare, aut sedere, aut ambulare. Nisi enim fuerit iuxta ipsorum sententiam, in certo loco circumscriptus, non potest retinere proprietatem corporis sui. Et quia non dicitur esse in loco localiter, mirantur ubi nam sit uerum corpus DOMINI, quod ita nullum uspiam locum habeat. An ascendendo (inquit Bullingerus) in cœlum ita disparuerit, ut iam nullibi sit, commonstrariue possit? Et hīc putat me in ea præcipitia delatū, ut necesse habeā,

Fol. 9.

corpus

corpus Christi aut loco circumscribere, aut fateri nisi quam, ideoque non esse, mauultque lepidus uir in hac causa cum Augustino, quam cum Brentio facere. Ac per me quidem licebit Bullingero facere, qui cum libet, & agnosco ipse Augustinum in Ecclesia filij Dei magnum uirum: Sed quatenus se ipse uult agnosci, & usque ad aras, ut habet prouerbium.

Age igitur inspiciamus hoc dictum Augustini: *Tolle corporibus spacia locorum, &c.* quod toties à Cinglianis iactatur, paulò accuratius. Et si enim expendimus illud in priori scripto, tamen quia omnino iudicant esse sacrosanctum, & præferunt dicto ipsi Christi in Cœna. *Hoc est corpus meum, &c.* non grauabimur iterum de eo, quæ ad rem uidebuntur, dicere. Primum enim, Augustinus in ea Epistola, in qua hoc dictum extat, docet, aliter esse in hoc mundo Deum, aliter corpus. Ac illum quidem (quod sit Spiritus) non comprehendi aut tenere locorum spacijs, hoc autem, nisi locorum spacijs contineatur, non esse. Loquitur autem de corpore, quam habeat naturam in hoc mundo, in hoc, inquam, corporali, non quam habeat in spiritali & cœlesti mundo. Si enim consideraueris corpus, iuxta rationem eius naturæ seu conditionis, quam habet in hoc externo mundo, manifestum est, quod non sit nisi in loco. Si autem consideraueris, iuxta eam conditionem, quam habet in cœlesti mundo, docet Paulus, quod non sit animale, sed spirituale & cœleste, quod ut nec cibo, ita nec loco indiget. Quare si Augustinus māserit cum hoc suo dicto in schola Philosophica huius externi & corporalis mundi, futurum habet, eumque congruentem locum. Si autem Cinglianus quispiam transfulerit hoc dictum è Philosophica in Theologicam scholam, & è conditione huius seculi,

culi, ad conditionem alterius seu futuri seculi, iam non est amplius Augustini, sed Cingliani. Itaque eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Deinde, etsi Cingliani negant Augustinum sentire, quod corpus & sanguis Christi sint vere & substantialiter presentia in coena, tamen nostri, e dictis ipsis Augustini, diuersum recte, meo quidem iudicio, probarunt. Hoc accipite, inquit Augustinus, in pane, quod pependit in cruce. Et hoc accipite, in calice, quod effusum est de latere Christi. Eadem igitur ratione probarunt, quod Augustinus sentiat, corpus posse, salua sua substantia, consistere, etiamsi non fuerit localiter in loco. Postremo, obseruatu dignum est, quod alias scribit, Miraculum (inquiens) est, quod DOMINVS noster Iesus Christus, in carne uera intrauerit ad Apostolos per ostia clausa. Dicis mihi: Si per ostia clausa Christus intrauit, ubi est corporis pondus? RECEDANT PAVLIS PER PONDVS ET MOLES. Ille haec facit, cui NIHIL est impossibile. Si rationem a me poscis, non erit mirabile. Cum audis miraculum, serua fidem, non requirat animus rationem, &c. Recedat, (inquit) paulisper pondus & moles. Si Augustinus potest corpus absoluere a pondere & mole, potest certe ipsum etiam a loco absoluere, quippe quod corpus non sit, nisi propter suam quantitatem, in loco. Vides igitur manifeste, quod ne ipse quidem Augustinus suum illud dictum (Tolle corporibus spacia locorum, &c.) κατὰ λόγον, uerum, & sacrosanctum iudicauerit, nec uelit, ut ad filium hominis, quem filius Dei in unitatem personae assumpsit, in coelesti suo regno transferatur. Et quia non deducit ex eo absurda illa, quae Cingliani, tolerandum uidetur. In Cinglianis autem intolerandum est, quod ex eo non solum proturbant, quod in ipsis est, ueram praesentiam corporis & sanguinis Christi e coena, uerum etiam

tiam Christum ipsum, è throno suæ maiestatis, quemadmodum supra copiosè demonstrauimus. Si uerò Cingliani omnino urserint, Augustinum, dictum illud suum (Tolle corporibus spacia locorum, &c.) intelligere etiam de corpore Christi, iuxta illud: Quàdiu Dominus sursum est, in uno loco est, nec pati, ut hoc exponat, non de maiestate, sed de apparitione Christi, quæ solet in uno loco fieri, certe secum ipse pugnabit. Itaque nec nos nec Cinglianos iurat, & necesse habebimus, sola sacrae scripturæ autoritate contenti esse. Cum ergo queritur: ubi nam Christus nunc cum corpore suo commoretur, non est respondendum more Cinglianorum, quòd commoretur in certo loco, in regione supra omnes cœlos, circumscriptus, ubi localiter aut stet aut sedeat, aut hinc inde ad fallendum fortassis tempus deambulet.

Non ignoro ueteribus quibusdam patrib. uisum fuisse, corpus Christi in altero illo, & cœlesti seculo, suis terminis circumscribere. Sed quæ essent in sanctis illis, & obseruatione in suo gradu dignissimis patribus honestè tegenda, & dissimulanda, aut saltem commode, si fieri potest, interpretanda, ea Cingliani tanquam in summo pietatis fastigio collocanda ostentant, & obtrudunt. Et cum aut paucis uerbis ad ea uenerabundi, absque expressâ nominum recitatione, & contumelia respondemus, aut silentio tãquam responsione indigna, præterimus, interpretatur modestiam & silentiũ, causæ diffidentiam & hastæ abiectionem. Agedum igitur, si manus unum aliquem eorum patrum, quorum autoritatem, Cingliani iactant, in manus, & expendamus ea seueritate, quæ in iudicandis fidei dogmatis adhibenda est, scriptum aut dictum eius, quod ueritati ab aduersarijs opponi solet, uisuri, quos triumphos reportet. Si quid paulo liberius, in eum dicitur, Cingliani non no
bis,

bis, sed sibi imputent, quòd insultatione sua ad hoc necessitatis nos adegerint. Ecce autem tibi Theodoretum, qui manifestè scribit, corpus Dominicum habere, quam prius habuit, circumscriptionem. Et faciemus alterum *εὐχρονον* eius, cum ipso hac de re colloquentem. Sit sane hic Cyrillus, qui & aliàs non omnia Theodoretum, quemadmodum testantur Anathematismi eorum, probat. THEODORETUS. Corpus, inquit, Dominicum, surrexit quidem à corruptione, & interitu alienū, & impatibile, & immortale, & diuina gloria glorificatum, & à cœlestibus adoratum potestatibus. Corpus tamen est, & habet, quam prius habuit, circūscriptionē,

CYRILLVS. Quæ quidem Theodorete commemoras de corpore Dominico, quòd resurrexerit à corruptione & interitu alienum, & impatibile & immortale & diuina gloria glorificatum, & quòd à cœlestibus potestatibus adoratur, agnosco & laudo. Extant enim perspicuè in sacris literis, & habent manifesta in scriptis prophetis & Apostolicis testimonia. Sed quòd addis, corpus tamē est, & habet, quā prius habuit, circumscriptionem, partim ambiguè, partim, ut pace tua dixerim, falso dicitur. Ambiguum est, quòd ais, corpus tamen est: falsum autem, quod ais, habet circumscriptionē quam prius habuit. Fateor enim, quòd substantia quidem sit corpus, non est autem amplius post resurrectionem & glorificationem, corpus animale, quod indigeat cibo, potu, locis & temporibus, sed est spirituale, sicut Paulus dicit, q̄ sit translātū in mundū spiritualement, & habet conditiones spiritus. Vt .n. spiritualis ille & cœlestis & æternus mūdus, nō constat mundanis tēporibus, præsertim præterito & futuro, sed oīa sunt in eo unū perpetuū instans, aut si q̄d aliud uocabulū ex hoc mūdo ad ineffabile illā existentia transferri pōt, nec cōstat mūdanicis locis, uidelicet superficiebus corporis continentis, sed o-

omnia sunt in Deo, & Deus est omnia in omnibus: ita corpus spirituale, quale est corpus Christi post resurrectionem translatum in mundum spiritualem, & ornatū conditionibus spiritualibus, transcendit omnia humana, inter quæ certè sunt & tēpora & loca, ut nec præterito, nec futuro definiatur, nec alto nec profundo loco contineatur, sed continetur in Deo, qui nullo loco circumscribitur, & est, ut paulo antè ex Paulo dixi, omnia in omnibus. Ac fieri quidem solet, ut Christus è spirituali & cœlesti mundo sese in hoc corporali mundo patefaciens, appareat in uno loco, & uideatur circumscriptus. Si autem cœlestem & diuinam maiestatem eius consideraueris, sedet ad dextram Dei patris sui, & tantum abest, ut loco circumscribatur, ut cœlum, & cœli cœlorum, iuxta Salomonem, capere eum non queant. Quare Theodorete, quòd dicis corpus Christi in cœlesti uita, & gloria habere circumscriptionem, quam prius habuit, uideris mihi non diuinis, sed humanis rationibus, ac præsertim illo Aristotelis axiomate, Omne corpus est in loco, persuasus hoc affirmare. THEOD. Non dixerim ego humanis persuasus rationibus (Nec enim adeo audax sum ac temerarius) quod scriptura silentio præterijt, sed audiui Paulū clamantem: Statuit Deus diem, in quo iudicaturus est terrarum orbem in iusticia, per eum uirum, quem præfinijt, fidem præbens omnibus, suscitans ipsum à mortuis. Didici etiā à sanctis angelis, quòd ueniet eo modo, quo uiderunt ipsum Discipuli euntem in cœlum. Viderunt autem naturam circumscriptam, non eam, quæ circumscribi non potest. Audiui etiam ipsum DOMINVM dicentem, Videbitis filium hominis, uenientem in nubibus cœli. Scio uerò esse circumscriptum, quod uideat̃ ab hominibus. Videri enim non potest natura, quæ circumscribi non potest. Domi-
num

num quoq; iterum dicentem audiui: Cum uenerit filius hominis in gloria sua, tunc sedebit super sedem gloriae suae, &c. Porro autem & sedere in throno gloriae, & stare quidem agnos à dextris, hædos uero à sinistris, id quod circumscriptum est significat. CYRILLVS. Hęc cine, quæso te, diuinæ sunt rationes, quibus persuasus, seriò existimas corpus Christi habere in cœlesti regno circumscriptionem, quam prius habuit? Equidem magni ipse facio, ut debeo, uerba sacrae scripturae, quæ recitasti, sed ex his haudquaquam consequuntur, quæ instituiti. Expendamus igitur ea. Primum de tuo addis, cum dicis, scio esse circumscriptum, quod uidetur ab hominibus. Putas ne hoc generaliter citra ullam exceptionem esse uerum? Non negabis, crede, quin Deus Pater sit natura sua incircumscriptus. Quomodo enim circumscriberetur, qui est excelsior cœlo, profundior inferno, longior terra, & latior mari? Ioannes autem in Epistola sua dicit: Videte, inquit, qualem charitatem dedit uobis PATER, ut filij Dei nominemur. Et mox: Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum patefactum est id quod futuri sumus. Scimus autem, quòd si patefactum fuerit, similes ei erimus. Quoniam **VIDEBIMVS EVM** (uidelicet Deum patrẽ) **SIC UT EST**. Quare si, quod tu affirmas, circumscriptum est, quod uidetur ab hominibus, aut nos cum uidebimus Deum patrem, sicut est, non erimus homines, aut Deus pater erit circūscriptus: utrumcunq; affirmaueris, intelliges te in horribiles absurditates incurrere. Deinde expectaui, ut proferres dicta sacrae scripturae, quibus testificareris, corpus Christi in regno & maiestate sua cœlesti, esse circumscriptum. Tu autem non protulisti nisi ea, quæ testificantur, quale corpus Christi in hoc externo mundo apparere solet. Aliud est enim, Christum corpore suo esse in cœlesti &

æterna maiestate, à dextris Dei. Aliud est, eum pro ho-
 minum captu in hoc mundo apparere. Cū enim in hoc
 mundo uisibilis apparet, ibi ut apparet circumscriptus,
 ita demittit sese ad captū eorum, qui ipsum uident. Sic
 ascendit in monte Oliueti uisibilis & circumscriptus us-
 que ad nubes, sic redibit uisibilis & circumscriptus in iu-
 diciū, ut uideat eum omnis caro. Et si autē uidebitur &
 tunc in aliqua maiestate, sicut & in Galilæa apparuit tri-
 bus discipulis transfiguratus, in monte unā cum Mose
 & Elia, tamen ea maiestas nihil penē ad illam, qua est or-
 natus in cœlesti regno, ad dexteram Dei patris sui, &
 qua implet cœlum & terram, nisi forte pueriliter, imō
 Thalmudicē sentias uniuersam Dei maiestatem apparu-
 isse, & circumscriptam fuisse, cum Esaias uidit **DOMI-**
NVM sedentem super solium excelsum & eleuatū, & au-
 diuit Seraphim clamantes: sanctus, sanctus, sanctus **DO-**
MINVS Deus Zebaoth, & cū Ezechiel uidit apertos
 cœlos & gloriam Dei iuxta fluuium Chobar. Quare et-
 si, bone uir, recitasti uerba sacrae scripturae, nondum ta-
 men probasti, corpus Christi in cœlesti sua maiestate,
 ad dextram Dei patris loco ita circumscriptum esse, ut
 nisi eo contineatur, non sit uerum corpus. Postremo,
 haud scio, num me rideas, aut de mea insullitate pericu-
 lum facias, quod ad probādam circumscriptionem cor-
 poris Christi in cœlesti & æterna maiestate, commemo-
 raueris locū ex Matthæo de Throno gloriae, in q̄ sessu-
 rus sit Christus, & iudicaturus orbem terræ, cum agni
 à dextris, hœdi uerò à sinistris statuentur. Quæso te exi-
 stimas ne serio, spectaculum extremi iudicij tā crassum
 fore, quā sunt tribunalia & subsellia iudicū huius terræ,
 ad quæ ex una parte stant accusatores, ex altera rei? In
 qua, obsecro regione, in qua regionis parte collocabit
 hic thronus? Nū in ualle Iosaphat? Quid nī? Sic em̄ dicit

DOMINVS apud Prophetam. Congregabo omnes
 gentes, & deducam eas in uallē Iosaphat, ac disceptabo
 cum eis, &c. At enim metuendū est, ne ea uallis angustī
 or sit, quā quæ possit oēs gentes, quæ unquā à cōdito
 mundo fuerunt, & adhuc, usq̄ ad nouissimū diem sunt
 futuræ, capere. Sed bene habet, nisi planē ab omni cœ-
 lestium rerū sensu excideris, necesse habebis fateri, q̄
 sicut Christus, cū ait ad Apostolos: Ego dispono uobis,
 sicut disposuit mihi pater meus, regnū, ut edatis & bi-
 batis super mēsā meā, in regno meo, & sedeatī super
 thronos, iudicantes duodecim tribus Israel, ita etiā cum
 ait, agnos statuendos à dextris tribunalis sui, hœdos autē
 à sinistris, mutuetur uocabula à terrenis sedibus & men-
 sis, quibus utcumq̄ adumbret res cœlestes. Quare sicut
 furor esset, ex his uerbis extruere Christo in terris regiū
 tribunal, & strepitum ac seriem partium litigantium in
 modum forensiū iudiciorū, ita nō maior mētis sanitas
 est, ex ipsis nō colligere tantū, uerum etiā summa perui-
 cacia urgere circūscriptionem corporis Christi in cœle-
 sti regno, ad dextrā Dei patris omnipotentis. Breuiter,
 bonā haberes Theodorete causam, si Aristoteles cū suo
 axiomatico, (omne corpus est in loco) esset Philosophus,
 non solū huius corporalis & externi, uerū etiā spiritualis
 & cœlestis mūdi. Nunc autē cū nullū habeat locū in cœ-
 lesti regno, haud immerito tibi, cū tua corporis circum-
 scriptiōe, causa cadendū est. THEOD. Sed habeo aliud
 testimoniū scripturæ, q̄ manifestē probat, corpus Chri-
 sti, etiā ad dextrā patris sui esse circumscriptum. Audiui
 enim præclarū uictorem Stephanum dicentem: Ecce
 uideo cœlos apertos, & filium hominis stantē à dextris
 Dei, uidit autē, eā, quæ uidet, naturā, nō quæ sub aspectū
 nō cadit, etc. CYRILLVS. Iterum mihi non cōmemo-
 ras, nisi exemplum apparitionis Christi in hoc seculō.
 Quid enim? Num quia Stephanus uidit semel in sua
 passione

passione cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei, idcirco cœli sunt re ipsa diffissi, & Iesus semper in regno cœlesti, & in æterna sua maiestate stat aut sedet localiter ad dextram Dei: Vidit etiam Ezechiel cœlos apertos, & uidit animalia & rotas, uidit etiam speciem Electri, quæ erat uisio similitudinis gloriæ Dei. Num talis est gloria Dei in regno & maiestate cœlesti? Nihil certe minus. Qualiscunq; tantum adumbratio fuit, non plena demonstratio uniuersæ maiestatis Dei. Sic & apparitio Christi stantis ad dextram Dei, Stephano facta, nō fuit perfecta totius maiestatis Christi reuelatio, nec significauit Iesum humano more ad corporalem Dei patris dextram in cœlesti regno, & in summa sua maiestate localiter stare, sed fuit uisio, quæ Stephano ad captum suum eatenus patefacta est, quatenus ex ea in extremis suis periculis, consolationem caperet. Deus enim Pater, nō habet dextram corpoream, nisi fingas Deum ipsum corporeum. Nec dextra eius est locus corporeus, sed est summa & omnipotens maiestas eius, ad quam Christus idcirco confedissee dicitur, quòd ad eam ita sit elatus, ut eandem cum Deo patre omnipotentiam & maiestatem possideat, quemadmodum aliàs copiosè demonstratum est. Quare cum apparet Stephano stans à dextris Dei, non testificatur, se hoc semper habitu & forma in cœlesti regno in summa sua maiestate, localiter & circumscriptiuè uersari, sed testificatur Stephano, hac qualiscunq; externa uisione (qua sic apparuit, ut humana Stephani natura in hoc seculo ferre potuit) se conferuaturum ipsum in media morte, & iudicaturum suo tempore aduersarios. Hic nunc Theodore te uides, quàm ineptè, quàm incongruenter testimonia scripturæ tuò omnino de circumscriptione corporis Christi, in summa cœlestis regni maiestate, accommodaueris. Ac libenter

benter quidem fatemur tibi ignoscendum esse, quod for-
 tassis nec tu ipse exactius perpēderis, nec alius quispiā,
 te de discrimine apparitionis Christi in hoc mundo, &
 summæ maiestatis eius in cœlesti regno admonuerit. Si
 autē post te exoriturū sunt homines, qui freti tua autori-
 tate cōtumeliōse rixentur, corpus Christi in summa sua
 cœlestis regni maiestate loco circumscribi, ac localiter
 hinc inde, in corporeo cœlo, q̄d fingant super hunc cor-
 poreum mundum, collocatum, aut stare, aut sedere, aut
 deambulare, ac ne admoniti quidem sapenumero, ocu-
 los aperiat, sed prefractē in pertinacia sua pergāt, hi Chri-
 sto iudici haud dubiē temeritatis suæ rationem reddere
 cogentur. Hactenus collocutio Cyrilli cum Theodore-
 to. Quòd si ad hunc modum singula Patrum dicta, quæ
 Martyr & Bullingerus in suam opinionem detorquere
 conātur, expendenda suscepissem, quis fuisset huius scri-
 pti modus? Idem mihi dicendum est ad ea scripturæ lo-
 ca, quæ Bullingerus, ad comprobādum fictitium suum
 cœlum, recitat. Cū enim ad ea paucis, ne & libelli mo-
 dus excreseceret, & lectori superuacanea prolixitate es-
 sem molestus, respondiissem, ac haud obscurē significas-
 sem, me agnoscere quidem loca scripturæ, nō autem a-
 gnoscere uanas Bullingeri sequelas, nihilominus tamē
 ea acerbitate in me insurgit, ut faciliē agnoscas eum non
 præmeditatum, sed motibus illis animi perturbatori-
 bus incitatum hæc scripsisse. Quid ad me (inquiens) scho-
 lasticæ illæ disputationes, cur non respondet ille (Brenti-
 us) ad loca scripturæ, & Patrū à me adducta? Cur ibi pi-
 sce magis est mutus, in alijs nō necessarijs uerborum sa-
 tis prodigus? Scilicet illis scriptoribus non est responde-
 re, si quis exposita & confirmata uera et pia eius causæ,
 quam tractādā suscepit, sententia, paucis uerbis lecto-

rem admoneat, quid de obiectis aduersariorum sit sentiendum. Et nisi singula uerba aduersariorum numeres, ac commentarium in ea scribas, audiendum erit, pisce magis mutus es. Sed insultent illi & agant triumphos more suo quoslibet. Ego spero me, Deo propicio, causam ipsam ueræ Ecclesiæ Dei ita probasse, & iterum hoc scripto probaturum, ut non sit in me officium desideratura. Nam si singula fuisset copiose persecutus, uisus essem iudicio p̄ij, & prudentis lectoris diffidere. Malui igitur lectori multa, quasi digito indicare, quàm molesta loquacitate, sine aliquo Ecclesiæ emolumento, ea, quæ ipsi nō ignota putabam, obtrudere. Sed ad institutum. Cūm quæritur, Vbi nam Christus nunc cum corpore suo commoretur? non est respondendum, quòd contineatur localiter in loco quodam circumscriptus, sed respondendum est, quòd sit apud Patrem, in domo Patris, in Throno Patris, & ad dexteram Patris. Vbi autem est Pater? Vbi domus Patris? Vbi thronus Patris? Vbi dexteram Patris? Num hæc sunt certis locis circumscriptæ? Num in regionem quandam supra omnes cœlos latissimam quidem illam, sed terminis suis localiter definitam, ita sunt cōclusa, ut nec in his cœlis, nec in his terris inueniantur? Nihil uerò minus. Scripta enim Prophetica & Apostolica nō intrudunt Deum Patrem in aliquam circumscriptam regionem, quāuis amplam, quāuis illustrem, quamuis à terris remotam. Sed dicūt, Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descēdero ad infernum, ades. Nec definiunt domum Patris sicut definita fuit domus à Salomone ædificata. Sed dicit Salomon ipse, Cœlum & cœli cœlorum te capere non possunt, quanto minus domus hæc, quam ædificaui? Nec collocant thronum eius
in

in aliquo certo lithostroto, sed tribuunt ei pro paupimen-
to, in quo sit positus, cœlum & terram, & omnia quæ in
eis sunt. Cœlū (inquit) mihi sedes est, & terra scabellum
pedum meorum. Nec redigunt dexterā maiestatis eius
in corporeum locum siue angustum siue augustum, sed
extēdunt (ut ita *καταχρηστικῶς* loquar) eā tāta latitudine,
& amplitudine, quanta est essentia eius. Putas ne Deus
ego sum ē uicino, dicit Dñs, & nō Deus de longē. Si oc-
cultabit̄ uir in absconditis, & ego non uidebo eum, dicit
DOMINVS. Nunquid non cœlum & terram ego
impleo, dicit DOMINVS. Reliquum igitur est,
quod Christus, isque totus uidelicet, non diuinitate tan-
tum, uerum etiam humanitate sua commoretur tam in
cœlo quā in terra, atq; adeo ubicunq; est Pater ipse, &
domus, Thronus, & dextera Patris. Et quia Christus
ascendit in cœlum, & habitat in cœlo, uidetis ne omnes
uerē pij quā late pateat cœlum illud, in quo Christus
commorari dicitur. Quid enim ad me Augustini (quod
tamen citra contumeliam tanti uiri dictum esse uolo)
axioma, Tolle corporibus spacia locorū, &c. & Aristote-
lis, Omne corpus est in loco. quorum autoritate Cin-
gliani ad suum phantasma, in rebus cœlestibus abutun-
tur. Habeo à mea parte Prophetas, habeo Apostolos,
habeo Spiritum sanctum, qui collocant Christum DO-
minum nostrum, unā cum corpore, seu humanitate sua
ad Deum Patrem, in domo Patris, in Throno Patris, &
ad dexteram Patris. Non igitur timebo, quid faciat mi-
hi homo, quid rideat, quid naso suspendat adunco, nec
metuam (cur enim metuerē) ut homo physicis suis axio-
matis Christum Dominum nostrum, ē sede maiestatis
sue proturbet. Hactenus de habitaculo Christi in regno
cœlesti. Nūc dicamus etiam de habitaculo Sanctorū, seu
piorum

piorum, qui in Christo ex hac uita excedunt. Ac de animabus quidē seu spiritibus eorū nulla est, ut existimō, controuersia. Iustorū animæ (inquit) in manu Dei sunt. Et Stephanus ait: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Non est inanis precatio. Quod Stephanus orauit, hoc & impetrauit, ut Dominus Iesus spiritum eius susceperit, & conseruet eum usq; ad resurrectionem, in qua Stephanus unā cum corpore æternam fœlicitatis gloriam consequetur. Dicit & Paulus: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Viuunt igitur & conseruantur Sanctorum spiritus, in manu Domini nostri Iesu Christi. Sed ubi nunc est Elias, qui igneo curru raptus est in cœlum? Vbi Moses? qui cum apparuerit unā cum Elia, apud Christum in transfiguratione eius, dubium non est, quin & ipse unā cū corpore suo in altero seculo uitam agat, præfertim, cum etiam scriptura id significet, Non cognouit (inquiens) homo sepulchrum eius, usq; in præsentem diem. Vbi Enoch, qui & ipse translatus est cum corpore in alterum seculum? Vbi hi qui cum Christo resurrexerunt? Monumenta (inquit Matthæus) aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierunt, surrexerunt. Et egressi de monumentis post resurrectionem eius, uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Vbi ergo, illi nunc agunt uitam? De hac re non tenet nos animi dubios Christus ipse, Postquā abiero (inquiens) & præparauero uobis locum, iterum ueniam, & accipiam uos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & uos sitis. Hic mox exclamabit Bullingerus, Ecce locum. Dicit enim Christus: Præparabo uobis LOCVM. Sed respondet Bullingerus sibi ipse. Nullus est (inquiens) locus mundanus & corruptibilis in cœlo. Quod ergo de corruptibili loco affirmat, manifestum est, in cœlo illo

lo perpetuæ felicitatis, omnia esse æterna: sed quod ad-
ditur de loco mūdano, uertiginem patitur. Locus enim
mūdanus est, superficies corporis cōtinentis. Locus mū-
danus est, in quo statur, sedetur, & deambulatur cor-
poraliter & localiter. Talem autem locum collocat Bul-
ligerus, in suo illo Cinglianō cœlo. Quid ergo tergī-
uerfatur? Et cum affirmat non esse ibi locum corrupti-
bilem, quid plus dicit Aristotele, qui cum sentit mun-
dum esse æternum, erit & ille locus æternus? Sed frua-
tur ille suis cū Aristotele locis. Suprà ostendimus, quòd
cum nobis loquendum est de rebus spiritalibus & cœ-
lestibus, mutuanda sunt uocabula, à rebus corporalibus
& terrenis, ut uel saltem aliquo modo de rebus à nostro
sensu & intellectu, in hoc seculo alienis, balbutiamus,
unde & Christus ipse, nobiscum balbutiens, dicit se para-
re nobis in futuro seculo Lōcum, non tamen intelligit
locum, qui sit superficies corporis cōtinentis, in quo
uel ipse uel sancti corporali & locali modo eant, incedāt,
stent aut sedeāt: sed quem nec oculus uidit, nec auris au-
diuit, nec cor hominis cogitauit. Nunquid ergo corpo-
ra sanctorum non erunt, quòd nōn contineantur à su-
perficie alterius corporis, nec corporali & locali modo
incedant? Certè erunt, idq; perpetuò. Vbi ergo erunt?
Apud Christum. Dicit enim: Assumã uos ad me ipsum,
ut ubi ego sum, & uos sitis. Et Paulus: Rapiemur, inq̄t,
in nubibus, in occusum Domini, in aëra, & sic SEM-
PER ERIMVS CVM DOMINO. Vbi autem est
Christus? Apud Patrem. Erimus ergo & nos apud Pa-
trem. Vbi autem Pater? Num est superficie corporis cō-
tinētis circumscriptus? nihil minus. Sed ibi est, ubi nōs
erimus. Cū subiecta, inquit Paulus, fuerint Christo o-
mnia, tunc & ipse filius subijciē ei, qui subiecit omnia,

Pfal. 30. Ser.
3. in uersu.
Abscondes
eos, &c.

ut sit DEVS OMNIA IN OMNIBVS. Si Deus erit
in nobis OMNIA, erit ergo & locus noster, si modo apud nos in hoc seculo mansionem fecerit, & locus eius fuerimus. Vilescat, inquit Augustinus, totū, quicquid præter Deum est, qui nos tuet in loco uite huius. IPSE post uitam sit LOCVS NOSTER. Et iterum: Esto domus eius, & erit domus tua. Habitet in te, & tu habitabis in eo. Si eū exceperis in hoc seculo corde tuo, ille post hoc seculū excipiet te, uultu suo. Huc quæ facit, quod Athanasius scribit. Aufer mihi, inquit, subnixum esse loco, aufer mihi locales capacitates, cum de Deo cogitandum est. Et mox: Impium est igitur, aut querere, ubi sit Deus, aut quē locum obtineat Verbū, aut quo domicilio claudat Spiritus sanctus &c. Si est impiū querere ubi sit Deus, aut quem locū obtineat, nō minus impiū est querere, ubi nam locoꝝ sint, aut quæ loca obtineant sancti, qui sunt apud Deum, & quoꝝ locus est Deus. Moses & Elias apparent præsentés apud Christū, in transfiguratione. Ac tunc quidē apparuerūt in loco, & collocuti sunt eū Christo, humano sermone. Dicebant. n. excessum eius quem completurus erat Ierosolymis. Etsi. n. apparebant aliqua maiestate præditi, tñ & loco & sermone sic sese demittebant, ut potuerint à tribus discipulis & uisu utcunq; & auditu cōprehendi. Num aut existimas eos, si de uera & eterna ipsorū maiestate quæ habet in regno celesti, dicēdū est, descēdisse tūc de cælo, humano & locali modo, & sic semper in cælesti regno uersari, ac loq; quæ admodū discipulis apparuerūt? Nihil certē minus. Magna quidē apparuit eorū maiestas, sed multo minor est, quæ respondeat æternæ gloriæ filiorū Dei. Nec tūc primū descēderunt de cælo, sed iam antea præsto adfuerūt, & in cælesti regno māserunt. Præsentia aut suā hoc tēpore &

hoc

hoc loco iuxta uoluntatē Christi, & quantū discipuli fer-
 re poterāt (quanq̄ nec tātillæ maiestatis fulgorē constan-
 ter potuerint ferre) patefecerunt, ut dici quidē queat, eos
 de cœlo descēdisse, hoc aut̄ nihil aliud sit, q̄ q̄ p̄sentia suā
 reuelarint. Quid ergo? Nū & ipsi sunt ubiq̄ & implent
 cœlū & terrā, sicut & Christus? Exposuimus suprā, maie-
 statē Christi, quantū ē sacra scriptura in hoc seculo cōpre-
 hendi potest. Ac de Christo quidē nō est dubiū, quin cū
 nō sit tantū homo, sed etiā uerus Deus, excellat maiesta-
 te sua oēs sanctos, & data sit ei potestas absq̄ ulla mensu-
 ra. De sanctis aut̄ scriptū est: Vnicuiq̄ nostrū data est gra-
 tia iuxta mēsuram donationis Christi. Nō igit̄ simus in
 p̄sentia & in hoc seculo de sanctoꝝ in altero seculo sta-
 tu, solliciti, sed tribuamus suā Christo maiestatē oībus q̄
 noīari possunt inter creaturas excellentiorē, & adiunga-
 mus suos ei sanctos. Sic. n. nō erit metuendū, ne qd̄ ipsis
 ad cœlestē foelicitatē & maiestatē defuerit. Habes quid
 de cœlo, aut habitaculo Dei ac sanctoꝝ eius sit sentien-
 dū. Si. n. loquendū est de cœlo corporeo, quod est initio
 à Deo creatū, nō est ubiq̄, sed habet suū à terra discrimē
 & distantia. Et dicif̄ quidē & ipsum habitaculum Dei &
 sanctoꝝ eius, nō aut̄ existimandum est, q̄ Deus essentia
 sua plus ipsum, quam alias creaturas impleat, aut quod
 sancti eius in ipso Physicis locationibus & motionibus
 commorentur. Si autem loquendum est de incorpo-
 reo & spiritali cœlo, non est cogitandum, quod sit cer-
 tus locus, suis spacijs circumscriptus, supra omnes cœ-
 los, in quo sancti localiter & corporaliter stent, aut sede-
 ant, aut deābulent, sed quod sit regnū cœleste, quod nec
 locis, nec locoꝝ interuallis, sed maiestate Dei definitur,
 ut ubiq̄ Deus maiestate sua regnat, ibi sit incorporeū
 & spirituale illud cœlū, de quo nobis in p̄sentia sermo
 est.

est. Et ut Cingliani iterum habeant, quod pro ipsorum ingenio exagitare possint, cœlum illud ea est conditione, ut in eo non tantum Sancti homines, uerumetiam, Satan & Angeli eius inueniantur. Vbi ergo erit infernus? Nū & ipse est in cœlo, aut in regno cœlesti? De hac re sit sollicitus Bullingerus, q̄ cū architectatus sit cœlū locale supra oēs cœlos, definit etiam infernū certo loco. Cū enim iracundē admodum in me insurrexisset, dolēs, credo, quōd paulo liberius errorem eius perstrinxissem, addit tandem de inferno, Dudum, inquit, ille suo in loco, ut carcer hostium Dei, à Deo iusto, & omni potente extructus, & cōstitutus est. Fidem ergo hīc scripturæ simpliciter sequor, & absque curiositate Spiritui sancto per scripturas loquenti, credēs, sentio, infernum esse infra nos, LOCVM CERTVM, impijs à Domino iustissimē destinatum, amplū & abundē instructū, factis ad excipiendos & torquendos omnium seculorum impios, &c. At si tu Bullingere, fidē scripturæ simpliciter sequeris, & absq̄ curiositate spiritui sancto per scripturas loquenti crederes, nō tam pertinaciter incendiū de cœna Domini excitatum foueres, nec quereres tenebras in luce horū clarissimorū uerborū, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus &c. & sicut nō somniales locale cœlum supra omnes cœlos, in quo sancti aut sederent aut deambulant, ita nō somniales nunc localem infernum. Scimus quidem autoritate scripturæ, esse infernum. Scimus tam diabolos, q̄ impios & impoenitentes homines perpetuō in eo torquendos, sed ubi scriptura definit hunc infernum certo loco? Vbi collocat eum localiter & corporaliter uel intra uel infra hanc terram? Hæc uestra sunt, Bullingere, commenta, non scripturæ documenta. Ac profectō, nisi docueritis, uel intra uel infra

fra hanc terram esse adhuc reliquam aliquã localem, localem (inquam) & corporalem regionem, eamq; latissimam quidem, sed circūscriptam, in qua damnati localiter & corporaliter detineantur, quemadmodum de uestro cœlo commentis, nunquam effugere poteritis, quin in luculento figmento depræhensi sitis. Ais quidem te non uelle de inferno & inferni loco curiosius disputare. Cur ergo tam cōfidenter affirmas esse certum locum? cur definis eum loco, eoq; corporeo? Quicquid autem sit de situ loci inferni, certè quia Bullingerus omnino definit infernū corporali loco, necesse habet eum longè omnium distantissimè à sua cœlo collocare, ut cōstet ingens illud chaos, quod Abraham inter beatos & dānatos esse affirmat. Non est autem distantior ab eo cœlo locus, quàm medius punctus terræ. In hoc igitur loco Bullingerus infernum collocet, necesse est: sed hīc etiam atq; etiam uidendum erit, num is punctus sit tam ample & late regionis capax, ut queat tantam damnatorum multitudinem comprehendere. Ac profecto diligenter cogitandum erit, ne hac ratione, non solum primum caput Geneseos, apud Mosen, uerum etiam diāmeter terræ apud Geometras periclitentur. Quare difficulter ab ijs impetrabitur ut concedant, intra terram adeoq; in puncto terræ, reliquam adhuc esse corporalem quandam regionē terra ipsa multis parasangis latiore & ampliore. Nam quod scriptura affirmat rebelles uiuos in infernum descendisse, & psalmus imprecatur, ut impij descendant in infernum uiuentes, idē etiam pius patriarcha Iacob de pio suo filio Ioseph dicit, Descēdam ad filium meum lugens in infernum. His autem uerbis non intelligendum est eum infernum, in quem damnati perpetuò cruciandi conijciuntur, esse certum & corporalem, uel in medio terræ, uel infra terram, locum. Sed illos quidem repētina morte interijisse. (Hoc enim est uiuum in infernum descendere) Iacobum autem, in luctu ex hac uita excessurum, sicut putabat e-

tiam filium excessisse. Nec ego de amplitudine spacij infernalis sollicitus sum, sed anilia uestra deliria de illo uestro corporali & locali cœlo ac inferno rideo, ut qui in professione Christianæ doctrinæ nondum eo profeceritis, quo aliquid sublimius, quàm prophani Ethnici, de sedibus cœli ac inferni sentiatis, sed relictis, in locali suo inferno Cinglianis, reuertemur nos ad uerum nostrum cœlum. Nam cum sermo est de rebus spiritualib. & cœlestibus, hæc uocabula, **SUPRA ET INTRA**, usurpantur quidem ex humana consuetudine, nō definiuntur autem locis, sed dignitate, indignitate, maiestate, abiectioe, gaudio, horrore, læticia, tristitia, & alijs id genus. Dicitur igitur est quod regnum superum seu cœleste definiatur nec loco, nec locorum interuallis, sed maiestate Dei, qui non tantum gubernat coram, eos, qui fœlicitate huius regni fruuntur, uerum etiam Satanam & omnes illos, qui in perpetuam infelicitatem conijciuntur. Ergo ne & Satan & infernus erunt in regno cœlesti? Quid absurdius dici potest? Fateor, coram Sycophantis, & ijs, qui carnalibus de cœlo & inferno phantasmatis fascinati sunt, nihil potest dici abominabilius. Sed qui sunt in sacris literis rectè eruditi, & nō afferunt ad eas sua carnalia somnia, sciunt in Iob inter filios Dei, assistentes coram Domino, affuisse etiam Satanam, & collocutum cum DOMINO. Et in libris regum, uidet propheta DOMINUM sedentem super solium suum, & omnē exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris, inter quos & spiritus mendax stetit. Et apud Paulum: Non est nobis lucta aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi Dominos, rectores tenebrarum huius seculi, aduersus spirituales astutias **IN COELESTIBVS**. Quid igitur dicemus? quæ est illa Babylon? quæ rerum confusio? hoc nō tantum est cœlum terræ, ut habet prouerbiū, uerum etiam cœlum inferno miscere. Sed bene habet. Ersi enim nec cœleste seu supernum, nec tartare-

um seu infernum regnum corporalibus locis ac locorū interuallis definiuntur, ac distinguuntur, tamen habēt suū, idēq; ut ita dicam, latissimum discrimen. Et quid nunc nobis de locis corporalibus uel cœli uel inferni? Cura ut habeas Deum propiciū propter Christum, & siue uiuas siue moriaris, eris in cœlesti gloria & cœlicitate: si autem habueris Deū iratum, eris in inferno, etiamsi fueris in medio filiorum Dei, & in altissimo uel terræ uel corporalis cœli loco. Sed o curas hominum, o quantum est in rebus inane. Quid anxie laboramus loco, quo uel corpus Christi, uel nostra corpora in altero, hoc est, futuro seu reuelando seculo cōtineantur, cū & cœlum & terra unā cum locis suis transibunt, & nostra corpora erunt spiritualia?

De transiōne seu abolitione cœli & terræ, posterior Petri Epistola, ē psalmo & Esaia cōcionatur, Veniet inquit, dies Domini sicut fur in nocte, quo cœli procellæ in morem transibunt, elementa uerò estuantia soluent, & terra, & quæ in ea sunt opera, exurentur. Ac mox. Expectantes & accelerantes aduentum diei Dei, per quem cœli incensū soluentur, & elementa æstuantia liquefcent. Cœlos uero nouos & terram nouam, iuxta promissa illius expectamus, in quibus iusticia inhabitat. Et Christus ipse, cœlum (inquit) & terra præteribunt, uerba autē mea nō præteribunt. Siue ergo substantia siue tantum inhærentia huius mundi transibunt, certe sicut tempus, ita & locus, quæ sunt mundi inherētia una cum hoc mundo transibunt. De humanis autē corporibus dicit Paulus: Seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale. Manifestum quidem est, quod corpus non mutetur in spiritum, sed fit spirituale, hoc est, ornatur conditionibus spiritualibus, ut quemadmodum spiritus nec cibo, nec potu, nec somno, nec loco,

nec tempore indiget, ita corpus nostrū nihil harum rerū indigebit. Sicut & aliās copiosius est expositū. Quid ergo in nouo illo cœlo & noua terra fiet? Quæ erit rerū conditio? Magis quidem dicere possumus, quæ non sit q̄ quæ sit: attamen docuit nos de ea re Paulus, uel saltem pueriliter balbutire. Deus, inquit, erit OMNIA in OMNI BVS. Deus ergo erit nostrum cœlum, nostra terra, noster locus, noster cibus, noster potus, nostra uita, nostra iusticia, nostra fortitudo, nostra sapientia, nostra temperantia, nostra felicitas. Quid plura? Deus erit in nobis OMNIA, idēq̄ longē excellentius ac diuinius, quàm ulla humana ratio cogitare, & ullus humanus sermo explicare potest. A seculo, inquit Esaias, non audierunt, neq̄ auribus perceperunt, oculus non uidit, Deus absq̄ te, quæ præparasti expectantibus te. Fruantur igitur Cingliani suis in suo cœlo locis, sessionibus & deambulationibus, quæ & oculis uideri, & auribus audiri, & corde cognosci possunt: nos obediēti fide expectabimus ea, quæ nobis tēporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps rex regnantium, & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, lucem habitās inaccessam, quem nemo hominum uidit, neq̄ uidere potest. Cui honor & imperiū sempiternū, Amen. Hastenus demonstraui errorem Martyris & Bullingeri, quo uerā & substantialē præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna oppugnant. tanta. n. animi obstinatione impetū aduersus eam faciūt, ut malint uerē piā & à spiritu sancto traditam sentētiam, de incarnatione Christi, de Assumptiōe humanitatis in Deū, de maiestate diuinitatis Christi, de sessiōe Christi ad dexteram Dei Patris, & de omnipotentia eius peruertere ac ficticiū cœlū approbare, q̄ intellectum suū perspicuē ueritati uerborū cœnæ Dominicę captiuum reddere. Ad potuissē quidē carnalia eorū phantasmata, quæ clarissimē luci sacre scripturę, & cœlestib. reb. inferre conantur, similiter etiā calūnias & sannas quibus me exceperūt copiosius exagitare, sed uolui rationē habere ecclesię filij Dei, quæ iam nō hoc quærit, quomodo Martyr, Bullingerus & Brentius se inuicē mordeant, sed quomodo hæc causa piē explicetur. Quod spero me, diuina clementia sine Sophistica & ullius calumnia, ita præstitisse, ut nō dubitē ad tribunal Domini nostri Iesu Christi, de cuius maiestate agitur, prouocare. Videat igitur Dominus, & iudicet inter nos & aduersarios, ut & tot offendicula è medio tollantur, & discant tandem homines *ᾠληγορίαν*, ne quouis doctriņæ uento circumferantur.

DE DISPENSATIONE CORPORIS ET
sanguinis Christi in cœna.

Absolui, propicio Deo, primâ & præcipuâ huius scripti partem, in qua refutauimus carnalia somnia Cinglianorum de corpore Christi, & de regno cœlesti, ac demonstrauimus Christû humanitate sua in tantâ gloriâ & maiestatem euectû, ut in ea nō solû nō circumscribat loco, uerumetiâ cœlum & terrâ (sed suo eoque cœlesti modo) impleat & omnia corâ præfens gubernet. His igit̃ absolutis, accedemus, Deo adiuuante, ad alterâ partē, quæ est de dispensatione corporis & sanguinis Christi in cœna. Et si. n. Christus ea est maiestate, ut omnia impleat, tamē corpus & sanguis eius non ubiq; sumenda & uescenda distribuuntur. Ac licebit quidē corpore & sanguine Christi, absq; ullo alio organo, è sola prædicatione Euangelij per fidē frui: Christus aut̃ tanta est beneuolentia & clementia erga suam Ecclesiâ, ut priusq; intraret per passionē & mortē in gloriâ ac maiestatem suam, instituerit cœnâ, in qua corpus & sanguis eius Sacramento panis & uini, uerē dispensarentur & sumerent̃. Duo igit̃ præcipuē sunt hominû genera, quibus cū de uera Dominicę cœtiæ ratione pugnat̃. Alterum est Cinglianorû, q̃ etsi affirmant eos qui credunt in Christû, fieri in cœna participes beneficiorû corporis & sanguinis Christi per fidē, tamē negant substantiam corporis & sanguinis Christi in cœna præsto adesse, sed tantû à cœna distare quantû supremû cœlum à terra distat. Hos in superiori huius scripti parte copiose & euidentibus argumentis refutauimus. Alterû genus est Papistarû, q̃ docent quidē uerâ præsentiam & dispensationē corporis & sanguinis Christi in cœna: nō rectē aut̃ sentiunt de modo, q̃ hæc fiunt, & adsunt præsentia. Arbitrant̃. n. ea nō prius fieri præsentia, q̃ sacrificulus à pontificibus unctus, uerba cœnæ ad panem & uinum, proposito, ut ipsi loquunt̃, consecrandi, recitauerit, quippe q̃ uirtute horû uerborû (Hoc est corpus meum) fiat, ut corpus Christi, antea in cœlo existens, et à cœna absens, statim in momento præsto adsit in cœna. Hęc est magia, quæ admodum aliâ,

demōstrauimus. Deinde sentiunt in tali cōsecratione non re
 manere substantiā panis, sed aut mutari in substantiā corpor
 ris, aut annihilari, & in locū eius succedere corpus, remanēt
 bus t̄m panis accidētibus, q̄ uocāt prodigioso noīe Transsub
 stantiationē. Hoc est humanę rationis figmentū, quæ suis res
 gulis uerba Christi subiicit. Fugiamus igit̄ & detestemur hos
 Cinglianorum & Papistarū errores, & sentiamus q̄ ubicūq̄
 est Christus (Est autem tam in cœlo, q̄ in terra & oīa corā om
 nipotētia sua gubernat) ibi habeat secū uerum suum corpus
 & sanguinē, quippe q̄ sit uerus Deus, & uerus homo, non au
 tē ubiq̄ corpus & sanguinē suum sumēda distribuatur. Sed reli
 cturū externā hanc & mundanā uitę rationē, qua triginta tri
 bus annis in hoc seculo conuersatus fuerat, instituerit Cœnā,
 in qua cum accūberet cum discipulis suis, accepit panem, &
 postq̄ gratias egisset, fregit ac dixit, Accipite, Edite, Hoc me
 um est corpus, q̄d pro uobis traditur, Hoc facite in mei cōme
 morationem. Ad eundē modum & poculum, peracta cœna,
 dicens, Hoc poculum nouum Testamentum est in meo san
 guine. Hoc facite, quotiescūq̄ biberitis, in mei cōmemorā
 tionem. Vel ut Matthæus habet: Bibite ex hoc oēs. Hic est, n.
 sanguis meus, qui est noui Testamenti, qui pro multis effun
 ditur in remissionē peccatorū. Hactenus institutio cœnę Do
 minicę. Multa hīc nobis obseruāda proponuntur. In primis
 aūt dispensatio corporis & sanguinis Christi, Sacramento pa
 nis & uini, consideranda est. Non. n. sentiamus quōd priusq̄
 uerba cœnę recitantur, corpus & sanguis Christi sint absen
 tia, Ostendimus enim, q̄ cum totus Christus, etiāsi non cele
 bretur cœna, presto adsit maiestate sua tam in cœlo q̄ in terra,
 ac maximē omnium in sua Ecclesia, habeat secum semper ue
 rum suum corpus & sanguinem, sed quod quæ antea uerē e
 rant præsētia, nunc per prædicationem seu recitationē uer
 borū Christi pane & uino distribuātur. Accepit (inquiunt Eu
 angelistę) Panē, Nō accepit saxum, nō lignum, nō pomum,
 non pyrū, nō cerasum, nō persicum, non aliud quicq̄ esui uel
 aptum

aptū uel ineptum. Quare sicut his rebus nō dispensantur cor-
 pus & sanguis Christi, ita rectē dici potest, q̄ nec in ipsis sit cor-
 pus, & sanguis Christi, nō quōd totus Christus nō omnia im-
 pleat, & corā presens maiestate sua non gubernet, sed quōd il-
 la res nō definiatur uerbo Christi, ut in ipsis aut per ipsas cor-
 pus & sanguis eius distribuatur. Accepit panē, accepit & uinū.
 Quid egit cū pane & uino? Benedixit, quēadmodū Mar-
 cus ait. Non est autē intelligendum, q̄ formauerit digitis suis,
 super panē & uinū figurā crucis, ut eijceret diabolu, & intro-
 duceret in locū eius corpus & sanguinē suū, sed uerbo bene-
 dicendi intelligēda est laudatio & gratiarū actio, sicut alij Eua-
 ngelista scribunt, Egrot (inquiunt) gratias. cui: Dño Deo Pa-
 tri suo cœlesti. Laudauit, n. nomē Dñi Dei Patris sui, & gratias
 egit, quōd tanta sit erga ipsum beneuolentia, ut suscipiat sa-
 crificiū corporis & sanguinis sui, mox in cruce peragēdum,
 pro expiatione peccatorū totius mūdi. Quare, ut Ecclesia ma-
 nifestē cognosceret, beneficium huius sacrificij maximē oīm
 ad se pertinere, FREGIT. (Postq̄ gratias egisset) PANEM.
 Frāgere autē more scripturæ est diuidere seu dispensare. Fran-
 ge (inqt Esaias) esurienti panē tuū, hoc est, distribue & dispen-
 sa. Christus ergo fregit Panē (hoc est) distribuit inter discipu-
 los accumbētes & dedit eis dicens, Accipite, edite. Quid? PA-
 NEM. Quid autē est porrectus iste Panis? Additur. Hoc meū
 est corpus. Similiter accepit poculū ac porrexit eis et dixit: Bi-
 bite ex eo oēs. Hic est sanguis meus, etc. Cū igitur Christus di-
 stribuit Panē & uinū in sua coena, nō distribuit tm̄ panē & ui-
 nū, sed etiā corpus & sanguinē suū, ut quicumq̄ acciperet hūc
 Panē & hoc uinum, acciperet eo ipso etiā hoc corpus, quod
 mox erat crucifigēdum, & hunc sanguinē qui mox erat pro
 peccatis mundi effundendus. Itaq̄ hic Panis uerē est corpus
 Christi, & hoc uinum uerē est sanguis Christi, quod in ipsis &
 per ipsa corpus & sanguis Christi uere dispensent. Nec te mo-
 ueat, qui fiat, quōd cū totus Christus habitet uere in homine
 credente, accipiat tm̄ homo in coena corpus & sanguinē eius.

Ac

Ac profectò, nisi quis antè possideat & habeat per fidē cor-
 pus & sanguinē Christi, q̄ in cœna accipiat, nō fiet beneficio-
 rum, quæ p̄ij per corpus & sanguinē Christi assequuntur, parti-
 ceps. Quid igit̄ noui in ea cœna accipit? Nihil certè noui acci-
 pit, si ipsam totius Christi oīa implentis substantiam confide-
 raueris: sed si operationē Christi & reuelationē donorū eius
 intuearis, accipit nouum donum & nouū beneficium. Sum-
 mus exēplum de spiritu sancto. Hic si naturā eius inspexeris,
 omnia implet, tam in cœlo q̄ in terra. Quò ibo, inquit, à sp̄i-
 tu tuo, & quò à facie tua fugiam? Et tñ Christus cū ex resur-
 rectione rediret ad suos Apostolos, insufflauit in eos, & ait: Ac-
 cipite Spiritū sanctum. Et in die Pentecostes missus est Apo-
 stolis Spiritus sanctus. Et repleti sunt (inquit Lucas) oēs Sp̄i-
 tu sancto. Quid opus erat, ut Spiritus sanctus mitteretur, &
 quomodo omnes Apostoli repleti sunt Spiritu sancto, cum
 Spiritus sanctus antea præsens erat, & replebat nō tam Apo-
 stolos quàm uniuersum orbē? Hic, si de essentia Spiritus san-
 cti loquēdum est, nō mittebatur, nec recēs Apostolos imple-
 bat, sed erat, ut uerus ab aeterno Deus, in cœlo & in terra, &
 conseruabat omnia. Si autem loquendum est de donis Sp̄i-
 tus sancti, etsi Spiritus sanctus ubicunq; est, ibi secum etiam
 habet dona, non tantum generalia illa, quibus conseruat o-
 mnes creaturas, & distribuit unicuiq; quod sibi congruit, ne-
 rumetiam illa dona, quæ ad aeternam salutem, & ad conser-
 uandam Ecclesiā sunt necessaria: hæc tamen dona non con-
 feruntur in quemuis, aut, ut rectius loquar, non reuelantur
 in quouis. Et dicuntur de cœlo uenire, non quòd corporali
 modo de cœlo descendant, & illabantur in hominem, sed
 quòd in homine reuelantur. Non dissimiliter de Christo &
 corpore ac sanguine eius sentiendum est. Nam si respexeris
 substantiam & maiestatem eius, non solum implet cœlum
 & terram, uerumetiā pascit corpore & sanguine suo omnes
 in ipsum credētes, sine ulla intermissione: sed si consideraue-
 ris institutionem cœnæ, & peculiaria dona eius, Christus tūc
 dicitur

dicitur præsens esse, ac Ecclesiam suam corpore & sanguine suo pascere, cum porrigit ei panem & uinum, dicendo, Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus, ac affert imbecilli fidei robur, & afflictæ conscientiæ consolationem: Quare etsi Christus antea uerè est una cum corpore & sanguine suo in credente, tamen in cœna porrigit ei corpus suum, pane uescendum, & sanguinem ut no bibendum, ut conferat in ipsum ea dona, quæ ad fidei confirmationem & ad certitudinem de diuina clementia, sunt salutaria. Sunt enim duo organa, per quæ Christus, qui accepit dona in hominibus, sua beneficia conferre, aut si ita libet excitare, & reuelare solet. Alterum est prædicatio Euangelij, absq; externo Sacramento. Alterum eadem prædicatio, cum externo Sacramento: Euangelion, inquit Paulus, est potentia Dei ad salutem omni credenti: Et Fides ex auditu est, auditus autem per uerbum Dei. Cum igitur uerbum Dei, seu Euangelion de Christo & beneficijs eius prædicatur absq; externo Sacramento, reuelantur & traduntur auditori, cœlestia beneficia præsentem quidem, sed generatim & simpliciter, si autem prædicatur unà cum adiuncto Sacramento, Baptismo uidelicet, aut pane & uino cœnæ dominicæ, reuelantur & traduntur cœlestia beneficia peculiariter: & ut ita dicam dupliciter: Semel uidelicet uerbo, & iterum Sacramento: ut quod uerbo generaliter promittitur & exhibetur, Sacramento peculiariter applicetur. Quare sicut in Baptismo, qui in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti dispensatur, præsens est Pater & Filius & Spiritus sanctus, ac recipit (quantum quidem ad ministerium externum attinet) eum qui baptisatur in gratiam, & regenerat eum: Vnde Baptismus rectè dicitur, & est lauacrum regenerationis ita in cœna,

Y in qua

in qua panis & uinum cum hac uoce Christi, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus dispensantur, præsens est Christus, & sumentibus panem & uinum applicat (quantum quidem ad externum ministerium attinet) corpus & sanguinem suum, unde rectè panis dicitur & est corpus, & uinum sanguis Christi. Quid pluribus opus? uerba ipsa Christi in cœna, Accipite, Edite, Bibite, multo clarius & manifestius, quàm ulla alia argumenta, demonstrant, quod in ea fiat dispensatio non panis, nec uini tantum, uerum etiam corporis & sanguinis Christi, idque non absentium, sed uere præsentium, eo quidem modo, quo res cœlestes, in quorum catalogo continentur etiam corpus & sanguis Christi, quæ nullo corporeo loco circumscribuntur, præsentibus esse solent. Etsi autem corpus & sanguis in uiuente homine non separantur, tamen non est sentiendum, quod corpus & sanguis Christi solo pane dispensentur, quemadmodum Papiſtæ somniarunt, sed quod corpus dispensetur seorsim pane, & sanguis seorsim uino. In dispensatione enim cœnæ non hoc agitur, ut quæ in Christo naturâ coniuncta sunt, separentur; sed ut ea diuersis Sacramenti partibus represententur, & sumenda tradantur. Explodendum igitur est mendacium, quo Papiſtæ laicis, ut uocant, suæ Ecclesiæ, os sublinunt, & dicunt eos tam sanguinem pane bibere, quàm uino. Ideoque altera parte Sacramenti debere esse contentos.

Hactenus de dispensatione, qua Christus ipse corpus suum pane & sanguinem uino in cœna distribuit. Quid ergo? Num Christus suam cœnam ita celebravit, ut ipse quidem dispensauerit in ea discipulis corpus & sanguinem suum, non autem posteris ea dispensanda

fanda commendauerit? Absit. Auctoritatem quidem suam, qua cœnam instituit, sibi retinuit, ministerium autem dispensandę cœnæ Ecclesiæ suæ commendauit. Non enim ipse tantum accepit panem & uinum, & distribuit ea dicens, illum esse corpus, hoc autem sanguinem suum: uerum etiam addit, Hoc facite, inquit, in mei commemorationem. Et explicat Paulus; Quotiescunq; inquit, comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annũciate, donec uenerit. Quibus dictis significatur, quod sicut Christus dispensauit in cœna suum corpus & suum sanguinem, ita celebrandam esse in Ecclesia, usque ad nouissimum huius seculi diem cœnam, in qua non minus corpus & sanguis Christi dispensentur pane & uino, quam in prima cœna factum est. Sacra ipsa oblatio, inquit Chryso. 2. Tim. 2. Hom. 2. Chryso. 2. Tim. 2. Hom. 2. siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti Sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse Discipulis, quocunq; Sacerdotes modo conficiunt. Nihil habet ista, quàm illa minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam ante sacrauerat &c. Et iterum, Contemplare obsecro, Adstat mensa regia, adsunt Angeli, mensa huius ministri, adest Rex ipse, & tu oscitabundis adstas, sordidis indutus es, & tu nihil curas? Sumamus igitur corpus & sanguinem Christi, in nostra cœna, non alia reuerentia, non alia fide, non alia obedientia, quàm si accubuissimus in prima illa cœna, quam Christus adhuc in terra coram uisibili presentia celebravit. Sed quibus dispensantur corpus & sanguis CHRISTI in cœna? Non certè alijs, quàm ijs, qui in mensa accumbunt, & ad quos hæc

Chryso.
 2. Tim. 2.
 Hom. 2.

Chryso.
 Ad Ephe
 sios c. 2.
 Serm. 3.

172 DE DISPEN. CORP. ET SANG. CHRISTI.
uerba, Accipite, edite, Hoc meum est corpus, Et bibite,
Hic meus est sanguis, pertinent. Primū igitur, hæc uer-
ba non pertinent ad Caiapham aut Pilatum; Neq; enim
hi accubuerunt, neq; si interuenissent, & rapuissent pa-
nem & poculum, pertinuissent ad eos hæc uerba, Acci-
pите, edite, bibite: Non igitur accepissent corpus Chri-
sti, nec bibissent eius sanguinem. Deinde, non perti-
nēt his temporibus nec ad Iudæos, nec ad Turcas, quia
ne ipsi quidem accumbunt, & si forte in celebratione
cœnæ accurrerēt, ac raperent panem & uinum, non ta-
men ederent corpus Christi, nec biberent sanguinem
eius, quod nihil ad ipsos uerbum Christi. Præterea uer-
bum Christi nihil ad mures aut muscas: Quare etiam si
illi rodant panem, & hæc sorbeant uinum, non tamen
edunt corpus Christi, nec bibunt sanguinem eius. Etsi
enim Christus omnia implet maiestate sua, corpus ta-
men & sanguis eius, nō dispensatur in cœna, ut nec Caia-
phæ & Pilato, ita nec muribus & muscis. Postremō uer-
bum Christi non pertinet ad Sacrificulos papisticos, qui
in Missis suis somniant, se sacrificare pro peccatis uiuo-
rum & mortuorum: Hi enim, etsi recitant uerba Cœnæ
dominicæ, & edunt panem ac uinum, tamen nec habēt,
nec edunt corpus, nec bibunt sanguinem Christi, quia
non celebrant Cœnam dominicam, sed Missam papisti-
cam. Ad ueram enim Cœnam dominicam, pertinet pri-
mum, Commemoratio, hoc est, publica prædicatio & re-
citatio uerborū, quibus Christus, non solum cœnam su-
am instituit, & corpus pane, ac sanguinem uino dispen-
savit, uerumetiam mortem suam ac beneficia eius expo-
suit: Quod pro uobis, inquit, traditur, & qui pro uobis
effunditur. Sacrificuli autem Papistici, in tantum non
commemorāt prædicationem uerborū Christi publice,
ut

ut etiam graui pœna à suis Pontificibus prohibeantur, ne ad aures Laicorum, ut uocant, commemorent. Dein de ad ueram Cœnam dominicam pertinet Communio, seu dispensatio panis & uini: Non enim fuisset cœna inter Christum & Apostolos, si solus Christus edisset ac bibisset, esurientibus interim ac sitientibus Apostolis. Sacrificuli autem non dispensant panem & uinum in priuatis suis Missis, sed soli ipsi uescuntur & bibunt. Cum igitur non celebrēt in Missis suis, ueram cœnam Domini, manifestum est, quòd nec habeant in Missis, nec sumant corpus & sanguinem Christi, & cùm obtrudunt Ecclesiæ suum panem pro Christo adorandum, & opus suum, ad peccata expianda, designent horrendam Idolomaniam, & detestandam impietatem. Ad quos ergo pertinet uerbum Christi, Accipite, edite, bibite, & qui sunt illi qui in cœna, sumunt corpus Christi pane, & bibunt sanguinem eius uino? Respondeo: Pertinet ad discipulos Christi, qui in mensa accumbunt. Fuerunt ne hi omnes pij & sancti? Manifestum est quòd & Iudas Ischariotes proditor, inter ipsos accubuerit, Accubuerint etiam reliqui Apostoli, qui tanta erant imbecillitate, ut & mox de primatu odiose rixarentur, & paulò post Christum, turpissima fuga desererent, ac Petrus etiam abiuraret: Et tamen quia Christus cum ipsis colloquebatur, & porrigendo panem ac uinum dicebat, Accipite, Edite, hoc meum est corpus, Bibite, hic meus est sanguis: Idcirco negari non potest, quin & corpus & sanguinem Christi sumpserint. Iudas quidem, quia impœnitens, ad condemnationem, sicut & Christus ipse, odor est mortis ad mortem, impœnitentibus. Reliqui autem ad salutem, quia peccatores quidem, sed pœnitentes. Habes igitur quod etsi totus Christus implet maiestate

74 DE VSV ET FRVCT. COENAE DOM.
sua cœlum & terram, ac omnia coram gubernat, tamen
non omnibus, nec ubiuis dispensatur corpus & san-
guis eius, sed tantum in uera sua cœna, & discipulis in
ea accumbentibus, siue dignis siue indignis, illis qui-
dem ad salutem, his autem ad iudicium. Et hæcenus de
dispensatione corporis & sanguinis Christi.

DE VSV ET FRVCTV COENAE DOMINICAE.

Martyr in suo Dialogo percontatur, quid ad co-
muniū rerum gubernationem & conseruationem opus sit præsentia humanitatis Christi? Ita multi
alii Impij sunt, qui percontari solent, quæ sit necessitas
præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna, &
quid si nullam omnino cœnam haberemus, num pro-
pterea nobis esset omni cœlesti salute carendum? Hoc
autem non est homini, sed Deo ipsi insultare, & bene-
ficia eius contumeliose, ac summa animi ingratitude
excipere. Etsi enim Deus potuisset, pro immensa sua
maiestate humanum genus alia ratione, quàm incar-
natione filij sui seruare, & omnia absq; præsentia hu-
manitatis Christi gubernare, potuisset quoq; filius Dei
absque institutione cœnæ dominicæ, & dispensatione
corporis & sanguinis sui, salutem Ecclesiæ consulere, ta-
men quia hæc conferendæ salutis ratio uisa est & pla-
cuit uoluntati Dei, non solum existimandum est, eam
esse & sapientissimam, & congruentissimam: sed etiam
agnoscenda sunt hæc diuina beneficia gratissima men-
te. Consideremus igitur, quis sit usus cœnæ dominicæ,
& quam utilitatem ex ea consequamur. Non ignora-
mus quidem, quòd multi indigni sumant cœnam, qui
reporo

reportant ex ea non solum nullam utilitatem, uerum
 etiam maximam perniciem. Quisquis ederit panem
 hunc, & biberit de poculo Domini indigne, reuserit
 corporis & sanguinis Domini, & edit ac bibit sibi iu-
 dicium: hoc autem non fit uitio Cœnæ, sed uitio indi-
 gnitatis eorum, qui bonam & utilem cœnam malè &
 indignè sumunt. Exponemus igitur, non quid cœna
 alieno uitio fiat, sed quid officio Spiritus sancti afferat;
 si quis ea dignè, hoc est, in uera pœnitentiâ, & ex fide
 Domini nostri Iesu Christi utatur. Ac primum omnium
 cœna Domini non est muta actio, nec otiosum specta-
 culum, sed prædicatur in ea de morte Christi, quod sit
 expiatio peccatorum nostrorum, & exhibetur nobis pane
 et uino, corpus illud quod est uita mundi, & sanguis ille,
 qui emundat nos ab omni peccato. Vbi autem auditur
 ex fide beneficium mortis Christi, & sumitur corpus &
 sanguis eius, ibi fides, autore Spiritu sancto, non uerbo
 tantum, sed etiam Sacramento confirmatur & stabilitur:
 Sicut enim fides, ita & confirmatio fidei ex auditu: Au-
 ditus autem per uerbum Dei. Vbi autem fides confir-
 matur, ibi etiam de æterna nostra uita & foelicitate certi-
 ficamur & confirmamur. In tantum enim beneficijs diui-
 nis fruimur, quantum fidei habemus: Fiat, inquit, tibi se-
 cundum fidem tuam. Quare usus cœnæ dominicæ ex fi-
 de, rectè nobis dicitur æternam uitam & foelicitatem af-
 ferre. Vnde Chrysostomus: Quemadmodum (inquit) fri-
 gida accessio periculosa est, ita nulla mysticæ illius cœ-
 næ participatio, pestis est et interitus. Ipsa namq; mensa,
 animæ nostræ uis est, Nerui mētis, fiducia uinculū, fun-
 damentū, Spes, Salus, Lux, Vita nostra &c. Cum igitur
 tam magna & tā multa beneficia nobis digno usu cœnæ
 dominicæ offeratur, agite dū, nō contēnamus, nō frigidè
 acceda-

Chryso.

1. Cor. 10.

176 DE DISPEN. CORP. ET SANG. CHRISTI.
accedamus, sed pœnitentiam ueram agamus, & in fide
sumamus, ut æternam uitam & salutem reportemus.
Deinde, in dispensatione poculi, Christus ait: Hic est
sanguis meus, qui est noui TESTAMENTI. Aut, ut
alias dicit: Hoc poculum nouum est Testamentum in
meo sanguine. Tribuit suæ ipse cœnæ, nomē TESTA
MENTI, quod morituri facere, & de ultima sua uolun
tate testari solent. Videamus igitur quid in Testamen
tis fiat, ut ex eo utilitatem cœnæ Dominicæ cognosca
mus. Solenne enim est, ut homo uel de morte cogitans,
uel morti propinquus condat Testamentum, in quo su
am cuiq; hæredum portionem hæreditatis, alijs quoq;
quibus uisum est, legata assignet: Vnde & de Abrahæ
mo scriptum est, Dedit Abraham cuncta quæ possede
rat Isaac, hoc est, instituit Isaacum in legitimum hære
dem, filijs autem concubinarum largitus est munera,
seu legata. Cùm igitur Christus ex hoc mûdo esset mor
te discessurus, suscipit & ipse, pro more, Testamentum
faciendum. Quid autem bonorum temporalium aut ter
renorum suis hæredibus legaret, nō habebat. Filius, in
quit, hominis, non habet ubi reclinet caput suum: Ac
tunicam quoq; & reliquas uestium partes, paulo post di
repturi erāt milites. Sed nec uenerat in hunc mundum,
ut dominaretur regio more, & dispensaret externa bo
na, nec ea quicquam nobis ad ueram & æternam salu
tem profuissent, etiamsi inter nos hæredes suos, dispen
sasset. Fingamus quod Christus legasset in suo Testa
mento, Petro quidem regnum Hierosolomytanum, Ia
cobo regnum Aegyptiacum, Bartholomæo regnum
Aethiopicum, alijs autem maximam uim pecuniæ, qua
possent pro suo arbitrio negociari, & magni fieri, quid,
obsecro, hæc ad ueram salutem contulissent? Non fuis
sent

sent ex his legatis, nec sapientiores, nec iustiores facti:
 addo etiam, nec opulentiore aut ditiores. Neq̄ enim
 regna, neq̄ pecuniæ reddunt hominem ditioem. Aua-
 ro, inquit, tam deest quod habet, quàm quod non
 habet. Quare Christus consulturus ueræ & æternæ sa-
 luti suorum hæredum, nõ legauit eis in Testamento suo
 externa & temporalia, aut aliena bona. Quid ergo lega-
 uit? Quod habuit & proprium & preciosissimum, ui-
 delicet suum ipsius corpus, & suum ipsius sanguinem.
 Non existimes hæc esse uulgaria legata. Non potuisset
 Ecclesiæ suæ & præstantiora & magis salutaria bona le-
 gasse. In corpore enim & sanguine suo, quæ ad expian-
 da peccata nostra coram Deo patre impendit, legauit
 nobis PECCATORVM REMISSIONEM. Quid au-
 tem maius, quid excellentius nobis posset contingeret
 Vbi est peccatorum remissio, ibi est Deus propicius, iu-
 sticia, uita, & æterna salus, quid ergo nocere posset uel
 paupertas, uel infamia, uel ægritudo, uel mors, uel in-
 fernus? Vbi autem non est remissio peccatorum, ibi ni-
 hil profuerint uel diuitiæ, uel dominationes, uel sanita-
 tes, uel quicquid hic mundus suspicit & admirat. Qua-
 re, cū Christus legauerit Ecclesiæ in testamento suo cor-
 pus & sanguinem suū, ac eo ipso remissionē peccatorū,
 quæ per sacrificiū corporis & sanguinis est impetrata,
 sentiendū est, q̄ legauerit ei summa, optima, utilissima,
 & ad uerā salutē maximē omniū necessaria bona. Hæc
 autē eò dicunt, ut in usu huius Testamēti faciamus, quod
 aliàs in usu mundanorū testamentorū facere solemus.
 Nam si quis fuerit in mundano testamento hæres insti-
 tutus, & excludatur uel cohæredum, uel aliorū iniqui-
 tate à capienda hæreditatis suæ portione, statim appel-
 lat ad literas Testamenti, has profert in mediū, has inspi-
 cit & expendit, has aduersarijs obtrudit, his sese ab om-

nibus obiectionibus tuetur, ut tandem ad capiendam partem hæreditatis admittatur. Non dissimiliter nos in usu Testamenti Christi geramus. Promissa est nobis Remissio peccatorum & hæreditas æternæ uitæ propter Iesum Christum Dominum nostrum. Et in hoc confectæ sunt literæ Testamenti, quæ sunt institutio cœnæ Dominicæ. Satan autem aduersarius nos ster reijcit nos à capienda hac hæreditate. Obijcit nobis multitudinem & magnitudinem nostrorum peccatorum. Dicit, Maiora & plura esse nostra peccata, quàm quæ coram Deo remittantur, ideoque negat ad nos pertinere hæreditatem cœlestis regni. Et concedit quidem Deum esse clementem & misericordem, sed ihs, qui diligit ipsum (ut Lex habet) & custodiunt mandata eius. Tu uerò (inquit) nec dilexisti Deum ex toto corde, nec unquam custodisti uel minimum mandatam eius perfecte. Quid igitur tibi de æterna salute sperandum aut expectandum? Hæc sunt ignita iacula aduersarij. Quid ergo faciendum? Proferendæ sunt literæ Testamenti, sumenda est cœna Dominica, ut ex ea admoneamur, utinam certificemur de nostra hereditate, de remissione peccatorum, & uita æterna. Non neganda quidem est multitudo & magnitudo nostrorum peccatorum, sed ingenuè confitenda coram Deo. Nec illud est negandum, quòd legem Dei nunquam perfecte seruauerimus. Sed habemus literas Testamenti, habemus cœnam Dominicam, in qua, cum nobis legata sint corpus & sanguis Christi, eo ipso legata est nobis remissio peccatorum & æterna uita. Quid ergo? Num Christus propter nostrorum peccatorum multitudinem & magnitudinem retractabit ueritatem sui Testamenti? Num fiet mendax, quòd ego fuerim inobediens? Nihil certè minus. Cœ
luna

lum, inquit, & terra præteribunt, uerba autem inea non præteribunt. Consideremus igitur ex nomine Testamenti, quam latè pateat usus cœnæ Dominicæ. Sicut autem Christus uocauit cœnam suam Testamentum, ita Ecclesiastici nostri maiores uocarunt eã nec ineptè, nec inutiliter, uaticum. Nõ enim habemus hîc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. In hoc igitur mundo peregrinamur à Domino. Et quod ille dicit: Incola ego sum in terra & peregrinus, sicut omnes Patres mei, idem de nobis dicendum est. Peregrinorum autem mos est, ad aliena hospitia diuerti, nõ ut ibi perpetuò hæreãt, sed ut ijs hospitij ad tempus utantur, donec iter suum conficiant. Ac nisi uaticum fuerint instructi, & sese ab ijs, ad quos diuertunt, redemerint, pessimè tractari, aliquoties etiã in uincula conijci solent. Sumus & nos in his terris peregrini, ac necesse habemus in ea hospitia diuerti, in quibus Satan paterfamilias est & Princeps, qui hospites suos blandè quidem aliquoties excipere, sed Tyrannicè tractare, ac nisi extremum quadrantem persoluas, hostiliter opprimere solet. Ecce enim tibi, hîc est hospitium exilij & paupertatis, illic hospitium infamie, istic hospitium morborum, & cum diu peregrinatum fuerit, tandem diuertendum est ad hospitium Mortis. Quod si nõ fueris probè instructus uaticum, princeps huius mundi, qui est Satan, nunquã dimittet te illesum. Habet enim in omnibus his hospitij suum ius, & suam dominationem, idq; propter peccatũ, quo factus est non tam Princeps, quã Deus, ut Paulus ait, huius seculi. Quare cum diuerteris in hospitium paupertatis, exigit ius suum, quod habet propter peccatum, & cogitat te in paupertate perdere. Ac nisi redemeris te uaticum, omnino est tibi pereundum. Cum diuerteris in hospitium morborum,

exigit ius suum, quod habet propter peccatum, & nisi numeres, minatur tibi exitum. Ad extremum cum diuerteris ad hospitium mortis, ibi tum, sicut excipit te crudelissimè, ita tractat te immani tyrannide, propter peccatum, ut nisi de tuo uiatiko numeres, nunquam sit te dimissurus, donec te in æternū barathrum conijciat. Quod ergo est uiaticum illud, quo possumus nos à tanto exitio redimere? Scimus quidē Christum ipsum esse ἀντίλυτρον, hoc est, precium redemptionis nostræ: sed quia se nobis ipse unā cum corpore & sanguine suo in cœna sumendum tradidit, idcirco rectè dictum est, cœnam Dominicam esse uiaticum, quo nos in peregrinatione nostra, ab insultatione latronum, & à tyrannide Satanae redimamus. Si enim satan siue in hospitio pertatis, siue in hospitio morborum ac mortis exigit à nobis ius suum, quod habet in nos propter peccatum, & minatur nobis æternam internecionē, habemus cœnam Dominicam, in qua corpus & sanguis Christi, que sunt precium redemptionis nostræ, pane & uino sumenda proponunt. Hac igit in fide sumpta, & Satanae obiecta, tantū abest, ut possit nos satan in exitio detinere, ut necesse habeat se ipse in perpetuū exitiū proripere, ac nobis liberrimā ad cœlestē patriā profectiōnē permittere. Nam cū in cœna pascamur carne & sanguine Christi, qui & mortē uicit, & à mortuis resurrexit, ac æterna beatitudine fruīt: fieri nō pōt, quin & nos in ipso mortem uincamus, & deuicta morte, sempiternā fœlicitatē assequamur. Quare, sicut afflictī in hac uita, cœna Dominica, ad capiendam in omnibus aduersis consolationē & uitā, uti debent: ita crudelitatis genus est, morituros ab usu cœnae Domini deterrere, & eos tā utili, in periculo sissima sua peregrinatione, uiatiko priuare. Postremū est & cœna Dominica mutuae charitatis symbolum, quo

quo excitamur, ut quemadmodum una caro, & unus sanguis cum Christo efficimur: ita nos inuicē, ut unius corporis membra mutuo amore cōplectamur. Sed de usu cœnæ Dominicæ non libet longiorem declamationem instituere. uolui autem hæc pauca, quæ aliàs copiosius explicata sunt, de dispēsatione cœnæ & usu eius, nō, quæ de uera præsentia corporis & sanguinis Christi in cœna, dicta sunt, adijcere: ut etiam hac in parte significemus, nos nullo planè contentionis studio suscepisse ueram corporis & sanguinis Christi præsentiam in cœna tuendam: sed nos hoc officium tam Christo filio Dei, quæ Ecclesiæ eius debere, ut & Maiestatem Christi (quod in nobis est) inuiolatam & illustratam conseruemus, & uerum usum cœnæ Dominicæ retineamus. Non dubito, quin, quod est Cinglianorum ingenium, satis habeant conuiciorum & calumniarum, quibus hæc nostra pia scripta profcindant, & suam impietatem defendere studeant: sed quod ad me attinet, etiã scriptis suis inhumaniter tractauerint, tamen illud officium eorum mihi gratissimum est, quod his scriptis suis publicum de me testimonium ferant, me à dogmate eorum peius cane & angue abhorrere, ac planè non esse Cinglianum. Non damno Ecclesias eorum, quippe quod Deus tanta sit clemētia, ut etiam in mediâ Baalitarum doctrina reseruet sibi sua septem millia uirorū, qui nō curuant genua sua ante Baal: sed damno perniciosum ipsorum dogma: & si in errore ipsi perrexerint, dolemus quidem ex animo: sed interea nō est nobis nostrum officium deserendum, & oramus Deum Patrem Domini nostri Iesu Christi, ut nos Spiritu sancto suo in cognitione & professione uerè piæ doctrinæ conseruet, & gregem Ecclesiæ suæ à faucibus luporum clementer eripiat.

ALPHAEVVS VALESIANVS

Henrico Bullingero S.

Egi librum tuum, doctissime Bullin-
gere, quem contra D. Brentium De
caelo, De dextra Dei, Ascensu Christi
in caelum, & Sacramento corporis & sanguinis e-
ius in coena edidisti. In quo uidi non modò D.
Brentium, & qui cum ipso faciunt, uerùm & me
quoq; admodum inclementer excipi. Quod igitur
ad me attinet, cui uideo te plurimum succen-
sere, dum me in ἀλφειῶν, hoc est in pistrinum, u-
bi mancipia cruciabantur, conijciendum & dam-
nandum censes, quod Scholasticorum quorundam
de caelo Emphyreo nugas ad finem Brentiani li-
belli recitauerim, scias, me id tibi ex animo cōdo-
nare. Etsi enim ipse quoq; in etymo cognomi-
nis tui, Bullingere, ludere potuissem, in praesentia
tamen mihi omnino abstinendum duxi. Ac tan-
tum abest, ut par pari rependere cupiam, quin
me etiam paratum esse scias, si hoc modo pia pax
& salutaris concordia Ecclesiae Christi restitui pos-
set, me iudicium hoc quantumuis graue, aut si
quid etiam maius esset, non recusaturum. Subin-
de enim magis magisque perspicio, quantum hoc
Sacramentarium dissidium Euangelicae doctrinae
cursum impediat. Sed uicissim uellem te quoq;
pro

pro tua eruditione, cogitare, nos in hoc sacrosan-
cto mysterio minimè ludere. Et quod ^{pergitur} ~~pergitur~~ inter cœlum empyreū & terram, & mola
cœlitus in terram demittenda ex sententia sopher-
starum annotaui, non hoc animo factum putes,
quo tu interpretaris: uerùm hoc solum me spe-
ctasse, ne maiestati Christi ad dextram Dei patris
sedentis, aliquid affingamus cœlesti eius gloria in-
dignum, quod à scholasticis factum esse demon-
strauit. Qui has choreas confinxerunt, & Aristote-
licum uix transcendere cœlum, hoc est, de eterna
beatitudine non nisi terrena, hoc est, stulta, cogi-
tare potuerunt. Sed ecce tibi nunc Brentium, cu-
ius caniciem cùm uellicares (sit uerbo uenia) pau-
lo petulantius, num putas ei ingenium defuisse,
quo dictoria tua, ne quid grauius dicam, pari rati-
one excipere potuisset? de quo etiam, si maximè
factum fuisset, omnes pij & equi lectores candi-
dè iudicassent. Verùm ipse uocationis suæ me-
mor, pro natura, pietate, & grauitate sua, præsentium
umq; temporum ratione, quibus uides hostes
doctrinæ cœlestis in omnes occasiones intentos,
esse & uigilare, maluit Ecclesiæ uestræq; salutis ra-
tionem habere, quàm humano ingenio, quod
nobiscum nascitur, indulgere, & aliquid acerbius
in uos scribere: ut uniuersa Christi Ecclesia intel-
ligat,

ligat, sibi cum dogmate fuisse certamen à scriptu-
ra sacra alieno, cuius autores & propugnatores e-
tiam saluos optauit, modò ueritati coelestis do-
ctrinæ cederēt. Te igit̃ Bullingere per uiscera mise-
ricordiæ Dei rogo & obtestor, ne quid affectib.
dare uelis, aut opinioni, quam penitus imbibisse
uideris. Ego enim de te in uiam reuocando non
prorsus animum despondi, q̃ toties in nouissi-
mo libello tuo à D. Brentio pleniorē explicati-
onem in quibusdam desideras: quod animi est
in sentētia sua non per omnia confirmati, non ta-
men obstinati, sed doceri cupientis argumentū.
Id quod te ex animo facere spero. Si igit̃ quod o-
pto & precor, animo candido & sincero, semotis
humanis affectibus (alio quin pessimis consuleo-
ribus) hoc Brentij responsum perlegeris, & dili-
genter expendaris, uidebis quàm tuæ salutis & ue-
ritati cognoscēdæ & aperiendæ non uoluerit de-
esse, uir de repub. Christiana optimè meritus. Ac
principiò consideres uelim, D. Brentium cū his,
quos habet in hac parte doctrinæ coelestis ^{quod dicitur}
quos, nullam prorsus naturæ humanæ in Christo
facere diffusionem, qua per corporeas dimensio-
nes longum, latum & altū fiat: quo nomine tra-
ducti sunt odioso admodū Vbiquistarū cogno-
mento. Quod cū certum sit, & omnibus pijs,
quotquot

quotquot Brentij scripta legerunt, notum, quid nobis dicendū aut faciendum censes, cū pius lector talia scriptis uestris inserta deprehendat, D. Brentio & collegis eius minus candidè impu- tata? Quis .n. uel saltem rationis beneficio prædi- tus, non horreat crassam hanc Theologiam, quæ nos Christi faceret, aut naturę humanæ manife- stos abnegatores, Marcionitas, Eutychanos, aut carnis eius Capernaiticos deuoratores? sic .n. de nobis loquunt̄ quidam & scribunt, q̄ ueram car- nis Christi in cœna præsentiam affirmamus: horū scias nihil quicquam nobis in mentem uenit un- quàm: neq; quisquam nos tam crassos philoso- phos existimet. Sed quid quęro aliud agit Petrus Martyr in suo dialogo, quàm ut scriptis patrū, & scripturæ sacre testimonijs doceat, corpus Chri- sti nō extendi & diffundi in omnia loca. Sed quis quęro hoc dixit? quis scripsit? quis sensit? quis cre- didit unquā? ne scholastici quidē, aliàs satis inepti in præsentī materia disputatores. Cū igit̄ quod semper iam inde ab initio exorti huius certami- nis do cuim⁹, ingenuè fateamur, nos firmiter cre- dere & asserere, corpus Christi nō extendi aut dif- fundi in omnia supera & infera loca, an non uide- mur, christiane lector, uno uerbo ad Petri Marty- ris prolixū dialogū respondisse, & eum refutasse?

hoc est, re ipsa demonstrasse, quod nobis nostrisque; ec-
clesijs affinxerit opinionem, quae cum scriptura pro-
phetica & apostolica & dictis patrum pugnet? Si
dicamus id errore & ignorantia factum Martyris,
metuendum est, ne & hoc minus benignè sit ac-
cepturus. Si uerò studio factum affirmauerimus
crimen erit non leue. Verum utcumque habeat, hoc
modo sciat, nos corpus Christi neque extendere
neque diffundere in omnia loca: quod uelim can-
didus lector diligenter meminerit & expendat.
At dices, nos quidem haec absurda negare uerbis,
re ipsa uerò incurrere, & defendere talem senten-
tiam, ex qua haec necessariò sequuntur: ueram scili-
cet praesentiam corporis & sanguinis Christi in
coena. Hic uellem mi Bullingere diligenter con-
siderares, & apud animam tuam expenderes, num
credas ita abbreviatam & infirmatam manum Dei,
ut non possit modum inuenire & rationem, qua
homo ille, quem λόγος in unitatem personae as-
sumpsit, ubique omnibus rebus praesens sit, & res
omnes praesens administrare possit? cuius pedi-
bus Deus omnia subiecit? Sed ais, per spiritum
Christi hoc fieri. Per quem quaeso spiritum? num
eum qui tertia in Trinitate Deitatis est persona?
Sed hac ratione & sanctos dei Christos dices, qui
à spiritu sancto implentur *ὁμοιούτως*, neque tamen
mundum

mundum administrabunt, sicut hic Brentij libellus te pie & copiose docebit. Quid ergo, quod ad mundi administrationem attinet, Christo propter personalem vnionem duarum naturarū amplius quā sanctis tribues? Vellem autē in hac de dextera Dei disputatione Ioannem Calvinū audires: qui & si per omnia nobiscum non faciat, hanc tamen, quam tu de dextera Dei opinionem profite ris, constantē refutat. Is .n. in locum apostoli ad Ephes. cap. 1. (Sedere eum fecit in dextera) ad hunc modum scribit. Hic locus, inquit, apertē ostendit, si quis alius, quid significet Dextera Dei, Non locū scilicet aliquem, sed potestatem, quam Pater Christo contulit, ut eius nomine cœlū & terram administraret: neq; .n. hoc ad corporis colloca- tionem pertinet, sed summam regnandi aucto- ritatem exprimit, qua præditus est Christus. Hoc sonant Pauli uerba: Super omnem principatum &c. Nam totum hoc complexū exegeticē adiectum est, ad exprimendam Dextere significatio- nem. Dicit ergo Deus pater Christum extulisse ad dextram suam, quia Consortem ipsum imperij sui fecerit, quia Per Ipsum omnem suam pote- statem exercent, similitudine à terrenis principi- bus sumpta, qui suos præfectos à sidere sibi iu- bent honoris causa. Quum autē dextera Dei cœ-

lum & terram impleat, sequitur regnum Christi ubiq; diffusum esse, atq; etiam uirtutem. Vnde perperam faciunt, qui ex sessione ad dexteram Dei conantur probare, Christum non nisi in cœlo esse. Est quidem id uerissimum, inquit, in cœlo esse Christi humanitatem, non in terra (quæ uerba Caluini ego intelligo perinde, ac si diceret corpus Christi non diffundi aut extendi, sed etiã in gloria, quod ad essentiam attinet, manere finitam creaturã, & terreno modo, hoc est, sensibili esse in terra) Sed probatio illa, inquit, non conuenit. Haftenus Caluinus. Hęc uerba ideo producere nolui, non q̄ ignorem quam sententiã de cœna profiteat̄, uerũ ut intelligas eũ quoq; per dexteram Dei non intelligere certũ aliquem locũ in cœlo empyreo, quod tu sine omni scripture sacre & patrum testimonio affirmas: & simul alij quoq; intelligant, quantum uel animis uel sententijs dissentiamus. Corpus enim Christi substantia finitum asserimus in cœlo ubi non erit physicus locus, sicut aliàs copiosè demonstratum est. Affers quidem locũ ex Matthei Cap. 25. de ouibus ad dexteram Christi in nouissimo die collocandis, sed quid hoc ad institutũ? Non enim de dextera filij hominis est quæstio, sed de dextera Dei Patris, ad quam filius hominis collocatus

catus est. Christus autem loquitur de dexterâ filij hominis, qui apparebit in nubibus: non de dextera Dei patris, quæ inuisibilis & infinita est potentia Dei, ad quam filius hominis sedet, omnia supra & infera cœlesti modo præsens gubernat & administrat.

Cùm igitur luce meridiana clarius sit, dexteram Dei non locum aliquem significare, sed summam maiestatem Dei, omnibus rebus præsentem, & res omnes gubernantem & administrantem, & Christum hominem collocatum ad dexteram Dei, non filium Dei (ipse enim filius siue λόγος est dextera Dei, omnipotens inquam uerbum eius, per quod Deus pater omnia condidit, omnia conseruat) & ad dexteram Dei collocatum esse, est λόγος personaliter uniri, & imperij consortem facere, & maiestatis: non modò, ut hac diuina maiestate, quam sine mensura participat, fruatur, id quod cùm Christo omnes sancti commune habent: sed est hoc modo in societatem maiestatis assumi, ut ipsa quoq; humanitas, hoc est, homo Christus, siue, ut magis aperte loquar, Christus etiam secundum humanitatem suam, alio tamen modo, quàm diuinitas, omnia supra & infera administret præsens, modo uidelicet cœlesti, & ratione humanę imper-

uestigabili. Ideoq; necesse habes, aut hanc maiestatem Christi hominis negare, qua & ipse propter hanc ad dexteram Dei sessionem non localem aliquam, sed maiestatis communicationem, omnibus creaturis est presens: aut libenter nobiscum fateberis, eum etiam ubique esse, & in coena corpus & sanguinem suum uescientibus distribuere. Neque est, quod ad spiritum hic cofugias, qui adsit cum pane & uino coenae: Corporis, non spiritus sui mentionem facit Christus, dum panem distribuit, Ideoq; non sola spiritus Christi maiestas est, sed & maiestas humanitatis Christi, quae facit ut corpus eius uere adsit in coena, & distribuatur: alio tamen, ut dixi, modo, quam diuinitas siue spiritus Christi, quae substantia corporis non aboleatur, & natura humana etiam in gloria maneat creatura. Nihilominus tamen tanta est humanitatis Christi maiestas, qua ubique locorum adest cum spiritu, hoc est diuinitate, omnia uidet, omnia audit, & per ipsam (humanitatem, Ecce gloriam & maiestatem inenarrabilem humanitatis eius) diuinitas, omnia administrat. Hoc, inquam, mysterium est a seculis absconditum, quod nulla ratio, nullus sensus humanus comprehendere potest. Haec uellem te mi Bullingere diligenter expendere, sic fieret, ut non modo

dō crederes, imò uideres panis & uini distribu-
tionem, cum spiritu Christi, hoc est diuinitate e-
ius omnia implente, absente humanitate eius cō
iunctā, sed maiestatem quoq; carnis Christi ado-
randā cognosceres, quæ nullo locorum interual-
lo à spiritu eius separatur, sed ubicunq; diuini-
tas est, eam quoq; modo cœlesti, & naturæ hu-
manæ incomprehensibili secum præsentem ha-
bet. Cuius substātia pascimur in cœna, non ea ra-
tiōe qua in cruce pro nobis passus est, sed eo mo-
do, quo in cœna sua maiestate etiam humanita-
tis suæ præsens est, & suo corpore & sanguine,
quæ hic distribuuntur nos uerè nutrit, et in uitam
eternam alit: spiritum nostrum reficiens, & cor-
pora nostra ad spem resurrectionis & immorta-
litàtis consecrans.

Vides mi Bullingere, quàm candidè, quàm a-
pertè tecum agatur, patiamur quæso nos non ab
hominibus, hoc est ratione humana, sed spiritu
Dei de tātis mysterijs doceri, ubi minus periculi
habet pia simplicitas, quàm acuminis humani in-
genij curiositas. Abijciamus quas ratio humana
nobis suggerit de hac cœlesti & ineffabili maiesta-
te Christi hominis siue humanitatis eius carnales
cogitationes.

Verbum Christi sit dux noster, quod in cœna
Domi-

Domini, non modò panis & uini *κοινωνία*, sed
ueram etiam corporis & sanguinis Christi, ma-
iestate humanitatis suæ quoq; præsentis commu-
nicationē, quæ non contactu in nostra corpora
agant, sed cœlesti modo uitam per fidem in no-
bis inchoatā confirmet & foueat, indignos au-
tem corripiant & castigent. Quæ fiunt non confi-
deratione aut cogitatiōe nostra de ipsius corpo-
re absente, sed ipsum Christi corpus uerè in pijs
agat, quemadmodum & spiritus ad uiuificatio-
nem, alio tamen, ut dixi, & diuerso modo.

Vides etiam mi Bullingere, quàm non abhor-
reamus à pia concordia, & quàm de ea facienda
non prorsus desperauerimus. Ratio compendia-
ria est, & expeditissima. Date quæso gloriam filio
Dei & omnipotentia & ueritatis, quid habebit
caro, quod responset? Quod ut uel tandem fiat,
te Iesu Christe, fili Dei & hominis, per passionē
& mortem, per uiscera misericordiæ tuæ, te oro,
& animos docentium ad amorem ueritatis do-
ctrinæ cœlestis & incorruptæ, & concordia fletas.
Quot annis, quæso, durauit inter Cornelium
Romanum & Cyprianum Carthag. totius Africae
& Italiae Episcopos de baptizatis ab hereticis, re-
baptizandis uel nō rebaptizandis, certamen, ubi,
meo iudicio, non minus periculi fuisse uideatur,
quàm

¶ in hac de cœna Dominica diffensione, donec tandem utrisq; defunctis, & argumentis utrinq; probè examinatis, pars quæ Cypriano adhæserat, utcunq; sibi argumentis munita uidebatur, ueritati cederet, & Ecclesia Dei, quid credendū esset & faciendum, rectè instituta est.

Vtinam uerò hunc diem aspiceret, quo utriusq; partis argumentis diligenter discussis, remotis omnibus prauis affectibus, de ueritate unanimiter pronūciaretur, ex Ecclesia Dei omnis error tollat̃, p̃ssim & ubiq; locorum quàm latè Christianismus patet, omnes rectè de tanto mysterio erudirent̃. Hoc multorū pia uota desiderant, flagitant, hoc sperant, hoc expectant: cui singuli pro uirili nostra, & quisq; pro uocationis suæ ratione deesse nō debet. Cogitauit ipse sæpenu-mero, præstare, ut animis iam propemodum utrinque defatigatis, à scriptione temperaretur. Video autem singulari consilio Dei diuersum fieri. Et accidit, quod apud Elaiam scriptum legimus Sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt uix meæ à uijs uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris. Non quidem ab initio semper consiliorum Dei nobis constat ratio, sed tamen suo tempore reuelantur. De hoc uerò certamine, ut dicam quod sentio, fortasse Dominus permisit, quum aliud Noui testamenti & E-

b

uange-

uangelicæ doctrinæ caput, aut cultus diuini pars
alia maioribus tenebris, erroribus, idolomania
inuoluta non fuerit, quàm cœna Domini. Vo-
luit Dominus omnia eius probè examinari, & ad
uiuum refecari, donec ueritas ex imis & densissi-
mis tenebris eruta, manifesta fieret. Id quod nunc
uel tandem factum cōfidimus. Spero enim hoc
Brentij libro lecto & diligenter examinato, om-
nes uerè pios intellecturos, nos ueram carnis
Christi præsentiam in cœna Domini asserentes,
nihil crassum aut carnale Christi corpori, secun-
dum rationem huius sæculi affingere, quod uel
naturam eius aboleat, uel cū maiestate ipsius pu-
gnet, adeoq; nullum nouū in Ecclesiam Dei in-
troducere dogma, sed ueritatē cœlestis doctrine
tueri, maiestatē hominis Christi asserere, & the-
saurum Ecclesię in cœna Domini non adombra-
tum modò, sed donatū & exhibitum custodire.
Spero etiã fore, ut hoc scripto multorum animi
in uera, quam hactenus professi sunt, sententia
confirmentur. Et ex his, qui hactenus sibi & hu-
manis rationibus indulserunt, eas abiecturos, &
intellectum suum, iuxta doctrinam Apostoli, ca-
ptiuum tradituros, in obsequium Christi: dum
uident, humanas de alterius sæculi conditione ra-
tiones consistere non posse, sed cū maiestate ho-
minis Christi ex diametro pugnare.

Ego

Ego quidē ingenuè & grato animo fateor, lectiōe
huius scripti me nō parū in sentētia cōfirmatū, quā
ecclesiæ Dei ministerio meo iam aliquot annis tra-
didi. Idē alios quoq; testificaturos minimè dubito.
Atq; persuasissimū habeo, si maximè decē mille mi-
liaria eminus Christū cum corpore suo uiderē, quē-
admodū ipsum uisuri sumus in nouiss. die, uenien-
tem in nubibus, &c. uerbo tamē ipsius obediens, &
fidē habens, quo præcepit in cœna sua māducare &
bibere, & promittit se dare nobis corpus suū & san-
guinē, nihil prorsus dubitarē, hoc ipsum corpus me
manducare, quod eminus aspicerē. Locus. n. sicut in
prima cœna, ubi unus discipulorū Christi propior
fuit altero, nihil impediuit uerā distributionē cor-
poris & sanguinis sui. Maiestate enim, nō ad mensu-
ram participata hoc præstitit, quod naturę corporis
defuit: idē nunc quoq; in ecclesia sua & posse & præ-
stare certū est. Vbi de physica locatione corporū spi-
ritualiū, qualia Paulus resurrectione testat, nihil som-
niandū est, postq̄ deposita omni humanæ naturæ
imbecillitate, in forma serui assumpta, ad summam
maiestatē Dei est euectus, omnia gubernans & ad-
ministrans, uereq; quod promisit implens.

Hęc maiestatis Christi cōsideratio facit nobis hūc
de cœna Domini articulū apertū & facilē, & omnes
absurditates tollit, & curiosas quęstiones de uirtute
cōsecrationis, de hostijs (ut uocāt) in usu cœnæ Dñi
rema-

143969-14
remanētibus, de duratiōe pręsentię Christi cū pane
cęne, & similia, quę oēs hinc potilimū exortę sunt,
qđ maiestas hominis Christi ad dextrā Dei nō rectē
cōsiderata fuit. Quid, n. his opus est, rectē de maiesta
te hominis Christi ad dextrā Dei sedētis, sentiētis? &
qui intelligit nō modò, quomodo homo Christus
per diuinitatē omnia possit, uerū etiā quō Deus per
humanitatē in unitatē personę assumptā, omnia ad
ministret: mysteriū sanē maximū, quod humani in
genij modū excedit, uidelicet: Humanę naturę in
Christo, omnia supera & infera, hoc est, omnes crea
turas subiectas esse, & per ipsum siue ab ipso guber
nari. Qui igit̃ iuxta fidei nostrę articulū per hominē
omnia in cęlo & in terra administrat, & cui datū est
nomē super omne nomē, qui positus est super om
nem principatū, qui igit̃ tu, quęso, qui uel quęres
uel dubitares, quomodo idē tibi suū corpus & san
guinē dare possit in cęna? Ah mi Bullingere, hic
subsistamus, hęc maiestatē adoremus potius qđ scri
temur, ne eū parē faciamus angelis aut hominib. san
ctis, hoc est, uerū Deum esse negemus. Vita nostra
in Christo nō modò est diuinitas, sed & humanitas
eius, quę & ipsa facta uiuifica. Reliqua mittamus, &
eius considerationē in alterū seculum reijciamus.

Habes mi Bullingere, ut ego quidē arbitror, respōsum minimē ho
stile, sed quod profectū est ab animo salutis tuę tuorūq; cupidissimo.
Dñs Deus pater Domini nostri Iesu Christi unā cū Spiritu sancto, lar
giatur nobis, ut in ipso unū simus, idem sentiamus, & ad utilitatem ca
tholicę & uerē orthodoxę ecclesię idem loquamur. Vale.